"מתחילים ספירה אחרת"

על המשמר

התחזית

מעונן חלקית עד בהיר. תשקיף לשבת – בהיר וחם יותר
ירושלים 11 עד 20, גולן 10 עד 20, הרי הגליל 10 עד 20, חיפה 15 עד 23, דגניה א' 16 עד 28, עפולה 12 עד 24, תל אביב 15 עד 23, באר שבע 13 עד 25, אילת 18 עד 32, סדום 20 עד 31

שביתה ברשויות הערביות במחאה על גירעון של 350 מיליון שקל

לא יינתנו שירותים מוניציפליים ולא יתקיימו לימודים בבתי־הספר

□ יהודה צור, מוחמד שוגרי

53 הרשויות המקומיות הערביות ברחבי הארץ פתחו היום בשביתה ללא הגבלת זמן, במחאה על כך שטרם הושג הסדר עם האוצר לכיסוי הגרעונות של המועצות. לפי החלטת ראשי המועצות, לא ינתנו שירותים מונציפאליים לתושבים ולא יהיו לימודים בבתי־ספר.

המועצות קובלות על כי גירעון של 350 מיליון שקל מכביד על הניהול התקין של הרשויות. עקב הגירעון לא יכולות הרשויות להעניק לתושביהן את מלוא השירותים, וברשויות רבות לא מקבלים העובדים את שכרם זה כמה חודשים. למרות הבטחות שניתנו לפני שנה, טרם הושג הסדר שיקל על המצוקה הכספית של הרשויות הערביות.

סוכנות עתי"ם מוסיפה: ראש מועצת הכפר משהד שבאיזור נצרת, חוסין סולימן, מסר כי ביום שני הקרוב ייקראו ערביי ישראל לא לצאת לעבודה. עוד אמר, כי נציגי ראשי הרשויות, שדנו עם נציגי האוצר ומשרד הפנים על בעיית הגירעון, תבעו להעביר אליהם לאלתר שליש מסך הגירעון, ולהמשיך אחר־כך בדיונים. לדבריו, התביעה נתקלה בסירוב.

קבוצת תמיכה העובדים הסוציאליים השובתים הפגינו אתמול מול בית מפלגת העבודה ברחוב הירקון בתל־אביב, וקראו לראש הממשלה לסייע להם ולתמוך במאבקם, כפי שהם תומכים בו בכל הנוגע לתהליך השלום. שביתת העובדים הסוציאליים תיכנס הבוקר ליומה ה־16, לאחר שהמגעים בין האוצר למעסיקים ולעובדים הסוציאליים עלו אמש על שרטון, בתום יותר משלוש שעות של סיום אינטנסיבי. עדיין לא ידוע אם המגעים יימשכו גם היום (צילום: ניקי דוידוב/ישראל סאן)

אפקט הדומינו של פריצת הסכמי השכר: הפקידים מאיימים לשבות

דורשים לשנות את ההסכם בעקבות פריצת השכר של המהנדסים והטכנאים

□ אבשלום קווה

הסתדרות הפקידים, המייצגת קרוב ל־180 אלף עובדים בשלטון המקומי, בעיריות ובגופים נוספים, מאיימת להכריז על סכסוך עבודה ולנקוט בצעדים ארגוניים, עד כדי שביתה כללית, אם לא ישונה הסכם השכר שלה. דרישת הסתדרות הפקידים נובעת מהחריגה המשמעותית ממזכר ההבנה, כפי שבאה לידי ביטוי בהסכם השכר החדש של 120 אלף מהנדסים, הנדסאים וטכנאים, וכן אקדמאים במדעי החברה והרוח. יצוין, כי גם הסתדרות הפקידים השיגה לפני קרוב לחצי שנה הסכם שכר חדש, שחרג בכמה אחוזים ממזכר ההבנה. ואולם ההסתדרויות המקצועיות בדירוג האקדמי הצליחו לחרוג מהמזכר בעשרות אחוזים.

מזכר ההבנה כולל תוספות שכר לשנים 93"-96', בעלות כוללת של 19.2 אחוז. ההסתדרויות המקצועיות בדירוג האקדמי הצליחו להשיג תוספות של 35 אחוזים בממוצע.

הסתדרות הפקידים השיגה בשעתו תוספת ממוצעת של יותר מ־22 אחוזים. מזכיר הסתדרות הפקידים, משה בית־דגן, נסמך על סעיף בהסכם השכר של הפקידים שנחתם ב־1 בספטמבר 93', ושם נאמר כי האוצר והמעסיקים מתחייבים לבצע כל שינוי בהסכם כתוצאה מפריצת הסכמי שכר עתידיים בסקטורים אחרים. הכוונה היתה כמובן למהנדסים ודומיהם.

יצוין, כי הסכם השכר של הסתדרות עובדי המדינה שונה אף הוא בימים האחרונים, וזו הפעם השנייה שנעשים שינויים בהסכמי שכר חתומים, כתוצאה מאפקט דומינו של הצמדות והפרשים – אחת הרעות החולות של המשק הציבורי.

נפתח משפטם של מרזל וגופשטיין המואשמים בהתפרעות לאחר רצח הלנה ראפ

(ע). משפטם של ברוך מרזל (35) מחברון, ובן־ציון גופשטיין (25) מקרית־ארבע, המואשמים בהתפרעות ובהתקהלות אסורה, נפתח אתמול בבית־משפט השלום בתל־אביב.

בכתב־האישום נטען, כי במהלך הפרות הסדר שאירעו בבת־ים לאחר רצח הנערה הלנה ראפ ב־24 במאי 92', השתתפו הנאשמים בהתקהלות אסורה יחד עם רבים אחרים.

הנאשמים, טוענת התביעה, המשיכו להשתתף בהתקהלות גם לאחר שקצין משטרה הורה להם להתפזר. זאת, למרות שניתנה להם שהות למלא את ההוראה.

אתמול הוקרא לנאשמים, הנמצאים במעצר בכלא "השרון", כתב־האישום נגדם, והם אמרו כי הבינו אותו. מרזל וגופשטיין ביקשו לקבל לידיהם את חומר הראיות, כדי שישקלו את תגובתם לאישום.

השופטת יהודית אמסטרדם דחתה את המשך המשפט ל־21 ביוני, והורתה לתביעה להעביר לנאשמים צילום של חומר הראיות נגדם.

איומי סרק על הטמנת פצצות במשרדי "שלום עכשיו"

□ יהודה צור

אתמול ערכו חבלני משטרה חיפושים אחר פצצות במשרדי "שלום עכשיו" בתל־אביב ובירושלים, ולא מצאו דבר. אלמוני שהזדהה כחבר בתנועת "כהנא חי" הודיע על הטמנת פצצה במשרדי שלום עכשיו בתל־אביב, וכעבור חמש דקות הגיעה הודעה דומה למשרדי שלום עכשיו בירושלים.

חבלני משטרה הוזעקו למקום, ופינו תוך כמה דקות את החדרים. כאמור, בסריקה לא נמצא דבר.

חבלני משטרת ירושלים ביקשו מפעילי שלום עכשיו להגביר את עירנותם, והודיעו כי לאור ההודעה המעודפלת, שדיברה גם על אפשרות של הטמנת פצצה מאוחר יותר, תשוב המשטרה לסרוק את המקום גם בשעות הלילה.

דוברת שלום עכשיו מסרה, כי אין זו הפעם הראשונה שאנשי ימין קיצוניים מנסים לפגוע בתנועה ובפעיליה, והעריכה כי האיומים שהגיעו אתמול קשורים קשר ישיר לחתימת ההסכם בקהיר, המהווה שלב נוסף במימוש העמדות המדיניות של התנועה.

דו"ח מבקרת המדינה ל־93' יפורסם ב־18 במאי

□ יאיר מידן

דו"ח ביקורת המדינה השנתי ה־44, מאת המבקרת מרים בן־פורת, יונח על שולחן הכנסת ויפורסם ברבים ב־18 במאי. באותו יום תקיים בן־פורת מסיבת עיתונאים, לראשונה בשלוש השנים האחרונות, לאחר שבשנתיים האחרונות היא נמנעה מלקיים מסיבת עיתונאים לאחר פרסום הדו"ח.

דו"ח הביקורת לשנת 1993 תפיח ביותר, והוא כולל כמה פרקים שבהם נמתחת ביקורת חריפה ותקיפה על פעילותם של משרדי הממשלה. כמו תמיד, ה"כוכבים" בדו"ח הביקורת הם משרד השיכון ושירות התעסוקה.

הרוגה ושלושה פצועים קשה בתאונה ליד יבנה

(ע). אשה בת 75 מאשדוד נהרגה, ושלושה נוספים נוספים נפצעו קשה, בתאונת דרכים חזיתית שאירעה אתמול סמוך לכניסה הצפונית ליבנה.

נהגת מכונית מיצובישי, בת 53 מאשדוד, נסעה מכיוון בית־עובד שממערב לנס־ציונה לכיוון יבנה. כ־700 מטר צפונית לרמזור הכניסה ליבנה סטתה המכונית לנתיב הנגדי, והתנגשה חזיתית במכונית מדגם סובארו הנהוגה בידי תושב יבנה בן 22.

מעוצמת ההתנגשות נהרגה נוסעת, שישבה ליד הנהגת של מכונית המיצובישי. נהגת המכונית וכן נהג הסובארו וחבר שישב לידו נפצעו קשה בתאונה.

ניידת טיפול נמרץ ואמבולנס של מגן־דוד־אדום הגיעו למקום התאונה והגישו עזרה ראשונה לפצועים. רופא קבע את מותה של האשה. הפצועים הועברו לבית־החולים קפלן ברחובות.

הסגל באוניברסיטת חיפה קורא לשביתה

(ע). הסגל האקדמי באוניברסיטת חיפה קורא למועצה המתאמת של ארגוני הסגל האקדמי להכריז על שביתה מיידית בכל האוניברסיטאות בארץ, במחאה על המגעים הסתום שאליו הגיע המו"מ עם האוצר.

האסיפה החליטה לקרוא למועצה המתאמת של ארגוני הסגל האקדמי להכריז על שביתה לאלתר.

"ידיעות": לחשוף את שמות האישים שצותתו להם

(ע). העיתון "ידיעות אחרונות" הגיש אתמול לבית משפט השלום בתל־אביב, בקשה להתיר את פרסום שמם של האישים והגופים שלטענת התביעה האזינו לשיחותיהם.

לטענת באי־כוח העיתון, עניין ציבורי רב בפרסום השמות, כדי להבהיר לציבור את חומרת העבירה שבה הואשמו החשודים רפי פרידן ויעקב צור ממשרד החקירות "אגם" (מיחזור חומרים בעבירות).

הדיון בבקשת התקשורת לחשוף את פרידן וצור השוהים... ביוז, עד לתום החקירה יתקיים ביום חמישי הבא.

הוארך מעצרו של החשוד בסיוע לבצע את הפיגוע בחדרה

(ע). מעצרו של הערבי הישראלי, עאטף אחמד כבהא (64) מכפר ברטעה המערבית, החשוד שהסיע ברכבו את המחבל עאמר ראלם עמרנה מהכפר ברטעה המזרחית, שביצע את הפיגוע בתחנה המרכזית בחדרה ב־13 באפריל, הוארך אתמול בבית־משפט השלום בחיפה ב־3 ימים.

החשוד נעצר בליל ה־25 באפריל, לאחר שעלה חשד שהסיע ברכבו את המחבל יחד עם מטעני החבלה. בפיגוע נהרגו חמישה בני־אדם ונפצעו 29.

ערבי ישראלי אחר, מאג'ד טאהר כבהא (48) מברטעה המערבית, שנחקר בפרשה זו והחשוד בקשירת קשר לבצע את הפשע, שוחרר בערבות של 10,000 שקל.

בא־כוח המשטרה, פקד יצחק בראון, טען בהליך הארכת המעצר כי החשוד הסיע ברכבו את המחבל עאמר עמרנה בתקופת הסגר, בעת שידע שכוחות הביטחון אסרו על כניסת ערבים מהשטחים לישראל.

נציג המשטרה ייחס לחשוד אשמה לפי החוק למניעת הסתננות. המשטרה ביקשה לבדוק את מידת מעורבותו של החשוד בפיגוע ואת קשריו עם אנשי החמאס העומדים מאחורי הפיגוע.

החוקר אמר, כי החשוד טען בחקירה שלא ידע את זהותו וכוונותיו של המחבל לבצע את הפיגוע בחדרה.

נציג המשטרה הסביר כי הטענה אינה מעלה או מורידה מחומרת מעשיו, או מעצם העובדה שהחשוד הסיע ערבי מהשטחים בתקופת הסגר לתחום מדינת ישראל. על עבירה זו הוא צפוי לחמש שנות מאסר.

חיפשו רכוש גנוב בדירת עבריין בבת־ים – ומצאו תנין

(ע). תנין באורך 20 ס"מ נמצא בדירה של צעיר בן 21 מבת־ים, החשוד בעבירות רכוש. התנין נמצא במהלך חיפוש שביצע צוות בלשים בדירה, בחשד כי הצעיר מסתיר רכוש גנוב.

הבלשים הופתעו כשמצאו את התנין, וחששו להתקרב אליו. הבלשים הזעיקו למקום צוות של המכון הזואולוגי באבו־כביר, שלקח את הזוחל כדי לברר אם נגנב ומהיכן.

בדירה נמצאו גם מכשיר טלפון, מכשיר אלחוטי של חברת מוטורולה וכן חליון זהב, כולם חשודים כגנובים.

החשוד נעצר לחקירה, והכחיש כי הפריטים שנמצאו אצלו נגנבו. הוא נכלא להמשך חקירה.

ארבעה חשודים בשוד בנק נעצרו בתום מרדף מכוניות מלווה ירי

□ נחמן גלבוע

ארבעה שודדים תושבי טייבה נעצרו אתמול בתל־אביב, לאחר מרדף דרמטי מלווה בירי. השודדים התנגשו במכונית משטרה, וכתוצאה מכך נפצע אחד מהם. שודד נוסף נפצע מירי הבלשים לעברו. שני הפצועים הועברו לאשפוז בבית־החולים איכילוב בתל־אביב.

סגן מנהל סניף הבנק שנשדד אושפז גם הוא, לאחר שנפגע מבעיטה שספג בפניו מאחד השודדים. ארבעת השודדים יובאו היום להארכת מעצר בבית־המשפט השלום בתל־אביב.

השוד התרחש בסביבות השעה 16:15, כששלושה רעולי פנים נכנסו, חמושים באקדחים, לבנק דיסקונט ברחוב יהודה הנשיא בנווה אביבים. השודדים נטלו מהכספרות כ־40 אלף שקל, ונמלטו מהמקום במכונית סוברו גנובה.

לא הרחק משם המתינה להם מכונית ב.מ.וו, בצבע אפור מטאלי, הם עברו לתוכה והמשיכו בנסיעה. אורח הבחין בהם ודיווח למשטרה.

תוך דקות התפתח מרדף אחר השודדים, שלווה בירי. בסוף המרדף נעצרה המכונית הנמלטת בירידה משדרות קרן קיימת לכיוון נתיבי איילון, תוך שפגעה במכונית משטרה שניסתה לחסום את דרכה. אחד השודדים ברח מהרכב, אך נתפס לאחר מרדף רגלי.

רשות דיבור

אלי הכהן

עם יאל פלג, מרצה ליחסי עבודה באוניברסיטה העברית

שינוי בכל מקרה

בשבוע הבא יתקיימו הבחירות להסתדרות. האם בסוף השבוע צפוי לקום מוסד שעוד לא היכרנו?

"בפירוש לא. אין מהפכים ואין הוקוס פוקוס. גם לא אם תוצאות הבחירות יהיו בלתי צפויות. אנחנו הרי יודעים למי ניתנה הנבואה. אבל יחד עם זאת, יהיה נכון להעריך לדעתי, שבהסתדרות כן עומד להתחולל שינוי, ולא חשוב מי ינצח בבחירות. כוונתי בין היתר, לנושא קרנות הפנסיה וקופת החולים, היינו, חוק ביטוח בריאות ממלכתי. כמובן שקיימת השפעה אדירה למי שעומד בראש הארגון, ואת השינויים, אופיים וקיצבם הוא קובע. לכן, קשה להעריך מה יהיה אורכו של תהליך השינוי".

קרנות הפנסיה וקופת החולים הן אינדיקטור לכך שמצב ההסתדרות בכי רע.

"מה שקרה לאורך השנים הוא, שההסתדרות הפכה להיות תלותית יותר ויותר. אני זוכר כינוס שנערך זמן קצר לאחר המהפך הפוליטי בסוף שנות ה־70. אחד המרצים אמר אז, שאם ההסתדרות חפצה חיים, אסור לה להסתייע בממשלה. מה שקרה הוא בדיוק ההיפך, וההסתדרות, כמו כל אדם או קבוצה, ברגע שהם מלווים כספים וההלוואות תופחות והולכות, התלות גדלה והולכת גם היא".

אתה יכול לתאר מצב שבו האיגודים המקצועיים יתנתקו מההסתדרות ויקימו גופים משלהם? האם יהיה נכון לומר שמשהו נחלש בהסתדרות כגורם משפיע על האיגודים המקצועיים?

"0.8, זו תשובת המפתח. כלומר, ברגע שכל איגוד מקצועי יקבל מאיש המקצוע 0.8 אחוז משכרו, היינו, מס על כל עובד, יהיה להם כסף לפעול. אבל מעבר לכך, ברור שההסתדרות שהיתה איגוד מקצועי פוליטי, הפכה עם השנים להיות חברת אחזקות של גופים כלכליים. השליטה של הגוף המרכזי בהסתדרות על האיגודים המקצועיים נמצאת בתהליך מתמיד של שחיקה. נכון יהיה לשאול היום, מה כוחו של מזכיר ההסתדרות כמשפיע או מכריע בחתימת הסכמים עם ארגוני עובדים".

יכול להיות שההסתדרות תעבור תהליך טבעי של היחלשות עד כדי התפוררות והתבטלות?

"אני לא מאמין שבמדינת ישראל יהיה מצב שלא תהיה הסתדרות. כפי שאמרתי, היא תהיה כנראה מאוד שונה, אבל נחיצותה כגוף שמתמקד בנושא יחסי עבודה וייצוג עובדים, מאוד משמעותית".

האיגודים המקצועיים בעולם נמצאים בירידה. אולי גם עלינו נגזר תהליך כזה?

"נכון, גם בארה"ב וגם באירופה יש ירידה בכוחם של האיגודים. שם מדובר באיגודים וולונטריים, ואילו כאן, החברות כפויה. ההסתדרות תעבור תהליכים של הסתגלות לתנאי עולם משתנים, אבל כאמור, מה שנכון לארה"ב, לא בהכרח נכון גם כאן".

אתה מעז לנבא את תוצאות הבחירות?

"לא, קשה מאוד לדעת, ובעיקר קשה לנבא, עם תחזיות הסקרים מול התנהגות אמת בקלפי".

האם לדעתך תתבטל גם סוגיית הצמדת השכר בין הסקטורים השונים במשק?

"לא. ההצמדה של קבוצות עובדים לא תושפע מתוצאות הבחירות. סוגיית ההצמדה היתה ותהיה חלק ממערך הכוחות של האיגודים המקצועיים, ומה שהושג עכשיו לקבוצה אחת, כמו למשל, ההסכם עם עובדי המח"ר, יחול מחר על עובדי הדירוג האחיד, וכו'".

המרצים באוניברסיטאות והעובדים הסוציאליים נלחמים עכשיו. קולה של ההסתדרות לא נשמע. האם יהיה נכון לומר שהמרצים מצליחים להשיג את מה שהם רוצים גם בלי ההסתדרות?

"זה בהחלט יהיה נכון לומר שהם השיגו הישגים בלי ההסתדרות. אבל צריך לעשות הפרדה בין קבוצת עובדים שאיננה מקשה אחת, כמו המרצים, לבין קבוצת העובדים הסוציאליים, שהם חלק מאיגוד עובדי המדינה".

פנסיה ממלכתית וביטוח בריאות ממלכתי הם כנראה בלתי נמנעים.

"נכון, זה תהליך בלתי נמנע, מכיוון שההסתדרות לא מסוגלת להתמודד עם מטלות כלכליות וגירעונות אדירים כל כך, שנובעים מהנטל של שתי הסוגיות הרציניות שהוזכרו. אם קופת חולים הכללית חפצה לשפר את השירות, היא חייבת משאבים כלכליים לצורך העניין. ההסתדרות – כבר קצרה ידה מלהושיע".

תוכן השבוע

2 **נלחמים עליו בשיניים**
גלעד פדבה

4 **ירושלים של ברזל**
מוטי ענברי

8 **מבקשת לראות את בנה**
נחמן גלבוע

10 **עם רבין על גדות הגבה**
ישראל זמיר

11 **אופרה כמו לכולם**
מיכאל אייזנשטדט

12 **דאה אירופית מכובדת**
יצחק שור

14 **תפילין, תפילות ופליאות**
חיים מאור

16 **המלודרמה כשלד חלול**
יעל ישראל

17 **שנורקל**
עופר ניר

18 **שלום בית**
חיה יוסף

19 **שחמט**
יוסי דטר

19 **שחמט**
יעקב ברנשטיין

20 **כל יום**
מוסף רדיו וטלוויזיה

אלי הכהן 2 / עודד ליפשיץ 6 / ישראל פז 6 / מנחם פרומן 7 / אריה פלג 7 / זאב צחור 7 / שמואל בונים 19

כתובת המערכת: "על המשמר", רח' חומה ומגדל 2 ת"א

עורכת: [illegible] עורכת משנה: אילנה שובל
עריכה גרפית: נוח שחר צלם המערכת: בועז לניר
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל

צילום השער: א. פ.

חיים צווייג, יו"ר ארגון העובדים של התע"ש ואנשיו נלחמים בכל כוחם נגד סגירתו של מפעל התע"ש בירושלים, לאחר פיטורי מחצית מעובדיו ● ערב הבחירות להסתדרות, המתחוללות סביב השליטה והשינויים בבית שברחוב ארלוזרוב, מתברר שיש עדיין ועדי עובדים הנאבקים על לחם ועבודה ● את האלמנטים המסוכנים שמייצרים בתע"ש הרחיקו מאזורי מגורים, מסביר צווייג ומתריע: "לא נסכים שיעבירו את כל 8,000 העובדים של התע"ש למדבר, כדי שהספסרים של הקרקעות ייהנו מהקרקעות שלנו"

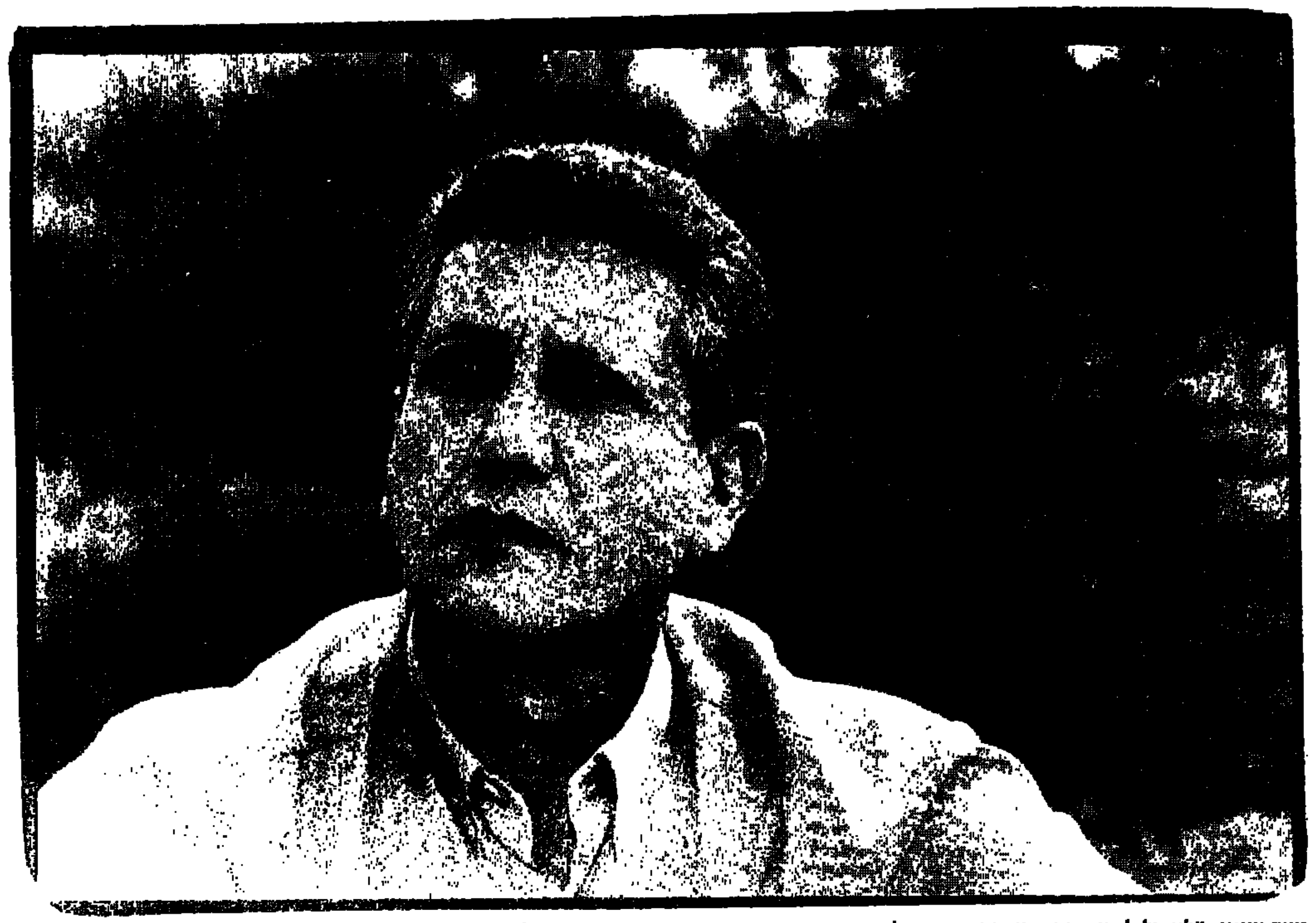

חיים צווייג: "לא קל להיות היום ועד עובדים, או להיות מזוהה עם ההסתדרות. הדימוי הציבורי לא חיובי, כי הדביקו עלינו תוויות שליליות"

נלחמים עליו בשיניים

גלעד פדבה

התעשייה העולמית הולכת ומצטמצמת, עם נפילת החומות בין מזרח למערב, למרות הבעירה הנמשכת במוקדי מתיחות רווי דם כמו בוסניה, סומליה, או כמה מדינות בחבר העמים. מאמצי השלום בכלל ובמזרח התיכון בפרט, מכתיבים מציאות חדשה, גם לעובדי התעשייה הצבאית בישראל. הסחורה של התע"ש כבר הרבה פחות מבוקשת, והנה פחות נחוצה. יו"ר ארגון העובדים של תע"ש, חיים צווייג, אומר השבוע, כי הוא נלחם בשיניים על כל מקום עבודה שעדיין נותר.

צווייג הוא מנהיג עובדים מהסוג האלגנטי. תקיף, נמרץ ומתנסח היטב. הוא אינו חוסך במאמצים לשכנע את מאזיניו שהממשלה חייבת לסבסד את מפעלי התע"ש ולמנוע את המשך הפיטורים. לדבריו, התעשייה הצבאית לא נקלעה למשבר קשה בגלל העובדים, המשתדלים ככל יכולתם, אלא בעקבות שינויים פוליטיים וכלכליים ברחבי העולם. לאחר קיצוצים של שני שלישים מהעובדים, נלחמים צווייג ואנשיו על השליש שעדיין מתפרנס מייצור כלי לחימה.

אתה מייצג ועד עובדים מיליטנטי?

"לא. אני לא יודע מה זה ועד עובדים מיליטנטי. אם יש הנהלה טובה, יש גם ועד עובדים טוב. אנחנו בעצם, עם ישראל. יש לנו 5,000 עובדים ב־25 מפעלים, ובנוסף, 8,000 גימלאים שיש לתת להם את כל מה שמעניקים לציבור העובדים, מלבד משרה".

צווייג עובד בתע"ש 25 שנה. הוא נבחר לתפקיד היו"ר בבחירות ישירות, שהתקיימו ב־1 ביולי 1993. לפני כן, היה פעיל בוועד העובדים 15 שנה, במקביל לעבודתו בביקורת איכות וניהול ייצור במפעל באיזור רמלה. היום, הוא משמש יו"ר ארגון העובדים במשרה מלאה, ומתגורר בשכונה יוקרתית חדשה בראש העין. "אני מתחיל את העבודה בשבע בבוקר ומסיים את יום העבודה בשבע בערב, לפעמים מאוחר יותר. אני תמיד מרגיש שאני לא מספיק לעשות כל מה שהייתי רוצה", הוא אומר.

מרבית חברי הוועדים בתעשייה הצבאית, הוא אומר, נושאים על גבם שליחות ציבורית, מלבד עבודתם היומיומית. החברים נבחרים באמצעות קלפיות, בבחירות ישירות, שכל עובד בעל ותק של שישה חודשים, יכול להשתתף בהן. "עובד ותיק ועובד פחות ותיק, מי שמרוויח יותר ומי שמרוויח פחות – כל אחד רשאי לבחור בבחירות דמוקרטיות את הנציגים שלו, כמו שהוא מבין", טוען צווייג.

הכושי עשה את שלו

התעשייה הצבאית לא נחשבת למקום עבודה עם הרבה בונוסים. הפועלים מייצרים מכשירי־הרג, מתעסקים בחומרי נפץ ואינם מקבלים את מוצרי במתנה.

"זה בסדר, אף אחד לא רוצה לקבל רימון במתנה. ותרנו על כך מראש".

מספר העובדים הלא־מאורגנים בתעשייה הצבאית, עובדי הסעדה והניקיון המועסקים על ידי קבלנים, מסתכם ב־400 לכל יותר, וכולל לא יותר מ־6 אחוזים מכלל העובדים. "מה לעשות, אנחנו מומחים לחומרי נפץ, הם מומחים לאוכל. התע"ש [illegible] עבודת שמגיעים אליו עם עלות השוק, וחוזרים הביתה [illegible] החשיבה", אומר היו"ר.

הייעוד המקורי של התעשייה הצבאית, שנשמר במשך למעלה מ־50 שנה, היה לספק לצה"ל, לממשלת ישראל ולכוחות הביטחון את ציוד הלחימה הטוב, האמין והשימושי ביותר. "זו תעשייה שעיקרה להתחרות גם באיכות וגם במחיר ולהתמודד על שווקי יצוא. היום, יש צורך לשנות את הייעוד המקורי של התעשייה הבטחונית הישראלית, מאחר שהעולם מתקדם לקראת עידן של שלום".

הסחורה שלכם פחות מבוקשת.

"אם יש תרעומת וכאב לב לעובדי התע"ש, זה נובע מהתחושה שהכושי עשה את שלו והכושי יכול ללכת. אנחנו מתקוממים נגד הגישה, לפיה הכל צריך להימדד רק לפי פרמטרים כלכליים. אם זהו השיקול היחידי, ייתכן שלא היה צריך להקים כלל את מדינת ישראל. מי שבונה על כך שהכסף האמריקאי יענה על הכל ממשיך לחיות על כספי אחרים, לוקח על עצמו אחריות כבדה מאוד. לטווח קצר, צמצומים עשויים להועיל לקופת המדינה, אך לטווח ארוך יותר, הם יובילו לזעזוע חברתי".

אי אפשר להתעלם מהשינויים המתרחשים בעולם.

"מי שיודע לייצר את הפגזים הכי משוכללים בעולם, ומי שיודע לייצר רקטות אוויר או תחמושת לכלי נשק קלים מסוגים שונים, יש לו יכולת לייצר דברים נוספים. במשך הרבה מאוד שנים, מדינת ישראל השקיעה כספים בתעשייה הבטחונית, בפיתוח, בטכנולוגיה ובציוד יקר ומתוחכם. מדוע אינה עושה מאמץ שהאנשים המסורים האלה, בעלי הידע והציוד המשוכלל, יעברו הסבה באופן מסודר לתחומי ייצור מבוקשים?"

צווייג מתקשה להבין מדוע מעדיפה המדינה להוציא מיליארד דולר לרכישת ציוד בחו"ל עבור חברות ממשלתיות, ציוד חשמל, אלקטרוניקה, תקשורת וטכנולוגיה מתקדמת, ואינה מפנה את המשאבים לתעשייה הצבאית, על מנת שניתן יהיה לייצר את הציוד הדרוש בישראל. "המדינה צריכה לספק לאזרחים גם ביטחון כלכלי, ולא רק פיסי", הוא מוסיף, "לצערי הרב, במשך 15 שנה ממשלות הליכוד לא עשו שום דבר לקדם את הנושא, וממשלת העבודה ממשיכה באותו כיוון. יש לנו ביקורת קשה מאוד על תהליכי ההבראה המיושמים בחברות הממשלתיות".

שעון זהב והרבה כסף

תהליך ההבראה עשוי למנוע סגירה מוחלטת.

"הברירה שהמבריאים מציבים בפניך, היא שתסכים לפיטורין או ליציאה מוקדמת לפנסיה, או שיביאו מפרק שיאלץ אותך. זהו תהליך מאוד לא־אלגנטי של פיטורין ויציאה לגימלאות.

לדעתנו, עדיף להשקיע את העלויות של פיצויי הפיטורין והפנסיה המוקדמת בטיפוח גורמי ייצור, כי ככה המשק ירוויח ולא יהיה צורך בצמצומים".

צווייג מתרעם. "איך נצליח להתמודד בשווקים החדשים, אם אין לנו אמצעים לפיתוח? ההנהלות מעדיפות לפטר ולהוציא לפנסיה עובדים מגיל 45 ומעלה, למרות שאין תחליף לעובדים מיומנים ובעלי נסיון. עובד שפיטרו אותו, הופך לאזרח בלתי יצרני, לא־מועסק, ולעולם לא ישכח את העלבון, אפילו אם מרפדים את דרכו החוצה בשעון זהב ובכסף".

צווייג עצמו עונד על ידו שעון זהב מהודר, אותו קיבל לציון 25 שנות עבודה. למרות הסטיגמה השלילית שיש למתנות כאלו, ההנהלות, מתברר, עדיין ממשיכות לחלק אותן.

בארבע השנים האחרונות עברה תע"ש משבר קשה עקב אובדן שווקים בעולם וירידה דרסטית בתקציב המיועד לרכש בטחוני. "בנוסף לכך, ארצות הברית מעמידה לרשות ממשלת ישראל הרבה מאוד כספים המיועדים לרכש בטחוני באמריקה, מתוך כוונה שלאזרחים האמריקאים תהיה עבודה. אני רואה זאת כפרדוקס", הוא מוסיף.

הממשלה, הוא אומר, לא הודיעה לתע"ש עד היום, מהו היקף ההזמנות לשנת 1994, למרות שחלפה כמעט חצי שנה. "עדיין לא ברור לנו, כמה עלינו לייצר. במערכת הביטחון ובממשלה מתווכחים על תקציב הביטחון, ומשתמשים בנו כשעיר לעזאזל. אפילו מדינות עשירות כמו ארצות הברית וצרפת, מסבסדות את תעשיות הביטחון שלהן על מנת שיוכלו להתמודד עם המשבר העולמי. לנו, לעומת זאת, לא מחלו על חובות העבר, שנוצרו לפני שנדרשנו להיות רווחיים".

בהתאם למדיניות הקודמת, שלא התבססה על רווחיות, דרשה הממשלה מהתעשייה הצבאית ב־1975, להקים מפעל במעלה אדומים, מפעל שהעסיק 600 עובדים. "לאחר פיטורים, נותרו שם 120 עובדים, וההנהלה רוצה לשלוח גם אותם הביתה. אנחנו לא דורשים שום תוספות סיכון מיוחדות או דברים מסוג זה. מי שעובד בתעשייה הצבאית, יודע בדיוק לאיפה הוא הגיע, ובמה הוא עוסק, אבל אנחנו דורשים לפחות ביטחון תעסוקתי, כלומר, להפסיק לפטר עובדים".

סביר להניח שתהליך השלום יביא להאצה בתהליך החימוש. האם העובדים חוששים מההשלכות הכלכליות של התהליך?

"אי אפשר להגיד שציבור העובדים בישראל מתנגד לשלום. בהפוך הוא, אנחנו רק מבקשים שהממשלה תהיה קשובה, ושציבור העובדים ירגיש שמתייחסים אליו בצורה הוגנת".

ייתכן שהסכמי השלום יפתחו בפניכם שווקים חדשים.

"אנחנו מעמידים את התוצרת שלנו למכירה, והיא מיועדת לכל מי שמבקש לרכוש אותה".

לפי פרסומים בחו"ל, חלק מהסחורה שלכם הגיעה למשטרים טוטליטריים, המדכאים את זכויות האדם.

"ציבור העובדים לא עוסק ביעדים אליהם מגיע הציוד. תמיד מכרנו למי שאיפשרו לנו למכור. אנחנו מתעסקים בייצור ובמילוי המשימות שמוטלות עלינו. אין לנו שום כוונה להיות אלה שמכתיבים מי יהיו הלקוחות".

לפני מספר שנים, עם תחילת העלייה ההמונית מברית המועצות לשעבר, ביקש יו"ר הדירקטוריון של התעשייה הצבאית, רב־אלוף (מיל.) דן שומרון, שתע"ש תעבור לייצור בתים מתועשים. בהופעה ב"ערב חדש", פנה שומרון לשר המסחר והתעשייה, אריאל שרון, וביקש ממנו, כמעט בדמעות, לספק עבודה לפועלים, כדי למנוע פיטורין. בקשתו לא נענתה. אנשי משרד המסחר והתעשייה חתמו על הסכמים עם כמה יבואנים, שהתעשרו והביאו לישראל אלפי קרוואנים מחו"ל.

"אין לי ספק שאם המדינה היתה מטילה על התע"ש משימה לאומית גדולה, להתמודד עם המצוקה במקומות דיור לעולים חדשים וזוגות צעירים, היינו עומדים בכך. חוץ מזה, עניי עירך קודמים", אומר צווייג.

מדוע לא נפגשתם עם שרון וביקשתם להעביר את ההזמנות לידיכם?

"לא נפגשנו איתו, כי לא היה טעם, ולא רצינו שהוא יעשה רווח פוליטי על חשבוננו. לא היה על מה לדבר, מאחר שלא היה שום בסיס משותף בינינו. הוא לא רצה לתת לנו את העבודה. שרון טען שהוא הזמין קרוואנים מחו"ל עוד לפני שהתע"ש פנתה אליו, ושאנחנו יודעים לייצר נשק, אבל לא מומחים לייצור בתים".

נעלבתם?

"מאוד. נעלבנו ונפגענו, ויצאנו למאבק ציבורי".

המאבק הזה נכשל.

"נכשלנו באותה נקודה, אך לא נכשלנו בהעברת המסר לציבור. עובדה שבעקבות תוצאות הבחירות, הם נאלצו ללכת הביתה".

לא קל להיות ועד עובדים

"בוא אגיד לך משהו", הוא מוסיף. "בשנות החמישים, מדינת ישראל היתה ענייה בכסף ובכוח אדם מיומן, אך דווקא אז הוקמו

(המשך בעמוד הבא)

נלחמים עלין בשיניים

(המשך מעמוד קודם)

הפרויקטים הכי גדולים שהמדינה הצליחה לעשות אי פעם, כמו מפעלי ים המלח, הכור הגרעיני בדימונה, התעשייה האווירית והמוביל הארצי. היום, כשיש לנו כל כך הרבה כוח אדם ותקציבים, היא לא עושה כמעט שום דבר. החזון הולך ומתגמד.

"לא קל להיות היום ועד עובדים, או להיות מזוהה עם ההסתדרות. הדימוי הציבורי לא־חיובי, כי הדביקו עלינו תווית שלילית במשך המון שנים. אבל מה לעשות, צריך להיאבק ולהיאבק, פשוט כדי לא לסגת, רק לשמור על הקיים. בזכות המאבקים שלנו, העובדים זוכים לרווחה, יש להם גאווה מקצועית והם לא הפכו לנטל חברתי. ברחבי העולם מתייחסים לכוח העבודה בתור המשאב הכי זול. אנחנו נאלצים להתמודד עם מתעשרים חדשים ובעלי הון, ההולכים ומשמינים.

"ועדי עובדים נמצאים במצוקה נוראית. אנחנו נאבקים כדי שלא יכרסמו בנו מלמעלה באמצעות חוזים אישיים, וכנגד המיתוס שעובדים על בסיס אישי יותר יעילים וטובים, וכאילו שעובדים המועסקים על ידי קבלן הם היחידים שעושים את העבודה, ובזול. קשה מאוד לעצור את הסחף הזה, גם בתעשייה הצבאית".

כמה עובדים של התע״ש מועסקים לפי חוזים אישיים?

"להערכתי, מדובר ב־50 עובדים בלבד, מתוך 5,000".

מערכת הבחירות להסתדרות שתתקיים בשבוע הבא, מייצגת יותר מתמיד את הוויכוח על עתיד הארגון הענק הזה.

הבית ברחוב ארלוזורוב בתל־אביב מייצג אותך?

"כמו כל אזרח במדינת ישראל, אני חי את המציאות ויודע שהמשק נמצא בתהליך מאוד מואץ של שינויים, המשפיעים על התפיסות החברתיות והכלכליות, ומחייבים גם את ההסתדרות וציבור העובדים לבצע רפורמות. ההסתדרות נמצאת במשך שנים במצב של התגוננות נגד אוריינטציות השואפות בחשבון סופי, לגמור את הכוח המאורגן של ציבור העובדים, לשבור ולהחליש את המסגרת הארגונית הזו. בעלי ההון וחלק מהתעשיינים משתפים פעולה עם הטכנוקרטים של האוצר, שחושבים שוועדי עובדים חלשים וציבורי עובדים מוחלשים עשויים לסייע לפיתוח כלכלי מואץ".

אתה אומר שההסתדרות חייבת לבצע רפורמות. נכון לעכשיו, אתה מרגיש שהיא מייצגת אותך?

"היא מייצגת אותי לא פחות מבעבר, אלא שכוחה הפוליטי נמצא בנסיגה מסוימת. כהסתדרות כללית, היא ריסנה במידת־מה את החזקים, והכניסה פרופורציות. להסתדרות יש שליחות".

הדרך היחידה לקבוע מי ישלוט בהסתדרות, הוא סבור, היא באמצעות התמודדות בין המפלגות. "יש לתת יותר דמוקרטיזציה לחברי ההסתדרות, לאפשר להם לבחור את הנציגים האותנטיים, ולהשפיע על הכיוון ועל האופי של ההסתדרות", הוא אומר בזהירות.

אתה מקפיד על ניסוחים עדינים.

"קל מאוד להרוס, אך קשה לבנות. תראה מה קורה לאיגודים מקצועיים נטו, שאין מאחוריהם מערכת כלכלית חברתית כשהם מנהלים משא ומתן עם ממשלות. תראה איך נוהגים בהם בדרכים של 'הפרד ומשול'. הם נשחקים".

ההפסדים כהשקעה

צוויג מסנגר על המערכת הכלכלית ההסתדרותית וממהר להגן גם על קופת החולים הכללית. "יש אווירה של 'עליהום', נסיונות להשמיץ את הקופה, ולהפריד אותה מציבור חברי ההסתדרות. אני מסכים שקופת חולים צריכה לתת שירות טוב, אמין, זול ורלוונטי למי שנזקק לה, אך אני מתנגד להפרטה שלה, מאחר שהיא אינה צריכה להיות ריווחית. אם דורשים ריווחיות, ברור לי מאיפה יבוא הכסף: מהכיס של העובדים. האוצר נותן איקס כסף, ובזה הוא פוטר את עצמו. אף אחד לא מתעניין בחלשים. ללא כוח ציבורי, קופת החולים תלך ותישחק".

עובדים רבים עוזבים את קופת החולים הכללית ועוברים לקופות חולים אחרות, כמו מכבי, לאומית ומאוחדת. האם צריך לשלול מהם אוטומטית את החברות באיגוד המקצועי?

"כל עובד בתעשייה הצבאית שעובר או רוצה לעבור למכבי, נמצא עדיין במקום עבודה מאורגן, וממשיך לבחור את הנציגים שלו לוועד העובדים, הנחשב לתא המקומי של ההסתדרות באיגוד המקצועי. כשאני צריך להיאבק על מנת שהעובד לא יפוטר, או יזכה להכשרה מקצועית והבראה, אני לא בודק אם הוא חבר מכבי או הכללית. מרגע שנבחרתי, אני מייצג את כל מי שבחר בי, וגם את מי שלא".

בדומה למערכת ההסתדרותית, שאינה מסתפקת בהגנה מקצועית ומחזיקה בבעלותה מפעלי חינוך, תרבות, כך גם ועד העובדים, אינו מתעסק רק בהגנה מקצועית. "מחר מישהו ישאל, מה פתאום ועד העובדים מארגן מופעים לעובדים ומוכר להם כרטיסי מנוי לתיאטרון, במקום להתעסק אך ורק בשכר. באותה מידה, האינטרס של ציבור העובדים הוא לא שקופת החולים תהיה ריווחית, אלא שקופת החולים תיתן שירות טוב ורפואה טובה, ושיפסיקו לשטוף לנו את המוח".

המפעלים שלכם בירושלים, בנוף ים, בצריפין ובנחלת יצחק, בגבול גבעתיים ותל־אביב, מסכנים במידה מסוימת את התושבים. מתי יועברו המפעלים לאיזור הנגב?

"תראה, באמסטרדם נפל מטוס על שכונת מגורים שנבנתה בסמוך לשדה התעופה, אז בגלל זה יש להעביר את שדה התעופה [illegible]

למקום אחר? צריך לעשות הכל כדי למנוע תאונות, ולזכור כי התאונות הן היוצא מהכלל, ולא הכלל. יש להפיק לקחים ולהשקיע תקציבים בשיפור הבטיחות. הבעיה היא, שמפעלי התע״ש יושבים על קרקע יקרה, וספסרי קרקעות מנצלים כל תאונה כדי לזכות בפופולריות. הם מעוניינים לנגוס נתח, ולא איכפת להם לנשל עובדים ממקור פרנסתם. כולם שוכחים שציבור העובדים הזה עבר במשך שנים רבות, מבלי שהתרחשה אף תאונה".

בכל זאת, בעקבות הפיצוץ בנוף ים, הציבור מתייחס למפעלים שלכם כמעט כפצצת־זמן.

"היה לנו רצף של שלוש תאונות שיצר את הדימוי הזה. בעניין הפיצוץ בנוף ים, אף אחד לא יודע מה היתה הסיבה".

זה לא מעורר במיוחד.

"לא כל מה שמייצרים בתעשייה הצבאית מסוכן. אנחנו מרחיקים את האלמנטים המסוכנים מאזורי מגורים. העברנו כמה קווי ייצור לאיזור רמת בקע שבנגב. יחד עם זאת, לא נסכים שיעבירו את כל 5,000 העובדים של התע״ש למדבר, אי שם, כדי שהספסרים ייהנו מהקרקעות שלנו והעובדים יהיו מבודדים, רחוק מהעין ורחוק מהלב".

צוויג ואנשיו נלחמים כעת בכל כוחם על עתידו של המפעל בירושלים, המעסיק 250 עובדים, לאחר פיטורים של מחצית מעובדיו. "לפי הערכה, שווי הקרקע עליה יושב המפעל הוא 30 עד 40 מיליון דולר. הגרעון של התעשייה הצבאית הסתכם ב־1993 ב־70 עד 80 מיליון דולר. לא צריך לסגור את המפעל ולמכור את הקרקע. המפעל בירושלים עשוי להרוויח למעלה מ־30 מיליון דולר. כמות ההזמנות שלו גדלה ב־10 מיליון דולר לעומת שנה קודמת, וההזמנות בירושלים בלבד מסתכמות ב־28 מיליון דולר. למרות זאת, אנשי ההנהלה מעדיפים לסגור את המפעל, ואנחנו נלחמים עליו בשיניים".

צוויג: "הכושי עשה את שלו והכושי יכול ללכת"

בכמה מסתכמים ההפסדים של המפעל בירושלים?

"ב־1994 צפויים הפסדים בסך 4 מיליון דולר. בוא נראה את הסכום הזה כהשקעה במחקר ופיתוח. לפי החישובים של ארגון העובדים, סגירה או העברה של המפעל בירושלים עלולים להביא לנזק מיידי של 30 מיליון דולר, ואף לסגור בפני התעשייה הצבאית את הגישה של מוצרי תעופה בשווקים העולמיים".

ההנהלה מציעה לעובדים בירושלים איזושהי אלטרנטיבה?

"ההנהלה טוענת שיש לה חלופות תעסוקה בחיפה וברמת השרון. בעיני, זה נסיון לא רציני לצייר תמונה ורודה ואופטימית, שאין מאחוריה שום דבר".

האם אין כאן נסיון להימנע מפיטורי עובדים?

"אף עובד שמתגורר בירושלים ועובד בה, לא יעבור מחר לחיפה או לרמת השרון, מה גם שהמפעל ברמת השרון לא עוסק באותו תחום. אם זו האלטרנטיבה, העובד יעדיף להתפטר".

מה החלום שלך?

"החלום שלי הוא שהתעשייה הצבאית לא רק תפסיק לפטר עובדים, אלא תגייס לשורותיה עובדים חדשים ותקים מפעלים נוספים. אני רוצה שציבור העובדים ירגיש כי הוא נמצא בתוך משפחה מוגנת ובטוחה, ושהחברה תבין שהריווחיות לא צריכה להיות השיקול המרכזי. ציבור העובדים הוא נכס. החלום שלי, שאוכל להשקיע את זמני ברווחה ובשיפור הזכויות השונות, ולא רק במאבק נגד הנסיון להרוס, לסגור ולצמצם".

ירושלים של ברזל

90 שנה חי אריה ברזל את ירושלים כבן למשפחה ששורשיה נטועים בעיר מאות בשנים ● לקראת יום ירושלים, מעלה ברזל, שנולד בסימטה ליד בית הכנסת רבי יוחנן בן זכאי, את טעמם וניחוחם של סיפורי ילדותו בלב הקהילה היהודית בין סימטאות העיר העתיקה ● מלחמות האבנים בין זאטוטי החסידים והמתנגדים, אברהם בעל הגוף שהיה דורך יחף את הענבים, צדיקותה של רייזל'ה שהיתה שולחת את אריה הפעוט לחלק סירי חרס קטנים לנזקקים וספרי פורל שהשביעו את סקרנותם של בחורי הישיבה בענייני מין

מלון אלנבי ברחוב יפו, ירושלים, 1930

מוטי ענברי

יום ירושלים מתקשר בתודעתנו עם שחרור העיר במלחמת ששת הימים, עד כדי כך, שנדמה לנו לפעמים כאילו ההיסטוריה התחילה אז, כאשר מוטה גור הכריז "הר הבית בידינו", והרב גורן תקע בשופר.

אבל במשפחת ברזל, משפחה ירושלמית ותיקה, רואים את הדברים אחרת. שורשיה של המשפחה, הנטועים בעיר מאות שנים, לא מאפשרים לבניה לחשוב על העיר כעל עיר שחייה התחילו רק לפני 27 שנים. באחרונה, החליטו בני המשפחה להעלות על הכתב את תולדות אביהם, אריה ברזל, המלאים ניחוחות של ירושלים של פעם.

אריה ברזל, יליד 1904, חי את ירושלים כבר 90 שנה. זכרונות ילדותו מימי היישוב הישן, קשורים בריחות של עיזים, כבשים וגמלים ששוטטו בסימטאות אפלוליות של הרובע היהודי בעיר העתיקה. "הסימטה שבה נולדתי היתה בקירבת בית הכנסת רבי יוחנן בן זכאי, והיה לה ריח מאוד מיוחד. הסימטה, שהיתה מקורה ומעליה דירות מגורים, שימשה מקום לינה להרבה בעלי חיים, בראש וראשונה עיזים וכבשים. העיזים והכבשים היו מטילות שם את מימיהן, וכך גם החמורים והגמלים, החתולים והכלבים. גם בני אדם השתמשו במקום כדי להטיל את מימיהם, אז תארו לעצמכם איזה ריח עלה משם. את העיזים והכבשים הכניס הולכן אחמד בשיט. אנחנו, הילדים, היינו סוחבים לחם יבש ונותנים לאחמד, ובתמורה, היה נותן לנו כוסבה שבה האכיל את העדר".

כשמלאו לאריה שלוש שנים ושלושה חודשים, לקח אותו אביו, עטוף בטלית על הידים, כשבידו האחת לוח שעליו מודפסות אותיות האלף־בית וספרות בשלושה גדלים, וביד השניה צנצנת דבש. "הושיב אותי אבי ליד שולחן נמוך, ומסר אותי לרבי. על הלוח יצק מצנצנת דבש, ופקד אותי לאמור אחריו 'מתוקה תורה מדבש', ואז ליקקתי את הדבש מהלוח".

השפם המרשים של אירמוזה

מלחמות היהודים זה בזה אינם דבר חדש. כבר כילדים, זוכר אריה, החלו להילחם החסידים במתנגדים: "אנחנו, החסידים, מתפללי 'נישע־שיל' (בית הכנסת ניסן בק), היינו נוהגים ללכת לכותל המערבי בשבתות אחרי קריאת התורה, ולהתפלל שם מוסף. בדרכנו לכותל, נאלצנו לעבור ליד ישיבת ה'בריסקר רובס' שבה למדו המתנגדים. באחת השבתות בלכתנו לכותל, המטירו עלינו בני הישיבה המתנגדים, מטר אבנים ופגעו בעיניו של ר' מאיר ליב פישמן, והמסכן נשאר סגי־נהור לכל ימי חייו. גם הזאטוטים החסידים והמתנגדים נהגו לנהל מלחמה, בעיקר בלילות שני וחמישי, כשהיו לומדים גם בלילות: לכל תלמיד היה פנס של זכוכית עם נר, והם היו מטרה לזריקת אבנים אלו על אלו. וכשרצינו לשחק בכדור, היינו משתמשים באבן מתאימה שהיינו עוטפים בסמרטוטים ומשחקים מעין בייסבול. נס היה שאיש לא נפגע במשחקים אלו".

השתובבות הנערים היתה דבר שבשיגרה. בערב פסח, היו מתאספים נערים מהשכונה והולכים למרחצאות הועה שבשער שכם. אחדים מהחבר'ה היו מתפלחים ללא תשלום, ובכסף היו קונים סיגריות ושותים קפה תורכי. "ממש כיף", הוא נזכר, "וודאי שזה נעשה ללא ידיעת ההורים".

בדרכם אל בית הכנסת לאמירת סליחות, היו קונים אצל אירמוזה בלינצ'עס עם גבינה. הבלינצ'עס שלהם היה מפורסם בכל העיר, אך אשכנזים לא יכלו להנות מהם, מפני שהיו משתמשים ב"פרנקישע קייז". "אירמוזה היה ספרדי, והיה לו שפם ענק ומרשים. היו לו שתי נשים, אך הוא לא היה עבריין על אף שהיה נשוי לשתיים, כיוון שאיסור דרבינו גרשום לא חל על יהודי ספרד. האשכנזים שלהם היה אסור לשאת יותר מאשה אחת, קינאו בספרדים".

בירושלים היתה נהוגה שיטה מיוחדת לרישום תאריכי הלידה: "ליקב היו מביאים את הענבים בסלים קלועים עמוסים על גמלים. הגמלים היו עוברים בקושי בסימטאות הצרות והסלים היו משתפשפים בקירות משני הצדדים. במרתף היה פורק אברהם, יהודי בעל גוף מגודל וכפות רגליים גדולות מאוד את סלי הענבים לתוך חצאי חביות רחבות המיועדות למטרה זו, והיה דורך את הענבים ברגליו הגדולות. את המיץ היו מעבירים לכליים קטנים ואחרי התסיסה היו מעבירים לבקבוקים שעליהם הדביקו פתק עם תאריך. כשאבי נולד, הוסיפו לבקבוקי היין את שמו, ובלילות הסדר היו מעלים בקבוק מבקבוקים אלה, והיתה זו סגולה לאריכות שנים".

סוד ההחבאה

על היהודים בירושלים חלה חובת גיוס לצבא התורכי, אך תמיד נמצאה דרך להינצל מרוע הגזירה. "דוד פיינשטיין היה מתורגמן בשגרירות האמריקאית, ועל ביתו היו מעלים את הדגל האמריקאי. לכן, עלה בידו לעזור לאלה שחלה עליהם חובת גיוס לצבא התורכי. הוא הסתיר אותם בביתו, כי לתורכים לא היתה רשות להיכנס לביתו אלא בהסכמתו, והמוכתר היה מודיע מראש על מועד החיפוש. בליל חג שבועות אחד, באו אנשי הז'נדרמריה וביקשו רשות כניסה, וזו ניתנה להם. הכניסו אותם לחדר האורחים, כיבדו אותם בדברי מאכל וכן שתו יין, ורמזו שאין לדבר על שתיית היין, כי היו שם מוסלמים שהשתיה אסורה להם. הם שתו לשכרה, ובאותו לילה לא הטרידו אף אחד מתושבי העיר העתיקה. הביקורים הללו חזרו ונשנו, עד שיום אחד נתגלה סוד ההחבאה. באותו יום, הוחלט על גירוש יהודים מתנגדי השלטון, והוא בוצע בערב פסח, כל אותו יום, מיררו בבכי תושבי ירושלים על גלות קרוביהם".

על מנת לשמור את חיי הקהילה היהודית בירושלים, היו צריכים עשירי הקהילה לעזור לעניים מעוטי היכולת. העזרה ההדדית היתה מרכיב חשוב באחדות הקהילה ובשימורה. אריה מספר: "רייזל'ה, אשתו של דוד פיינשטיין, ניהלה עסק רציני של נרים והיתה נוסעת לביירות, שם היתה רוכשת את מיטב הסחורות. כחוזרה מנסיעותיה, היתה מביאה מתנות. לכל היה לה זמן. בעונת הפירות היתה מכינה ריבות שהיתה מחלקת לנצרכים או לתינוקות. היא היתה מכינה טיפות עיינים לחולי טרכומה. כמו כן, היתה מכינה טשולנט גדול, ובשבת בבוקר היתה מעבירה אותו לסירי חרס קטנים. עלי היה לחלק את הסירים למיעוטי יכולת ולקשישים. לכל אחד מהם הייתי נותן סיר אחר, וחלת לחם אחת. נהניתי מהשליחות שהוטלה עלי, כי כך שחררו אותי מהצורך ללכת לבית הכנסת".

אמבטיות במחלקת הנשים

"נוסף על כל אלה", אומר אריה, "טיפלה רייזל'ה יחד עם הגברת איטה ילין, בהקמת מוסדות צדקה. ביחד עלה בידן להקים את בית החולים "ביקור חולים" בעיר העתיקה, את "בית חינוך לעיוורים" ואת "עזרת נשים", מחוץ לחומות. רייזל'ה היתה עסוקה על ניהול העניינים, ובכל יום שישי היתה הולכת לבדוק את המזון שהוכן לשבת".

הצפיפות ברובע היהודי היתה גדולה מאוד, כמעט בלתי אפשרית. "בלילה היו פורסים מחצלות בכל פינות הבית, וכל אחד מעשר אחי היה שומר לעצמו מקום. היו מעמידים בחדר דלי שבו השתמשו הזקוקים לכך לעשות את צרכיהם במשך הלילה, כיוון שבית השימוש היה חדרון נפרד, עם חור בקרקעיתו, מרוחק מהבית. ההיגיינה היתה מתחת לכל ביקורת, וכינים היו גדלות יחד עם הילדים, כך גם הפשפשים ששרצו במיטות. כלי המיטה היו מוכתמים בדם הפשפשים שנהרגו תוך שינה".

מצוקת דיור קשה ותנאי היגיינה ירודים הובילו את היהודים תושבי הרובע לחפש דיור מחוץ לחומות. אריה זוכר כיצד הוקמה שכונת בתי הורנשטיין. "מעשה שהיה כך היה: ר' דוד היה חסיד, והיה נוסע לרבי מבויאן אחת לכמה שנים. באחת מנסיעותיו, הפגיש אותו הרבי עם ברל הורנשטיין, יהודי אמיד בעל בית חרושת לסוכר ברוסיה. הורנשטיין הביע את רצונו להקים שכונה בירושלים עבור חסידי ווליז. הוא הציע לר' דוד לטפל בנושא, ונתן המחאה על סך 50 אלף פרנק. ר' דוד לא לקח את ההמחאה, אך קיבל על עצמו לברר מה אפשר לבנות בסכום הזה. כתשובה, כתב לרבי שהסכום הדרוש להקמת שכונה עשוי להיות חצי מיליון פרנק. כאשר קיבל אישור, החל בבנייה והקים את השכונה הנקראת עד היום בתי הורנשטיין. כאשר עמדה השכונה על תילה, התעוררה סקרנות תושבי ירושלים, שבאו לראות את הבניינים המודרניים, המקוואות המרוצפות חרסינה, האמבטיות במחלקת הנשים, החימום שנעשה בקיטור — הכל חדש לגמרי לירושלים".

בשנת 1917 נסתיימה מלחמת העולם הראשונה, והאנגלים נכנסו לעיר. התרגשות רבה אחזה בתושבי העיר, והצבא האוסטרלי התקבל בברכה. בלילה לפני כניסתם, מספר אריה, עמדו על גג בית הכנסת שהיה הגבוה מכל הבניינים בסביבה, וצפו בחילופי האש משני צידי העיר. "היינו בטוחים שהאנגלים ינצחו, וכך היה. בבוקר השכם, ידעה כל העיר שהצבא האוסטרלי כבש את העיר ושנכבדי העיר יצאו לקראתו בדגל לבן. השמחה היתה גדולה. החיילים זרקו חפיסות שוקולד, ואנחנו התפעלנו מהסוסים הגדולים ומהאוסטרלים שחבשו כובעים רחבי תיתורה, ושהיו גבוהים כמו הענקים שסופר עליהם בפרשת המרגלים. בבית הכנסת, דיברו על הגאולה הקרבה ומצאו כל מיני גימטריות המאשרות שאכן, הישועה תבוא עם הגואלים האנגלים ששיחררו אותנו מידי המושלים התורכים שגרמו לנו הרבה צרות".

כניסת האנגלים לירושלים פתחה עידן חדש. "עם כניסתם, השתפר המצב הכלכלי, המחלות כמעט נעלמו, ומוסדות ההשכלה נפתחו מחדש. אני חזרתי לישיבה והמשכתי בלימודי הקודש. לתוך הישיבה היו מגניבים ספרי חול שהיינו מחליפים בינינו, וקראנו אותם בלהיטות. מישהו השיג ספר של פורל על ענייני מין. לא היה לנו כל מגע עם המין היפה, וככל שהתבגרנו, עלתה סקרנותנו וגברה, אם כי לא חסרו לנו ידיעות בשטח כי בתלמוד מסופר כל מה שאדם רוצה לדעת בנושא הזה".

אנשי היישוב הישן שראו בגיוס החובה לצבא התורכי עול ממנו ניסו להשתמט, התנדבו מרצונם לצבא הבריטי, ואף ראו בכך כבוד גדול. "אחרי הכיבוש האנגלי, הגיעו ארצה הלורד ג'יימס דה רוטשילד וז'בוטינסקי. הם באו לבית הכנסת 'החורבה', לעשות תעמולה להתגייס לגדוד העברי של הצבא הבריטי. הפותח היה ג'יימס דה רוטשילד, ואחריו נאם ז'בוטינסקי נאום חוצב להבות. כל הקהל תמך בתעמולתם והרבה צעירים רצו להתגייס. אולם רובם לא היו כשירים לשרת בצבא. לא אשכח שהאחים דסה זכו להתקבל לצבא ואחרי אימונים במצרים חזרו הביתה לחופשת הפסח. בפרוץ המהומות, נעמדו שני האחים בשני קצות הרחוב היהודי, ובכמה יריות הבריחו את המתפרעים. כולם שיבחו אותם על אומץ ליבם".

בקיץ 39' החלו היחסים בין יהודים לערבים להתערער, עקב המרד הערבי הגדול. "החודש הזה, חודש אב, היה חודש עצוב. היחסים עם הערבים תושבי ירושלים היו מתוחים מאוד. ביום שישי פרצו הפרעות עם צאת הערבים ממסגד עומר, בהנפת חרבות ובשירה וקריאה 'פלסטין בלדנה ואיל יהוד כלבנה' (פלסטין מדינתנו והיהודים כלבינו). אני ירדתי למקום עבודתי בבוקר אותו יום כרגיל, וכל סוחרי הסביבה גם הם הופיעו, כי לא רצו להיראות כפחדנים. אולם שעה קלה לפני צאת המתפללים לרחוב, באו בריצה הסבלים שעבדו אצלינו והתחננו שנעזוב את העיר העתיקה. אמרו לנו שבוודאי יהיו קורבנות. סגן המושל האנגלי גם הוא ביקש שנצא את העיר, ועוד בטרם היגענו למגרש הרוסים, כבר סיפרו שהיו קורבנות. ארזנו את החבילות, ועברנו לבית חמי בבתי הבוכרים. בשוך הרוחות חזרנו הביתה".

את מלחמת העצמאות עברה משפחת ברזל בחיפה. שניים מבניו של אריה הצטרפו לקיבוצים בעמק יזרעאל, והשתתפו במלחמה בהגנה על ירושלים.

משכנות שאננים. ציור מ־1864

שים לב

ישראל פז

תמו עשרים השנים הרעות

1974 – 1994. כעשרים שנה חלפו מאז הורחקה ישראל מההתאחדות האסיאנית בכדורגל ועד שהתקבלה כחברה מלאה, בשבוע שעבר להתאחדות האירופית. שנים של אכזבות, קשיים, השתדלויות ותחנונים. נבחרת ישראל פעלה באוויר, ללא יבשת. זרקו אותנו, באירועים בין לאומיים, כמו מוקדמות הגביע העולמי והמשחקים האולימפיים, לאוקיאניה, לאסיה, ואפילו לדרום־אמריקה. הגענו. עכשיו, הפכנו לנבחרת מן המניין ביבשת היוקרתית ביותר של הכדורגל העולמי. נבחרות ישראל בכל הגילאים, ובמיוחד הנבחרת הלאומית, יוכלו ליטול חלק בכל האירועים האירופים. קבוצות הצמרת הישראליות כבר משתתפות בגביעי אירופה. באסיה היינו ראש לשועלים. באירופה, נהיה זנב לאריות. מקצועית, זה כדאי. הכדורגל הישראלי יעבור לפסים מקצועיים יותר, לאווירה שונה, וכמובן, להתקדמות. האתגרים האירופיים יחייבו את השחקנים הישראלים ליתר רצינות.

ה־28 באפריל 1994, יירשם בכדורגל הישראלי כיום של מפנה. הקונגרס ה־22 של ההתאחדות האירופית שנערך בווינה, אישר פה אחד את קבלת ישראל כחברה ה־46. בארץ קיבלו את זה כמובן מאליו. רק אלו שהיו עדים לסילוקה הגס של ישראל מאסיה בחודש ספטמבר 1974 בטהרן, יכולים להעריך את חשיבות האירוע בווינה.

הייתי ב־13 בספטמבר 1974 במלון הילטון בטהרן, כאשר יו"ר ההתאחדות לכדורגל דאז, מנחם הלר, נכנס למסיבת העיתונאים, חיוור כסיד ומתקשה לדבר. בקול נכאים הודיע שקונגרס ההתאחדות האסיאנית, שהתכנס בבירת אירן במסגרת משחקי אסיה, סילק אותנו מהיבשת. ההחלטה האווילית התקבלה בהצבעה חשאית של 17 מדינות נגד 13, שתמכו בהישארותה של ישראל.

יוזמי ההחלטה היו נציגי המדינות המוסלמיות באסיה. מדינות־על בכדורגל האסיאני, כמו יפן ודרום קוריאה, שניסו ללחום בהחלטה או לדחותה, נתקלו בקיר אטום.

בראש הלוחמים נגד ישראל היו נציגי מדינות המפרץ, ובעיקר כוויית. דברי שיטנה נגד ישראל נשא יו"ר ההתאחדות הכוויתית, מוחמד סעדון. שייח'ים כוויתים, ביניהם כאלו שנהרגו במלחמת המפרץ, שיחדו בגלוי מדינות שהתלבטו. הם הסתובבו בטהרן עם פנקסי המחאות פתוחים, והעניקו מאות אלפי דולר לכל מדינה שהתחייבה להצביע נגד ישראל.

נציגי ההתאחדות הבינלאומית בכדורגל, פיפ"א, שנכחו במעמד המביש בטהרן, הבטיחו ללחום בהחלטה. אלו היו הצהרות בלבד. מעשית, היתה זו מלחמה אבודה. מנחם הלר ניהל מלחמת מאסף בקונגרס. הוא הביא עובדות על השתלבותה המצוינת של ישראל בזירה האסיאנית, אבל השוחד של הכוויתים היטה את הכף נגדנו.

ישראל נותרה ללא יבשת, ללא בסיס בין לאומי. הנסיונות הרכים להתקבל לאירופה נבלמו בחומת הפוליטיקה. הגיעו הדברים לידי כך, שברית המועצות ומדינות מזרח אירופה איימו בפרישה אם ישראל תתקבל. הונו ורימו אותנו לא פעם. הבטיחו – ולא קיימו. בראש הלוחמות לקבלת ישראל ניצבו נציגי מערב גרמניה, הולנד ומדינות סקנדינוויה. גם הן לא הצליחו לפרוץ את המחסום המזרח אירופי. מדינות אחרות שהיו מוכנות לתמוך בישראל, ביניהן מדינות האי הבריטי, נרתעו מאיומי ברית המועצות. עשו חשבון שלא כדאי לגרום למשבר בגלל ישראל.

המפנה חל כאשר ברית המועצות החלה לדעוך. מוסקווה כבר לא יכלה להשפיע על פולין, הונגריה, צ'כוסלובקיה, בולגריה ואחרות, שהחלו לאותת לישראל שהיו מוכנות לתמוך בקבלתה לאירופה. על־אף עובדה זו, עברו שנים עד שכולן הסכימו, בסוף השבוע שעבר, לקבלתנו לאירופה כחברה מלאה.

השנים האחרונות שקדמו להחלטה ההיסטורית, עברו על ישראל בהתאקלמות בכדורגל האירופי. תחילה, הנבחרות הצעירות, אחר־כך כחברה נלווית. עכשיו הזירה האירופית פתוחה עבורנו. הדבר מחייב גישה שונה של ראשי ההתאחדות הישראלית. אם ברצוננו להצליח, יהיה על הכדורגלנים הישראלים להפסיק לחפף, לאמץ דפוסים אירופיים של מקצוענות. יש הכרח בצעדים ארגוניים שונים. צריך לשפר מתקנים. לא עוד מגרשי כדורגל מאולתרים, אלא איצטדיונים שיעמדו בתקנים האירופים.

אכן, רגע־האמת של הכדורגל שלנו.

הפליי־אוף והנבחרת

יש מאבקים שהופכים למסורת. משחקי חצי הגמר בפליי־אוף בכדורסל, בין קבוצות הפועל תל־אביב והפועל ירושלים, שהסתיימו ביום ראשון בעליית הפועל תל אביב לגמר, הבליטו שתי קבוצות שקולות בכוחן, שגרמו לדרמה בכדורסל האפור שלנו, שהעונה חזר לשיגרה. מכבי תל אביב היתה שוב משכמה ומעלה בליגה, כמו בשנים קודמות.

העונה שעברה, 1992–93, היתה מרתקת בגלל העובדה שמכבי תל אביב לא דהרה לבד בצמרת. היו קבוצות נוספות שהשתוו לה. בסיום, איבדה מכבי תל אביב את הכתר הלאומי וגם לא זכתה בגביע. בחצי גמר הפליי־אוף הדיחה הפועל גליל עליון את מכבי תל אביב, והפועל תל אביב את הפועל ירושלים, בשיעור זהה של 2–3. בגמר, גברה הגליל על הפועל תל אביב 3–1, והכתר נדד לראשונה, מאז החלה הליגה ב־1954, מחוץ לתל אביב.

העונה, עלתה מכבי תל אביב בקלות לגמר, לאחר שלושה נצחונות חלקים על הפועל הרצליה, הפתעת העונה. הפועל תל אביב שוב ניהלה מאבק מורט עצבים עם הפועל ירושלים. במשחק הראשון באוסישקין, הפתיעה הפועל ירושלים בניצחון. במאבק השני, במלחה, לא ניצלו הירושלמים את הבייתיות, ואיפשרו לתל אביבים להשוות ל־1–1. שלושת המאבקים הנוספים, שהסתיימו בשני נצחונות תל אביבים, בהפרש של שתי נקודות, ונצחון ירושלמי בפער בן נקודה, הפכו למלחמות, עד כמה שניתן להשתמש במונח זה בשדה הספורט. לדאבוני, הן גלשו גם מחוץ לפרקט: תקריות אלימות, עלבונות הדדיים, התקפות על שופטים, בקיצור, שתי הקבוצות איבדו את הצפון.

הפועל ירושלים היוותה יריב שווה כוחות להפועל תל אביב. אין ספק, גם המזל שיחק תפקיד מכריע. משגה שיפוט בשניות האחרונות של המשחק השלישי באוסישקין איפשר לתל אביבי נאנר מרקוביץ לקלוע סל ניצחון. טעות טקטית של הפועל תל אביב בשניות האחרונות של המשחק הרביעי במלחה, העניקה הזדמנות לעדי גורדון לקלוע סל ניצחון להפועל ירושלים. גם במשחק החמישי והמכריע, באוסישקין, היו השניות האחרונות דרמטיות, על־אף שבמשחק זה גילתה הפועל תל אביב עדיפות ברורה. מוזר, כיצד הפכה משחק קל מבחינתה לדפיקות לב מואצות לאוהדיה בסיום. אוהדי הפועל תל אביב טענו שזה אופיה של הקבוצה. בלי מתח בסיום – אי־אפשר. הם חיים עם זה כל השנים.

יריבות זה דבר חיובי, אם היא נשארת על הפרקט. מלחמת עצבים שחורגת מגבול הטעם הטוב גורמת רק נזק. אני מבין את האכזבה של הפועל ירושלים. היא היתה קרובה יותר מתמיד להופעה ראשונה בגמר, וההזדמנות חמקה ממנה. אינני מבין את דברי מאמנה, יורם חרוש בתום הסידרה, כי "לא נתנו כבוד להפועל ירושלים והתנהגו כלפיה כקבוצת פרובינציה". לדעתי, זכתה הפועל ירושלים להערכה יותר מאשר בעבר. התקשורת פירגנה לה, ובצדק, שכן גילתה יכולת מצוינת ולא נפלה במאומה מהפועל תל אביב (אולי בנסיון). אם הפועל ירושלים מפסידה את הגמר, זה רק באשמתה. לאחר שניצחה במשחק הראשון באוסישקין, והוליכה 4:20 במשחק השני במלחה, אסור היה לה להפסיד. במצב של 0–2 לא היה להפועל תל אביב כל סיכוי. מה לעשות שהתסריט הירושלמי השתבש.

היו משחקי כדורסל מצוינים בסידרה. להפועל ירושלים לא היה אמנם זר שני. להערכתי, זה פעל לטובתה. שחקניה הישראלים התעלו והגיעו לשיאם. הם גילו תלכיד מעולה.

המשחקים בין הפועל תל אביב והפועל ירושלים החדירו בי דאגה לגבי הנבחרת הלאומית, שתתמודד בחודש נובמבר בסיבוב השני לעליה לגמר אליפות אירופה. למי ששכח: ישראל נמצאת בתום הסיבוב הראשון בבית המוקדם במקום השני, אחרי ספרד, ולפני צ'כיה ותורכיה. הסתבר שהגבוהים הישראלים גילו חולשה מדאיגה במשחקי הפליי־אוף. בהפועל תל אביב מופיעים שלושת גבוהי הנבחרת: תומר שטיינהאואר, עופר פליישר ושמעון אמסלם. הם היו רכים, במיוחד בהתקפה, ברוב המשחקים. אי אפשר להקיש ממשחק זה או אחר לגבי כל השלושה, אבל עובדה, שהפועל תל אביב זכתה בנצחונותיה הודות לקו האחורי. הגבוהים לא הצליחו להתמודד עם הלוחמים הירושלמים מתחת לסלים, הגם שלקבוצת הבירה אין גבוהים דומיננטים.

בטוחני שגם מאמן הנבחרת והפועל תל אביב, צבי שרף, הבחין בכך, הוא חייב לתת את דעתו, כשיתחיל להריץ את אימוני הנבחרת.

חלפה־עברה סידרה מצוינת של כדורסל, בין הפועל תל אביב והפועל ירושלים. גם מלחמות היהודים לא הצליחו לפגום באיכות.

חיוונים מפרנסים את פיב"א

לסיום, קטע פיקנטי: מדי סוף עונה, מפרסמת ההתאחדות האירופית בכדורסל את פירוט העונשים, ובמיוחד הקנסות, שהטילה במשך העונה בגביעי אירופה. בעונה החולפת, הסתכם הסכום ב־446 אלף מרקים גרמנים. בראש המפרנסות את פיב"א ניצבות קבוצותיה המצטיינות של יוון, שספגו כשליש הקנסות באירופה כולה – 146 אלף מרק.

שבע קבוצות יווניות הוענשו בסכומים שונים. בראש, אולימפיאקוס פיראוס, עם 71 אלף מרק. אולימפיאקוס, שהגיעה לגמר הפליי־אוף בתל אביב, ונוצחה על־ידי חובנטוד בדלונה, נקנסה על עבירות שונות. בין השאר, זריקת בקבוקים וחפצים למגרש, התנהגות פרועה של אוהדים, מאמנים ושחקנים שאיבדו את שלוות נפשם, וכדומה.

מה היתה עושה פיב"א בלי יוון? מאזנה הכספי היה מצטמק.

ישראל יצאה העונה בזול. רק שתי קבוצות נקנסו: הפועל גליל עליון – 4,000 מרק, והפועל גבעתיים – 5,000 מרק. גבעתיים נקנסה על התנהגות חריגה של מנהל במשחק בגביע אירופה למחזיקות נגד אריס סלוניקי. לא רק שקופחה בתוצאה כשסל יווני, לאחר הזמן החוקי, אשר ומנע את עלייתה לרבע הגמר, אלא שהמקפחים (שופט ומשקיף), גם גרמו להענשתה.

מילה רעה

עודד ליפשיץ

התהום, הקפיצה והשלום

יהודה וולמן, ראש המועצה האזורית רמת הגולן, אמר השבוע בהקשר למו"מ עם סוריה, שרבין עומד על פי התהום, ומתכוון לצעוד צעד אחד קדימה. הוא צודק, ולא בגלל שהחזרת הגולן היא תהום. התהום היא בין מה שדרוש כדי להגיע לשלום עם סוריה, החזרת כל הגולן עד הסנטימטר האחרון לריבונות סורית, לבין מה שרבין מוכן להציע. ההצעות האחרונות של רבין, שלבים, נסיגה חלקית, דיבורים מעורפלים על הורדת יישובים – זה צעד קדימה לעומת מה שרבין הציע בעבר, אבל תהום, כבר אמרו חכמים, אין עוברים בשתי קפיצות, ובוודאי שלא בצעד הססני וקטן קדימה.

הבעיה איננה האם וכמה רבין השתפר ביחס לעמדותיו הנוקשות בעבר. רבין אינו תלמיד כושל שהוריו שמחים כשקיבל תעודת שליש קצת פחות גרועה מבעבר. השאלה היא, איך מגיעים לשלום.

קיסינג'ר, בטור הספד שכתב על ניקסון בשבוע שעבר, ציטט כלל פוליטי שנון ונכון שניקסון אהב לחזור עליו "אתה משלם אותו המחיר על חצי המעשה כמו על המעשה כולו, אז מוטב לעשות אותו כמו שצריך". הלוואי והרבה מדינאים, ורבין בראשם, היו מבינים ומיישמים את הכלל הזה. ניקסון הוכיח שהוא לא רק נאה דורש: הוא ביצע מהפך מאנטי קומוניזם קיצוני, למדיניות פרגמטית של קשירת קשרים עם סין האדומה, וכשהחליט לתמוך בישראל ולשגר רכבת ציוד צבאי חיוני בימי מלחמת יום הכיפורים, הורה להרים לאוויר כל מטוס שמסוגל לטוס. הוא ידע שהערבים יכעסו על עשרה מטוסי נשק בדיוק כמו על 300 מטוסים.

לאסד יש סיבות טובות לדחות את הצעתו של רבין, הוא רואה לנגד עיניו את ההסכם שנחתם השבוע עם הפלסטינים. הסכם אוסלו מספטמבר, למרות שפרס היה מליץ היושר שלו, היה הסכם גרוע, שנתפר מלכתחילה על פי מידותיו הקטנוניות של רבין והיה מותאם לכושר העיכול המיזערי שלו. רבין תמיד עושה מעט מדי, מאוחר מדי, בלי שום חזון ומעוף, ובפרצוף חמוץ. זו הסיבה, שהתקשה להוליך אפילו הסדר מינימליסטי וחסר השראה כמו הסכם אוסלו ולהוביל אותו לחוף המבטחים של קהיר. נכון, וזו הנחמה של שוחרי השלום, שגם הסכם ביניים גרוע בדרך לשלום, עדיף על המלחמה הכי טובה או המשך הסטטוס קוו. אז שווה להרים כוסית לטובת הסכם קהיר, אבל אסור שאדי האלכוהול יטשטשו את שפע הסייגים המכבידים, המיותרים והמסוכנים שבו. הוא מבטיח לנו קיום פרובלמטי של כל ההתנחלויות. באוטונומיה הפלסטינית במשך חמש שנים, שטח מצומצם לאוטונומיה בשלב הראשון, ופרק זמן ארוך מדי עד לתחילת הדיונים על הסכם הקבע. זה לא הסכם של אמיצים. זו עיסקה של חנוונים.

במקום שלום שנראה כמו מכונית חדישה ומלהיבה, שנוסעת אל אופק המזרח התיכון החדש, קיבלנו התשה עם רחיות חוזרות. לטקס בקהיר, הגיעו רבין וערפאת כמו נהגים מותשים ומאובקים במכונית משומשת וחבוטה, אחרי דהירה עקרה ומתמשכת בדרך רבת מהמורות. כנף ימין שלה נמעכה בטבח בחברון, הפנסים נשברו בקטל המיותר של ששת חברי הפתח בעזה, השמשות נותצו כשהרוחות והאכזבות בקרב הפלסטינים בשטחים גרמו להגברת הטרור ולסגר. הפח והצבע בכל חלקי הרכב שרוטים וחבולים מרוב אבנים שהטיחו בו מתנגדי השלום משני הצדדים. גם לא נראה שצוות המכונית יצר קשרי ידידות בדרך הארוכה והמתישה: להיפך: הם נראים כמי שסיימו ויכוח ארוך ועוין בשאלה, מי אשם בכל המפגעים האלה. עיקשותו של רבין גרמה לכך שהוא וערפאת שילמו מחיר כבד: פלסטינים וישראלים רבים איבדו את האמון בשלום, וגם חלק ניכר מהאמון והתמיכה הציבורית באלה שמוליכים אותו.

בניגוד לכלל של ניקסון, רבין משלם את המחיר המלא עבור פחות מחצי שלום. האופוזיציה בישראל זועקת, מוחה ומאיימת באותה מידה כפי שהיתה זועקת ומאיימת אילו רבין היה חותר מלכתחילה ובאורח נחרץ, להסדר קבע סופי, מדינה פלסטינית בשטחים, כששלבי הביניים והדרישות הבטחוניות נגזרות מנקודת הפתיחה הזו ולא מהמפה המשונה של עזה ויריחו תחילה.

אסד לא רוצה ללכת בדרך הזו: הוא רוצה לתפוס את הבעיה בקרניה מראש, ולא להיגרר לסחבת מתישה, כמו זו שהיתה במו"מ עם הפלסטינים, ממדריד ועד אוסלו ומאוסלו לקהיר. הוא לא רוצה שפקידים וגנרלים יגררו את שליחיו באף במשך שנים דרך גהינום של פרטים. הוא לא רוצה שרבין יגיד שגם הוא, כמו ערפאת, "יזיע קצת". בניגוד לערפאת, יש לו יותר יכולת להמתין. סוריה היא מדינה ריבונית, לא שטח כיבוש תחת דיכוי וסגר, על סף רעב.

אילו רבין היה ניקסון, הוא היה מבין שאסד צודק ושאם הצד הישראלי נדרש לשלם מחיר כה גבוה, כדאי לעשות את השלום עם סוריה בדרך נכונה. כדאי לרבין להסכים, באומץ וביושר, לנסיגה כוללת בגולן, להתייצב לעימות חזיתי והכרחי נגד מנהלי הגולן ותומכיהם, ולהתעקש על מה שבאמת חשוב לישראל: הסדרי ביטחון ופירוז, כוחות בינלאומיים, פרקי זמן לבניית האמון הדרוש לפני ביצוע הנסיגה המלאה.

בתהום יש סכנות, אבל הסיכוי לעבור מעליה אינו בצעד קטן, וגם לא בשתי קפיצות הססניות, רק בקפיצה אחת, ארוכה ונועזת, אשר להגיע לשלום שמעבר לתהום.

שביתה סוציאלית

רבים מקרב העובדים הסוציאלים נזקקים לסיוע משירותי הרווחה, בדיוק כמו המטופלים שלהם, קובלים במרירות 9,000 העובדים הסוציאלים השובתים זה השבוע השלישי. הממונה על השכר באוצר מסרב לנהל עימם מו"מ, כל עוד אינם חוזרים לעבודתם. ואילו השובתים קובעים בעצב: "למרצים נתנו, לרופאים נותנים וגם למהנדסים נותנים. מי שחזק מקבל"

טיפול נמרץ

אריה פלג

מלים טובות על רבין

איש ציבור המשנה את דעותיו על פי הילכי רוח המשתנים בציבור, המבקש בכך לזכות בתשואות ההמון ולהתמקם טוב ככל האפשר בהיסטוריה, הוא לכל היותר עסקן אופורטוניסטי, שנסחף ברוח.

איש ציבור המשנה את דעותיו על פי השינויים היסודיים שחלו במציאות, המבקש להוביל את הציבור ללא התחשבות בשיקולי פופולריות, המסוגל להתעלם מאווירה עוינת ותובע למקום שיתפוס עמו בהיסטוריה, מפגין תכונות של מנהיג ומדינאי.

השינויים בגישותיו ובעמדותיו של יצחק רבין בשנה האחרונה, הם מפליגים. אבל הוא משמיע את דעותיו בתוקף גובר והולך, בסמכותיות משלו, תוך התעלמות משיקולי פופולריות לשעה, למורת רוח רבים. ההסתה חסרי התקדים של אנשי הימין נגדו. לנגד עינינו הוא צומח למנהיג במסורת הבן גוריונית שהתיימרה לדעת לא מה רוצה העם, אלא מה רצוי לעם. מטבע לשון שיש בו אמנם יותר מקורטוב של נימה אנטי דמוקרטית, אלא אם כן בסופו של חשבון, שואלים את פי העם. את זה עשה בדרכו שלו, בימים של משטר מפא"י ממושמע וממשמע, אפילו היחיד בדורו, בן גוריון. בוודאי כך ינהג יצחק רבין מכדורי, בעידן התקשורתי־דמוקרטי הפעלתן של ימינו.

צריך להוסיף עוד מילה טובה המגיעה לרבין על שינוי מיוחד, רגיש ואישי. כדי לחולל אותו, זקוקים לפעמים לתעצומות נפש גדולות מאלה של עריכת שינויים מפליגים בעמדות פוליטיות. זה השינוי שהתחולל בעבודתו המשותפת עם שמעון פרס. נכון, זה תלוי תמיד בשנים, ונכון שפרס גילה תבונה בלתי רגילה גם בהשלמה עם מקומו כשני במדרג השלטוני. אבל רבין התגבר על משקעים שהעיקו עליו מאוד, ויתר על הדגש המופגן של "אני אנהיג, אני אנווט", ולא היה מוכן בגלל משקעי עבר, לוותר על תרומתו המיוחדת של שמעון פרס לקידום תהליך השלום. רבין הוכיח שעניין השלום חשוב לו יותר מכל חשבון אחר. הוא לא רק העסיק את שר החוץ שלו, אלא התחלק איתו בדאגה המשותפת ובהתוויית פתרונות, תוך שמירה על מעמד בכורה.

אינני מזמין עכשיו פולחן אישיות לרבין. אגב, פולחן כזה לגביו הוא בלתי אפשרי, כי קיום הריטואל האישי תלוי בסופו של חשבון, במושא הפולחן, ורבין לא בנוי לכך. אבל בימים אלה ובחודשים שעוד לפנינו, רבין לא זקוק לפולחן, אלא לתמיכה בדרך בה החליט ללכת בנחרצות מעוררת הערכה. תמיכה בכל האמצעים: בעל פה ובכתב, בהפגנות ובשלטים, בעצרות ובסטיקרים. לא רק משום שמגיע לו, אלא כי האופוזיציה הסירה את כל הכפפות. דובריה לא בוחלים בשום אמצעי. מפחידים, משמיצים, מסיתים, קוראים למרי עממי, והמטרה המרכזית של ההתקפה הבלתי מרוסנת הזאת היא יצחק רבין. הוא זקוק לתמיכה הפעילה גם בגלל תקופת המבחן אליה נכנס הסכם עזה־יריחו. הרי הצלחתו היא האמצעי הבטוח לסיכול מתקפת הנאצה והחבלה של קיצוני הימין והנגררים אחריהם. ולפי הנראה, בניגוד למקובל אחרי חתימת הסכמי שלום רגילים, ההצלחה הזאת לא תבוא כתוצאה של מפנה חד, מיידי. ראה גם את הצגת ערפאת בזמן החתימה.

לא די להחזיק אצבעות לרבין. הוא, כלומר, מדיניותו, זקוק לשתי הידיים של כל תומכיו. לאורך כל הדרך. אם כי אפשר לקצר אותה, אם יגשו מהר ככל האפשר לדיונים על הסדר הקבע.

עם סגולה

זאב צחור

אין קונצנזוס

כמה מכותרות העיתונים של אפריל וראשית מאי:

"אגודת ישראל מתנה את השתתפותה בקואליציה בהגדלת חלקה בחלוקת התקציב"

"המשטרה בתל אביב תיצור חיץ בין קבוצות המפגינים מימין ומשמאל"

"הימין: מדיניות הממשלה גוררת אסון"

"ירידה בעלייה"

"ההסתדרות החליטה לכנס אסיפות מחאה בכל הארץ"

"מחסור בעובדי חקלאות"

"האופוזיציה מתריעה נגד השתלטות השמאל הקומוניסטי"

"עסקת ייצוא נחתמה במסגרת הירידי"

"נתפס אחמד חמד אל־מחמוד"

אלא שהכותרות הללו, לא יאומן, הן מאפריל־מאי 1934, היינו, לפני 60 שנה.

יש כמובן כמה שינויים. לדוגמה, הימין איננו הליכוד, אלא הרוויזיוניסטים. הממשלה היא הנהלת הסוכנות, הירידי הוא "יריד המזרח", והירידה בעלייה היא תוצאה מהקטנת הסרטיפיקטים שניתנו על ידי הבריטים. אחמד חמד אל־מחמוד, המבוקש מספר אחד שנתפס בשכם אחרי מרדף ארוך, איננו מחבל, אלא אבו ג'ילדה השודד.

מספר היהודים בארץ היה אז כמספר תושבי חיפה היום. זהו. לא היתה מדינה, לא ממשלה ולא היתה מערכת חוקים הקיימת היום. דווקא משום כך, מפתיע עד כמה הכותרות לא השתנו. יתר על כן, גם אם היינו מרחיקים עוד יותר בזמן, עד לראשית המנדט הבריטי לפני 75 שנה ויותר, היינו מגלים שהיישוב והתנועה הציונית חלוקים באותם נושאי מחלוקת המסעים את החברה הישראלית היום.

שלושה נושאי מחלוקת מרכזיים משסעים את החברה הישראלית היום. ניתוח היסטורי מלמד, שאלו הם אותם נושאים, ששיסעו את היישוב בארץ לפני 75 שנה, כאשר היישוב היהודי כולו היווה אחוז אחד בלבד מכלל החברה הישראלית היום. אחוז אחד בלבד.

אלו הם שלושת נושאי השסע, מאז ועד היום:

– יחסי דת ומדינה (כותרת עיתון מאז: "הפגנות דתיים נגד סגימה בשבת בראינוע עדן").

– הקשוטה הכלכלית (ב־1920 נחלקו חיים וייצמן והשופט העליון לואי ברנדייס, בשאלה האם לפתוח את המשק היהודי בדרך מאורגנת, או באמצעות יוזמה חופשית).

– שטחים תמורת שלום (לפני כ־70 שנה התפטר ז'בוטינסקי מההנהלה הציונית בגלל הוויתור על עבר הירדן).

רציפות המחלוקת איננה מלמדת על רצף עמדות. ז'בוטינסקי למשל, בראשית דרכו, היה אנטי דתי קיצוני, אבל אחר כך תבע לשמור על שולחן דתי. וייצמן החליף עמדות בנושא הכלכלי, וגם ברנדייס. מפ"ם התנגדה להסכמי שביתת הנשק במלחמת העצמאות, משום שיש להמשיך ולכבוש את הארץ (חזו מפ"ם, אותה מפ"ם 67 כן). אם יש רצף עמדות מעניין, זה הרצף של מפא"י ההיסטורית, שתמיד מצאה דרך לא להביע עמדה נחרצת בסוגיות המחלוקת ולהתגבר על השסע באמצעות פשרה לוליינית.

אורך החיים והדומיננטיות של שלושת נושאי המחלוקת, מלמד שהם מרכיב קבוע בחברה שלנו, שאין להם פתרון פשוט, ושאולי אין להם פתרון כלל. לא היתה בעבר הסכמה, אין היום, וכנראה לא תהיה גם בעתיד. המסקנה היא, שעלינו להשלים עם נוכחותה הקבועה של אי ההסכמה הלאומית, ושנלמד לחיות עמה בשלום.

דברי חכמים

מנחם פרומן

שלום פנימי תחילה

מצד אחר, הסכם עזה ויריחו – ומצד שני – חרדה עזה ממנו בתוג שבתוכו אני יושב. מצד אחר – תקוות שאולי יש כאן התחלה של שלום – ומצד שני – הקשבה ופחד מדיבורים על אבחנה בין הגנת אנשי אלון מורה, לבין הגנת אנשי עפולה וחדרה.

על רקע זה, חשבתי להעתיק (עם תרגום הביטויים בארמית, פתיחת ראשי תיבות וכו') פרק ממשנתו של ר' נחמן מברסלב. עיקרו של הפרק לענייננו – הקביעה ששלום חיצוני צריך להיות מבוסס על שלום פנימי.

שנים רבות – בימי ממשלות הימין – טענתי כלפי חוגי הימין שאי אפשר לכפות את תפיסת הימין על מחצית עם ישראל. עכשיו – זה הזמן לטענה הפוכה. הדי זאת אותה טענה עצמה: שלום חיצוני בנוי על שלום פנימי.

כותב ר' נחמן (ליקוטי מוהר"ן סימן י"ד אות ח') – בסוגריים הערות המבקשות להבהיר את דבריו:

ויש שני מיני שלום (שלום פנימי ושלום חיצוני). יש שלום בעצמיו. כי תחילה צריך אדם לראות שיש שלום בעצמיו. כי לפעמים אין שלום כמו שנאמר (תהילים ל"ח): "אין שלום בעצמי מפני חטאתי". וע"י היראה זוכה לשלום בעצמיו, כמו שנאמר בזהר (יתרו ע"ט, א') אין מחסור לרעיו (ע"י היראה מתמלא המחסור. ע"י היראה זוכים לשלום בעצמיו).

כשיש שלום בעצמיו, אז יכול להתפלל. כי עיקר התפילה ע"י היראה... כי התפילה במקום קורבן, ובקורבן כתוב בו (ויקרא כ"א) כל אשר מום בו לא יקרב (בעל מום אינו עולה לקורבן ואדם שעצמותיו שבורות – שאין שלום בעצמיו – אינו יכול להתפלל), וכשאין בו מום, היינו, במקום שיש יראה, אזי יקרב לעבוד עבודתו התמה וזה שכתוב בחנה (שמואל א', א') וחנה מדברת על ליבה – ע"י היראה וזכתה לתפילה כי עיקר היראה היא בלב.

עד כאן דבריו של הרב נחמן. מכאן, הצעה לאינטרפרטציה. כאשר עולים בליבו של האדם הרהורים על שלום, תוקף בתום יד ההגיון המעשי ואומר: הרי יש עובדות) עוברות אי אפשר לשנות. הסנטימנטים והרהורי השלום אינם יכולים לכפור בעובדות.

כאשר האדם תופס את עצמו כמערכת של עובדות, אין בו שלום. כי באופן עובדתי, נטיותיו השונות סותרות זו את זו – מושכות אותו לכיוונים מנוגדים. איך יזכה לשלום פנימי? מציע ר' נחמן: ע"י היראה (יראת שמים) שהיא הזעזוע המביא לביטול ההרגשה המוחלטת של העובדות: מי שתוקפת אותו יראה, אינו בטוח עוד בשום דבר, כך מתאר הנביא ישעיהו (פרק ב') חוויה כזאת: בוא בצור והטמן בעפר מפני פחד ה' ומהדר גאונו / עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים... כי יום לה' צבאות על כל גאה ורם ועל כל נישא ושפל / ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנישאים ועל כל אלוני הבשן / ועל כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנישאות / וכל מגדל גבוה ועל כל חומה בצורה / ועל כל אניות תרשיש ועל שכיות החמדה.

העמדות מועדות. הכל נויל ופתוח. כל הנתונים של האדם מועדים להתבטל ולשנות את צורתם. בתוך הלחץ של כור היתוך היולי זה, מתבטלים הניגודים הפנימיים של האישיות ויכולה להיווצר הרמוניה חדשה.

התפילה – בעיני ר' נחמן – היא המצב שבו מאבד האדם והעולם את עובדתיותו. הוויתור על העובדתיות האישית הוא פתח להרמוניה אישית, והוא הבסיס להרמוניה חדשה בעולם. גם בחברה ייתכנו מצבים מהפכניים, שבהם נמוגה הבטחת של הכוחות השונים, ואז יכולים ליצור קונסטרוקציה חברתית. אז יכול לבוא שלום. לשלום אני מתפלל.

מבקשת לראות את בנה

נחמן גלבועה

גם היום, לאחר 23 שנים, פורצת ש. בבכי כשהיא נזכרת בהריון ובלידה הקשה של בנה, שנולד כתוצאה מאונס ● כשהיתה בת 25, היא מספרת, נכנעה ללחץ חברתי ומסרה את הילד לאימוץ. מאז, אין היא מוצאת לעצמה מנוח ● "אני רוצה להכיר את הילד שלי, והוא בטח גם רוצה להכיר אותי", היא טוענת. אלא שדרישתה, לראות אותו ולו פעם אחת, עדיין לא נענתה

סיפורה של ש. הוא לכל הדעות סיפור קשה. סיפור של אשה בת 48, שאינה מוצאת מרגוע לנפשה זה 23 שנה. בגיל 25 בהיותה אם צעירה נכנעה ללחץ חברתי ומסרה את בנה לאימוץ. מאז, היא אינה יודעת מנוח. המחשבה על הבן שלא זכתה להכיר אינה מרפה ממנה, גם לאחר שהקימה משפחה וילדה שלושה ילדים נוספים. כל מבוקשה הוא לראות אותו ולו פעם אחת, ולספר לו על הנסיבות שאילצו אותה לוותר עליו. היא אינה רוצה לנתק אותו מהוריו המאמצים או להתערב בחייהם. למרות זאת, היא טוענת, הדרישה שלה מפחידה כנראה אנשים רבים, והיא אינה זוכה להתייחסות עניינית ממוסדות ואנשי ציבור שאליהם פנתה.

"לאן שאני פונה אומרים לי: תכתבי מכתב. התעייפתי מהתשובה הזו. גם חברי כנסת אומרים לי את זה. כמה פעמים צריך לכתוב לאותה רשות? מה אני כבר מבקשת? אני מרגישה שאני נרמסת על ידי הרשויות. בשביל מה צריך את הנבחרים האלה אם הם אינם מתאמצים לעשות משהו? אני רוצה להכיר את הילד שלי, והוא בטח גם רוצה להכיר אותי. למה צריך לדחות את הטיפול בזה?"

כשהיתה ש. בקיבוץ שפיים שבו מתגוררים עד היום בני משפחתה, קראו לה בשם פרטי אחר. ברבות השנים, בחרה להחליף את שמה והחליטה לקרוא לעצמה על שם האיזור שבו בגרה. כהיותה ילדה, עברו הוריה מהעיר לקיבוץ קדמה שבדרום, ולאחר שזה התפרק, עברו לקיבוץ שפיים שבו השתקעו. בגיל צעיר התייתמה מאב, וגדלה כילדה מופנמת ושקועה בעולמה הפנימי. ב־1964 התגייסה לצה"ל. לפני כן, שירתה בקיבוץ אלומות בשל"ת, ואף תרמה שנת שירות בקיבוץ רעים. ברעים עבדה בבית ילדים ואף הוצע לה להישאר במקום, אך היא העדיפה לחזור לקיבוצה, למשפחתה ולחבר, בן הקיבוץ. לאחר הצבא, ביקשה לעבוד בבית ילדים גם בקיבוצה. לדבריה, לא איפשרו לה, היא נעלבה מההתייחסות הזו והחליטה לעזוב.

גם כיום, כשחוזרת ש. אל התקופה ההיא ומספרת את סיפורה, ניכרת בה התרגשות רבה המלווה בפרצי בכי. מטבע הדברים, היא מתארת את ההתרחשויות מנקודת מבט סובייקטיבית ביותר. יש לה הרבה ביקורת על אנשים בקיבוץ שבו גדלה, אך היא מבקשת שלא לפרט. בעיקר, חשוב לה לתאר את השתלשלות האירועים שהביאה להריונה וללידת בנה הראשון. בסוף הסיפור האישי, היא מבקשת להעלות את הבעיה העקרונית המשותפת לעוד עשרות נשים.

הריון פרי אונס

"בגיל 22, לאחר שיצאתי מהקיבוץ, עבדתי בקייטנות ובהדרכת נוער. לאחר זמן, מצאתי עבודה במחלקת הקולנוע של ההסתדרות. כנראה שנתפסתי כבחורה מאוד סקסית וזה הפריע לאנשים. בעצם, הייתי מאוד ביישנית, לא ידעתי הרבה על מין, וזה לא תמיד הסתדר לאנשים עם התדמית הסקסית שלי. הבוס שהיה לי במעבדה במחלקת הקולנוע התחיל לחזר אחרי. הוא היה מבוגר ממני, נשוי ובעל משפחה. לאחר שלא נעניתי לחיזורים שלו, הוא החליט לאנוס אותי בצורה כוחנית, משפילה ומעליבה. זה היה בבית שבו גרתי בשכירות, ברמת אביב. הוא עקב אחרי עד לדירה שבה גרתי, ונכנס בעקבותי. הייתי לבד בבית, ולא ציפיתי לדבר כזה. הוא תקף אותי בכוח. בכיתי וביקשתי ממנו שיפסיק, אבל כלום לא עזר. לאחר האונס, הוא היה נורא מרוצה מעצמו. אני הייתי כל כך המומה, שעוד אחרי זה תפרתי לו את הכפתורים במכנסים, כדי שאשתו לא תבחין במשהו יוצא דופן. אחרי המקרה הזה, לא יכולתי לסבול אותו ולהסתכל עליו. הבוס הראשי של המחלקה, כששמע מה קרה, אמר לי שלא אוכל להמשיך לעבוד ושצריך לפטר אותי".

למה לא התלוננת במשטרה?

"חששתי מההשפלה שאעבור, בנוסף למה שעברה. עכשיו, אני לא הייתי מסוגלת לעמוד בזה. הייתי כל כך ביישנית. אפילו לא הייתי מסוגלת לדבר על מין. לא הייתי יכולה לעמוד בחקירה של עורכי דין על המקרה".

"כתוצאה מהאונס" ממשיכה ש. "נכנסתי להריון. הקיבוץ לא רצה לקבל אותי בחזרה, ונשארתי לבד בעיר. בעלת הדירה ברמת אביב אמרה לי לעזוב, כי היא לא רצתה שהשכנים ידעו וידברו. הלכתי לעיריית תל אביב והופניתי לעובדת סוציאלית, שאמרה לי לתת את הילד לאימוץ. היא הפנתה אותי בתקופת ההריון למוסד ליד נתניה, שבו אלד ואשאיר את הילד לאימוץ. הגעתי לשם. זה היה מאוד קשה. כל הנשים שם דיברו על הסבל. כל ה[...] ישבתי ובכיתי. אחרי שבועיים החלטתי לעזוב את המקום ולה[יות] אדם חופשי".

לא חשבת לבצע הפלה?

"לא. פחדתי. זה היה הריון ראשון שלי, ושמעתי סיפורים [על] נשים שלא יכלו ללדת יותר בעקבות הפלה. אני אוהבת ילד[ים] ולא רציתי להסתכן".

את תקופת ההריון מתארת ש. כמסכת של יסורים, שבה [לא] מצאה מקום ראוי לגור בו ולא זכתה לסיוע ממשפחתה. "קיבלתי מחבר שלי דירת מרתף ברמת גן, שהוא גר בה קודם. זה היה מקו[ם] נמוך ורטוב. לילה אחד התעוררתי וגיליתי חתול שקפץ עלי. [...] היה בשבילי ממש סיוט. באותה תקופה, ירדתי במשקל והייתי מתעלפת ברחוב. המשפחה אמרה שרק לאחר הלידה אוכל לחזור לנוח בקיבוץ. הם נידו אותי. בת דודה שלי שלחה לי לפעמים אוכל אבל רק בלילה, כדי שלא יראו".

גם כיום, לאחר 23 שנים, פורצת ש. בבכי כשהיא מתארת את תקופת ההריון והלידה. לקראת הלידה, נטשה את המרתף ברמת גן ועברה לגור אצל חברה בתל אביב. את הלילות שלפני הלידה עברה בשכיבה על ספסל עץ בחדר השכור של חברתה, שהכיל מיטה אחת בלבד. בלילה שלפני הלידה, הציעה החברה שתעבור לישון במיטתה. "כל הלילה הרגשתי משהו מוזר. הבנתי שזאת התחלת הלידה".

אבנר, שיהיה מנהיג

ב־27.9.71 ילדה ש. את בנה, אבנר. התאריך הזה חקוק אצלה היטב, והיא מעוניינת לציין אותו בכתבה. אחת האפשרויות של האמהות הביולוגיות שמסרו את ילדיהן לאימוץ, היא לפרסם את תאריך הלידה של ילדיהן, בתקווה שהללו יזהו את עצמם ויפנו אליהן. את השם אבנר בחרה, משום שידעה שהיא הולכת למסור אותו להורים בלתי ידועים. "למה אבנר? כי רציתי שהוא יהיה מנהיג. ידעתי שלא אוכל להעניק לו בית וחינוך. לאחר שהילד נולד, פחדתי בהתחלה להסתכל עליו, לאחר ההריון הקשה שעברתי. מיד לאחר הלידה הגיעה העובדת הסוציאלית והחלה בק, לשאול אותי אם אני נותנת אותו לאימוץ. היא המשיכה לבוא מדי יום. עד היום אני זוכרת אותה כמי שדאגה ועודדה אותי, אבל גם כמי שגרמה לי למסור את הילד לאימוץ. גם המשפחה לחצה. לא ידעתי מה לעשות. ביקשתי מהעובדת הסוציאלית שתיתן לו את הבית הטוב ביותר, כדי שלא יסבול כמו שאני סבלתי. חתמתי על מסמכי אימוץ, ומאז לא ראיתי אותו יותר.

"לאחר שמסרתי את הילד, כשבאתי לשפיים, כולם קיבלו אותי יפה. כאילו שהכתם ירד ממני. לאחר מכן, עבדתי במקומות שונים, ולא יכולתי להתמיד. עבדתי בבית חולים, עזרתי לאנשים וזה קצת עזר לי. כל הזמן בכיתי, כי לא יכולתי להפסיק לחשוב על הילד. עבדתי בעוד מקומות, וגם משם פיטרו אותי, כי לא הייתי מוכנה לקיים יחסים עם הבוס. התחלתי להזניח את עצמי כדי שלא יחשקו בי ולא יאנסו אותי שוב. חבנתי שחתכרה רוצה שאתן את הגוף שלי תמורת כסף. ב־1976 התחתנתי עם מישהו שהיכרתי בעבודה, ונולדו לנו שלושה ילדים. בעלי מודע לסיפור שלי".

במשך כל השנים לא הרפתה מש. המחשבה על הילד שנמסר לאימוץ. היא ידעה שעד שימלאו לו 18, לא תוכל לעשות דבר כדי לברר עליו פרטים. מיד לאחר שמלאו לו 18, ניסתה ש. לקבל עליו מידע. היא ידעה שהחוק מאפשר להעביר מכתבים לתיק האימוץ בשירות למען הילד. כשביקשה להעביר מכתב, קראו לה לראיון אצל פסיכולוגית. ואחרי שכתבה, אמרו לה לחכות ליצירת הקשר ביוזמת בנה הבוגר. כבר 5 שנים היא מחכה, והמחשבה על כך שאולי לא תזכה להכירו, גורמת לסבל לה ולכל בני משפחתה. לטענתה, גם כשהילדים מבקשים להיפגש עם הוריהם הביולוגים בגיל 18, בודקים בציציות ולא ממלאים תמיד את בקשתם.

נעמת הבטיחה לעזור

יעל תמרי, אחות במקצועה, חברתה של ש. משפיים, מודהה בהחלט עם מאבקה. "אני חושבת שהיא לא חתמה על הוויתור בהכרה מלאה. היום, זה מאוד מקובל, גם בשפיים, שיש אמהות חד הוריות. אז, זה בהחלט לא היה מקובל, ולחצו עליה לוותר על הילד. היא מדברת כל הזמן על הילד שהיא עזבה. אמרו לה שאם הוא לא יפנה לשירות למען הילד ויבקש לפתוח את תיק האימוץ, לא יוכלו לעזור לה. היא אומרת שהיא רק רוצה לראות אותו, כדי להגיד לו שיש לו אמא שלא נטשה אותו מתוך שנאה, אלא מתוך מצוקה והכרח. יש לה אובססיה אמיתית לחלוטין בעניין הזה. היא לא רוצה לקחת את הילד ולנתק אותו מהוריו המאמצים. קשה לה עם הרעיון שהילד לא יידע למה ויתרה עליו. זה מעסיק אותה מאוד. אני מקווה שהיא תצליח במאבק הזה ותפגוש אותו, בסופו של דבר".

במסגרת מאמציה, פנתה ש. למספר חברי כנסת וביקשה שיעזרו לה ולהורים אחרים במצבה. עד היום, היא טוענת, לא קיבלה מהם תשובות מספקות. לאחר מכן התארגנה קבוצה של 10 הורים ורוך "נעמת", במטרה לשנות את חוקי האימוץ. עו"ד עפרה פרידמן הבטיחה לעזור, אולם העניין הוקפא, עקב הבחירות להסתדרות. הרב לנדאו ניסה לעזור לש., ואמר שיש לו אפשרות לברוק את הרישומים במשרד הפנים. "אני לא רוצה להפעיל פרוטקציה", היא אומרת, "אני רוצה שהחוק ישונה, ותיפתר הבעיה של כולם. אני רוצה להגיע לשרת העבודה והרווחה אורה נמיר, ולבקש ממנה לחשוב גם עלינו, ההורים הביולוגיים. ב־89' תיקנו את חוק האימוץ בצורה כזו שעושה קשיים לילדים ולא מעבירים להם את המכתבים שאמרו לנו לכתוב להם".

בעקבות פרסום בתקשורת על יוזמת ההורים הביולוגיים ופנייתם ל"נעמת", הגיבו מספר הורים מאמצים בחריפות, וטענו שאסור להיענות ליוזמה הזו. ש. מבקשת שוב ושוב להבהיר להורים המאמצים, שאין להורים הביולוגיים כל כוונה לפגוע במרקם היחסים שיצרו עם ילדיהם. "אני פונה לכל ההורים המאמצים, שיתחשבו גם בנו, ההורים הביולוגיים. כמו שוויתרנו לטובת הילד, שיפרגנו לנו, יבינו, ויתנו לנו להכיר אותם. הם חוששים מאיתנו, למרות שהילדים כבר בוגרים. הם כתבו בעיתון: איך אתם מעיזים?

"הרי אני זו שנתתי את הילד. חשוב לנו להכיר את הילדים ולדעת עליהם, גם כדי למנוע גילוי עריות. שלא יקרה מה שכבר קרה בעבר, ששני בני זוג גילו שהם אחים, רק כשהגיעו לרבנות. אני רוצה לפנות גם להורים הביולוגיים, שלא יתנכרו לילדיהם ולא יסרבו להיפגש איתם, כפי שקרה מספר פעמים. קשה לי להבין איזה ילד לא רוצה לדעת מי האמא שלו, ואיזו אם לא רוצה להכיר את הבן שלה".

איור ענת שחר

מוכנה לבדוק את הנושא

עו"ד עפרה פרידמן, ראש האגף המשפטי של נעמת, אומרת: "אנחנו בנעמת, עוסקות בהיבטים שונים הנוגעים כאימוץ ילדים. בניגוד לשירות למען הילד המחויב מתוקף תפקידו לשמור על טובת הילד בלבד, אנחנו רואות גם את טובת המבוגרים בנושא הזה. כך לדוגמה, אנחנו נותנות עזרה וסיוע משפטי למשפחות שכולות של משרד הביטחון, אשר בהן קיימת בעיה מורכבת של אימוץ ילדי אלמנת צה"ל על ידי הבעל החדש, ויחד עם זאת שמירת הקשר עם משפחת האב הקודם. פן אחר הוא הסיוע המשפטי להורים, אשר הוחלט להוציא את ילדיהם מביתם ולמסור אותם לאימוץ. תחום אחר בטיפולנו הוא ייצוג הורים שהשירות למען הילד סירב לתת להם ילדים לאימוץ, משיקולים שונים. הסכמנו לסייע לרווקים ורווקות שפנו אלינו בבקשה לפעול לשינוי הקריטריונים של האימוץ, ובהם גיל המאמצים ומצב משפחתי.

"בתוך כל המכלול הזה, נפגשנו לאחרונה עם קבוצת הורים ביולוגיים שמסרו ילדים לאימוץ. לטענתם, הדבר נעשה בנסיבות קשות של הריון לאחר אונס, או מצב סוציו־אקונומי קשה. ההורים ביקשו להעביר מסר לילדים שהגיעו לגיל בגרות, לפיו הם ישמחו להיפגש עימם ולספר להם על נסיבות המסירה לאימוץ. הדבר עורר סערה אצל ההורים המאמצים אשר טענו שכאשר אימצו את הילדים, ידעו שההורים הביולוגיים יוצאים מהתמונה, אלא אם כן הילד ירצה כבוגר לדעת מי הם. ההורים הביולוגיים רוצים להפיג את החשש של ילדיהם ולעודד אותם להחליט להיפגש עימם. אני מוכנה לבדוק את הנושא, כדי לראות אם אפשר להיענות לצרכי שני הצדדים, או שנחליט שהנושא רגיש ולא נוגעים בו".

מה המצב נכון לעכשיו?

"נכון לעכשיו, העניין מוקפא כמו הרבה עניינים אחרים, עד לסיום מערכת הבחירות להסתדרות ולנעמת. אחרי הבחירות נחזור לטפל בנושא".

זכות השמורה למאומץ בלבד

דובר משרד העבודה והרווחה, חגן רובין, מציג את עמדת השירות למען הילד, המופקד על נושא האימוץ בישראל:

"פתיחת תיקי אימוץ, דהיינו, קבלת מידע אודות נסיבות מסירה לאימוץ, היא זכות השמורה למאומץ בלבד, לפי החוק, מדובר בהליך טיפולי של קבלת מידע ללא פרטים מזהים. בחלק מהמקרים מסתיים הליך זה במפגש עם הורה ביולוגי, תהליך בו שני הצדדים – המאומץ וההורה הביולוגי – מקבלים ליווי מקצועי־טיפולי תומך ומדריך. אסור שתהליך כזה יפגע במישהו מהצדדים או יסכן אותו.

"זכות זו שמורה גם על פי החוק למאומץ, מאחר והוא זה שמתמודד כל חייו עם נסיבות נטישתו, מסירתו לאימוץ והשליטה של אחרים בחייו. קבלת מידע זה אודות נסיבות הימסרו לאימוץ היא זכותו הבסיסית לשליטה בחייו כאדם בוגר, ויכולה להיעשות אך ורק במענה על מצבו הרגשי וצרכיו של המאומץ. אמהות ביולוגיות זכאיות ומוזמנות לפנות לשירות למען הילד ולמסור מכתב, קלטת או כל מידע אחר, אשר יימסר למאומץ באם יפנה לשירות, ויקל לאתר את האם הביולוגית במקרים אלה".

עם רבין על גדות הנבה

בתום ביקור רב רושם במוסקווה, מיהרנו בעקבות רבין לסנט פטרבורג, עיר ואם ברוסיה, בעבר מרכז לאנשי רוח ואמנים דגולים ● כאן נולדו הסופרים גוגול, פושקין ודוסטויבסקי, המלחינים צ'ייקובסקי ורחמנינוף ומיטב הבלרינות למדו בבית־ספר הגבוה לבאלט ● בכל מקום מציגים במנינו את ארמונות הצארים שפעם היו מפוארים, אבל עושים הכל כדי להדחיק ולהשכיח שבעים ומשהו שנות קומוניזם ● רשמי מסע

ישראל זמיר, סנט פטרבורג

המסע של ראש הממשלה יצחק רבין לרוסיה, הסתיים באקורד חזק. היה זה ראש ממשלת רוסיה, ויקטור צ'רנומירדין, שטרח ובא לנמל־התעופה במוסקווה, כדי להספיק ולחתום, בטרם נטוס, על הסכם הסחר האחרון שהתעכב. וכך, בנוכחות פלוגת חיילים המופקדת על טקסים צבאיים, תזמורת הצבא האדום, ואנשי ממשל בכירים, נחתם בשדה התעופה, בחיפזון־מה, ההסכם האחרון. החיילים הניפו רגליים, רקעו במגפים, שלפו חרבות, והביעו את הכבוד וההדר שממשלת רוסיה רוחשת לישראל, ולראש ממשלתה. שוב נוגנה "התקווה", בפעם השלישית בארבעה ימים, כשחיוך של סיפוק על פני שני המנהיגים.

משם, טסנו לסנט־פטרבורג, ומעתה החל שלב התיירות. רבין נראה נינוח. אולם ראש ממשלה אינו יכול, כך סתם, לתייר בעיר מבלי להניח זר לרגלי אנדרטת החייל האלמוני. ואנו בסנט פטרבורג, לכודים בפקקי תנועה, בקושי מספיקים לטקס. שוב מניפים רגלים, שוב דגל ישראל מתנופף ברמה, ויצחק רבין מציץ בחיוך מאופק בשני חיילים, שבקצב צבאי איטי מניחים את הזר לרגלי הפסל.

רבין מתייר במכונית שרד שהעמידה לרשותו העירייה, עיר שבה למדה אמו במכון הטכנולוגי, ומבחינתו, יש בבואו לסנט פטרבורג משום חזרה לשורשים.

העיר עמוסה לעייפה בארמונות הצארים. מכל עבר בולטות כיפות מוזהבות שזוהרן הועם, ואין תקציב לקרצף את הזוהמה שדבקה למתכת. מדריכת התיירים שהוצמדה אלינו, פותחת בהתאם להוראות, בסיפור אישי נוגע ללב על משפחתה, שסבלה קשות ונוראות במלחמת העולם השניה, כשהעיר, אז לנינגרד, היתה במצור במשך שלוש שנים.

650 אלף מתושביה גוועו אז ברעב, ועוד 17 אלף נהרגו בהפצצות. המדריכה מרחיבה בתיאורים, ואינך יכול להשתחרר מההרגשה כי מוראות המלחמה עדיין שמורים היטב בזיכרון הלאומי של העיר, כטראומה.

אפור הוא הצבע

נוסעים ברחובות העיר. מדריכת התיירים דואגת להרגיש באוזנינו, כי סנט פטרבורג היא עיר ואם ברוסיה, מרכז לאנשי רוח ואמנים דגולים. כאן נולדו הסופרים גוגול, פושקין, דוסטוייבסקי, המלחינים צ'ייקובסקי, רחמנינוף, ובלרינות רבות למדו כאן בבית־ספר הגבוה לבאלט. העיר בעיניה, צבעונית. הבתים צבועים בצבעים "נפלאים", והדבר בולט במיוחד, כאשר העיר מכוסה שלג. וזה כנראה הטקסט שעליה לדקלם.

אנחנו רואים רק בתים קלופי סיד, קירות אפורים שצבעם דהה, כתלים שרוטים, שחוקים ובלויים – עיר שפעם אולי היתה יפה וססגונית, אך לא עוד. אפור הוא הצבע השולט.

האוטובוס נוסע. אני, כחניך "השומר־הצעיר", חש משום מה התרגשות. אני בעיר שהיתה פעם בית־היוצר של מהפכת אוקטובר, שכה הלהיבה את דמיוני בנעורי. לשווא חיפשתי בנהר הנבה הרחב את שרידי אוניית המלחמה המפורסמת "אברורה", שמלחיה מרדו במפקדיהם, ופתחו בירויות ובהפגזות תותחים על ארמון החורף, שבו ישבה הממשלה הזמנית. בין מגיני העיר נמנה בטליון שלם של נשים שהגן אז על הממשלה, עובדה שמשום מה, תקועה בזכרוני. אני שואל את המדריכה היכן אותו ארמון חורף, והיא – באדישות מופגנת – מצביעה עליו, כעל אתר בלתי חשוב לחלוטין. ה"אברורה", ככל הנראה, לא נשמרה, ולטענת אותה מדריכה, לא היתה שונה מכל אוניה אחרת המצוייה בנמל סנט פטרבורג.

דומה כי רוסיה עושה הכל כדי להדחיק, להשכיח, ולסלק מן ההיסטוריה את שבעים ומשהו שנות הקומוניזם. מן הסתם, בגלל הוראות מלמעלה. העובדה שמהפכת אוקטובר החלה כאן, היא עובדה שאין להכחישה. אך כיום, מסתבר, אין זו סיבה לגאווה יתרה. למעשה, כל שנותר הוא מוזיאון המוקדש למהפכה, ותו לא.

כשרבין מוביל

ממשיכים לנסוע. ובכל זאת, לא הכל נמחק ונשחק. אנו חולפים ליד אוניברסיטה הקרויה על־שם אנדריי ז'דאנוב, הקומיסר הרעיוני המחמיר. חוצים גשר על־שם קירוב, ככל הנראה, קורבנו של סטאלין.

מוזיאון האמנות "ארמיטאז'" הוא אולי הגדול במוזיאוני העולם. מן החלון נשקפת כיכר המהפכה ממנה הסתערו החיילים על ארמון החורף, ואני נזכר בסרטו ואולם המרשים של הבמאי אייזנשטיין, כשתיאר את מסע הלחימה של חיילי אוניית המשחית "פוטיומקין" במהפכת 1905. חולפים על פני מגור סמולני, שממנו פיקד בשעתו לנין על המהפכה, כשהגיע לעיר בקרון חתום. אני מעיר על כך למדריכת התיירים, וזו מרצינה ומתעלמת. לא נעים לה להיזכר בעובדות האורגות מן הטקסט הרשמי.

עוברים את המוזיאון כמעט בריצה, כשרבין מוביל. חולפים על פני אולמות, ונעצרים רק כאשר רבין מולים לקרוא את שם הצייר, ולהתרשם מן היצירה. למרבה האכזבה, כל הכיתובים ברוסית, ומי שאינו יודע לקרוא שפה זו, יכול רק לנחש את שם היצירה והאמן.

אוצר מוזיאון "ארמיטאז'" מבין את הקושי של ראש הממשלה לעמוד בלוח זמנים, והוא נגרר אחרינו. מבקרים מקומיים קולטים, על פי מספר אנשי הביטחון, שאיש חשוב בא למוזיאון, אך הם אינם מבינים מי רודף אחריו. המוזיאון ענק. אומרים לי שרק בעשרה אחוזים מהחומר המצוי מוצג לראווה. השאר – במרתפי הבית. התאורה גרועה. "אין תקציב" – מתרצים עובדי המוזיאון. עליך לנסות למצוא זווית בלתי מסנוורת, כדי להתרשם מהתמונה כולה. רצים כמטורפים. חולפים ליד רמברנדט, רפאל, סזאן, מאטיס, פיקאסו, ומי לא. נחוץ לפחות שבוע ימים, אם לא למעלה מזה, כדי לעכל את מה שמצוי שם.

מי נתן למי ארמון

חוזרים לשוטט ברחובות העיר, חולפים ליד מבצר פטר והאבל. מדריכת התיירים אינה חדלה לתאר את פטר הגדול ונפלאותיו. היא מוקסמת מן העיר, אך אינה מצליחה להעביר את תחושותיה לעיתונאים מקולקלי טעם כמונו.

נהר הנבה עמוס גלידי קרח, והרבה זוהמה. לכל אשר תפנה – ארמונות של צארים. עשרות רבות מצויים כאן. מדריכת התיירים יודעת לספר מי נתן למי ארמון במתנה, מי נשא את מי לאשה, כשהיא חוזרת בהתלהבות לימי הצארים האבוריים. על ימי רוסיה הבולשביקית – יוק, אין מדברים. היא חשה שההתלהבות אינה לוכדת אותנו, ומנסה טקטיקה חדשה. נכנסים לבית ישן. בקומה השניה אולם גדול עמוס "בבושקות" מחייכות, צלחות מעוטרות, ושאר קישוטים. עיתונאים אינם קניינים טובים: הם מסתכלים, נוגעים, אך רק בודדים קונים.

ביקור קצר בבית־הכנסת, ולאחריו, בסוכנות־היהודית. בית־ספר יהודי חדש נפתח בעיר בסיוע עיריית סנט פטרבורג; הדוגלה בתופש המולחן. רבין מבקר בכיתות, ואנו אחריו. ילדים יפים, מחונכים, חיוורי פנים, מסתכלים בנו בביישנות. רבין מרובב אותם. אחר־כך ידבר אל אנשי הקהילה שנאספו באולם הגדול. "נפגשתי עם ראשי הפדרציה, ואני מקווה שפתחנו פרק חדש ביחסי רוסיה־ישראל. חתמנו על הסכמים לשיתוף פעולה. כיום, יש ברוסיה חופש הגירה, חופש פולחן דתי, ובית־הספר הוא ביטוי לשינוי שמתחולל", הוא אומר להם.

"...לפני 75 שנה עזבה אמי את סנט פטרבורג, ואתם רואים – נעשיתי ראש הממשלה. עלו לישראל, ואולי גם בניכם יהיו ראשי ממשלה".

פטרבורג לפני קהיר. רבין נוחת בבירת הצארים

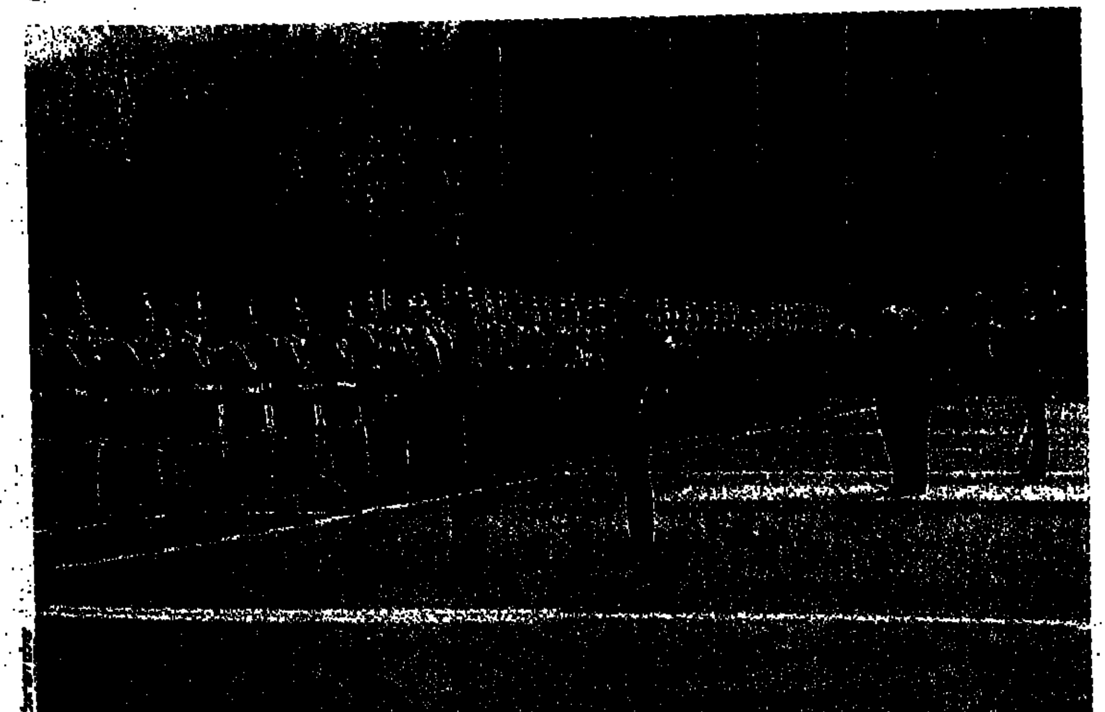

הניפו רגליים, רקעו במגפיים ושלפו חרבות. חיילי הצבא האדום במסדר לכבודו של ראש ממשלת ישראל

אופרה כמו לכולם

באוקטובר הקרוב, תעבור בשעה טובה האופרה הישראלית החדשה למשכנה המפואר, במשכן לאמנויות הבמה בתל־אביב, בסמוך למוזיאון תל אביב. וככה, לראשונה ולאחר הרבה שנות נדודים של הלהקה, גם לנו יהיה בית אופרה כמו מעבר לים ● תוך שבועות ספורים נמכרה יותר ממחצית כמות המנויים לעונה הבאה, העשירית במספר, ונראה שתוך זמן קצר יאזלו כולם. לאורי עופר, מנכ"ל האופרה וגם מנכ"ל המשכן לאמנויות, מפריע שאין די כרטיסים לביקוש הגואה

אין כבר דרך חזרה. החשש העיקרי של הנהלת האופרה, שהבנייה לא תסתיים במועד. עופר לא חושש מהדקות הי"ס

מיכאל אייזנשטדט

ב־24 באוקטובר ייפול דבר בארצנו: לראשונה, גם לנו יהיה בית אופרה אמיתי. לא בניין קטן על שפת ימה של תל אביב, לא אולם קונצרטים התחפש במאמץ רב לבמת אופרה גדולה, ולא אמפיתיאטרון מאבן המביט אל הים. הפעם, יהיה לנו בית אופרה כמו לכולם, שנבנה במטרה ברורה לשרת את להקת האופרה.

לאחר פטירתה של האופרה הישראלית הישנה של אדיס דה פיליפ, האמינו רבים כי חלום האופרה נגוז כלא היה, וכי אופרה אמיתית נוכל לראות רק בחו"ל. אך הודות לכמה משוגעים לדבר, קמה האופרה מחדש.

ההתחלות היו קשות ומלאות מהמורות. אלא שבעקביות ושיטתיות, צמחה האופרה הישראלית החדשה, והפכה ללהקה מגוונת ויחודית, לבית אופרה המעלה הפקות אופראיות שהן שהקהל חיזר אחריה כמרץ רב יותר, ברור היה שהלהקה זקוקה לבית משלה, כיוון שהפתרונות הזמניים לא ענו אף על הצרכים המינימליים. וכך, החלו לפני מספר שנים לבנות את המשכן לאמנויות הבמה בתל־אביב, בפינת הרחובות שאול המלך וליאונרדו דה וינצ'י, בסמוך למוזיאון תל־אביב. ובסתיו הקרוב, יפתח המשכן החדש את שעריו ויקבל בקול תרועה את חובבי האופרה בארץ.

סטנדרטים מקצועיים יותר

בעולם יש כמה סוגים של בתי אופרה: בית האופרה המפורסם בווינה, למשל, ובית האופרה המלכותי קובנט גרדן בלונדון, בנויים בצורת פרסה, והם בעלי יציעים רבים. זהו סגנון מיושן לשיר, אך האקוסטיקה בו יוצאת מהכלל. בעולם החדש, בארצו של הדוד סם, בתי האופרה מודרניים יותר. הם בנויים יותר כאולם תיאטרון ענק, כאשר במקום הפרסה המסורתית; נמתחות שורות ישרות של מושבים לכל רוחב האולם. ובמקום היציעים הרבים באירופה, יש מספר היציעים מצומצם. אך בעוד שבבית אופרה ממוצע באירופה יש לא יותר מ־1,800 מקומות והאווירה אינטימית וביתית יחסית, בבתי האופרה הגדולים בארצות הברית יש כ־3,000 מקומות ישיבה, והניכור בין הקהל לבמה לעתים רב ביותר.

באולם נגה, בו מציגה כיום האופרה הישראלית החדשה, יש כ־900 מקומות. במשכן לאמנויות הבמה יהיו כ־1,500 מקומות. אך לא מדובר היום רק בהגדלת כמות המושבים. גם הבמה, בוך התזמורת, ובעיקר, המרחבים שמאחורי הבמה, יהיו הרבה יותר נוחים לעבודה. הסטנדרטים שנקבעו לבניין החדש מקצועיים ביותר, כמקובל בעולם כולו. מערכות התפאורה, התאורה והאחסון החדשות יאפשרו להתמודד עם שתי הפקות ברזמנית, במקום עם הפקה אחת בלבד.

בית, יפה ככל שיהיה, חייב להיות מלא בתוכן. פילים לבנים יש די והותר, וברור שהמטרה של המשכן לאמנויות הבמה הוא להפוך למרכז תרבות סוער ותוסס, מספר אחד במדינה. בתכנון הראשוני דובר על שלושה אולמות שיפעלו ברזמנית! אולם האופרה, אולם לקונצרטים ואולם לתיאטרון. אך נכון לעכשיו, שני האולמות האחרונים עדיין בגדר חלום, ואילו אולם האופרה הולך וקורם עור וגידים. קצב הבניה מסחרר, השעון דופק וכבר אין הרבה זמן. תאריך הפתיחה הולך וקרב, והכל חייב להיות מוכן, ובזמן.

סדרת מופעי מחול

אורי עופר, מנכ"ל האופרה הישראלית החדשה שהוא גם מנכ"ל המשכן לאמנויות הבמה, אומר, שבעונה הראשונה יהיו 225 אירועים במשכן. מדובר על כ־80 ערבי אופרה, וכן על קונצרטים, הופעות מחול ומחזות זמר. התזמורת הסימפונית הישראלית ראשון לציון תקיים את עונת המנויים שלה בשנה הבאה במשכן. גם התזמורת הקאמרית הישראלית תנגן חלק מהקונצרטים במשכן, ותזמורות נוספות כבר הביעו עניין, כמו התזמורת הסימפונית ירושלים. כמו כן, יהיו לא מעט מופעי מחול במשכן בעונתו הראשונה.

המשכן עצמו מארגן סדרה של מופעי מחול כביצוע להקת בת שבע ושלוש להקות מחול מהמוכרות בעולם: בלט פרנקפורט, בלט שטוטגרט ותיאטרון המחול ההולנדי, סדרת המחול תהווה חלק חשוב בגוף הפעילות במשכן, כשמטרתה המוצהרת להביא את מיטב הבלט בארץ ובעולם בפני חובבי המחול בארץ. ובקיץ הבא (95), כאשר האופרה תנוח והתזמורות ולהקות המחול יהיו בפגרה, יעלו במשכן מיוסיקל. עופר מבטיח כי כל קיץ יעלו מחזמר אחר, כשהראשון הוא גירסה מחודשת ל"שלמה המלך ושלמי הסנדלר", ממחזות הזמר הישראליים הטובים בכל הזמנים, בהפקה משותפת עם הקאמרי.

אך המשכן הוקם בראש ובראשונה, כדי להיות בית אופרה, והאופרה תהיה דייר ראוי ואף יותר מכך. לעונת העשור יצאה האופרה עם מבצע מכירות שמטרתו למכור 13,500 מנויים. יותר ממחצית הכמות נמכרה תוך כמה שבועות, וההיענות הפתיעה את ההנהלה. אין להם ספק שתוך זמן קצר, לא יהיו יותר כרטיסי מנוי לאופרה לעונה הבאה. למרות שמבחינה תקציבית ותפעולית זה אולי מצב אידאלי, עופר מודה ש"נורא מפריע לי שאין כרטיסים. עד היום, כל פעם שהיה ביקוש ניסינו להוסיף הצגות. חשוב לנו שתמיד יהיו עוד אנשים שיראו את ההפקות שלנו. בשום פנים אנחנו לא מועדון אקסלוסיבי וסגור בפני חברים חדשים. המטרה שלנו היתה ותמיד תהיה להרחיב את בסיס הקהל המגיע לאופרה הישראלית החדשה".

כרגע, החשש העיקרי של ההנהלה הוא, שהבנייה לא תסתיים במועד. הבמאי הגרמני יוהנס שאף, אשר יביים את הפקת הפתיחה בעונה הבאה, טוען כי הוא חושש לעבור על אופרה, כשכל מה שניתן לראות הם פיגומים. אך עופר סבור, שאין לו ספק שהכל

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מעמוד קודם)

יסתיים במועד. אולי בדיקה ה־90, אך בכל זאת, במועד, מכיוון שאין דרך חזרה.

אז מה מצפה לחובבי האופרה בשנה הבאה, או ליתר דיוק, לאלו מבין חובבי האופרה שיזדרזו לרכוש מנוי לפני שיהיה מאוחר מדי? לאחר העונה הנוכחית בה מעלה האופרה שש הפקות בלבד, מתוכננות בשנה הבאה לא פחות מתשע אופרות שונות: שלוש חדשות, ארבע שכבר הועלו בעבר על ידי הלהקה, ושתיים בביצוע האופרה של המבורג. העונה תיפתח עם האופרה המונומנטלית של מוסורגסקי, "בוריס גודונוב", בניצוחו של גארי ברתיני, המנהל האמנותי של האופרה, ובבימויו של יוהנס שאף. בתפקיד הצאר הרוסי העולה לשלטון בדרכים לא כל כך כשרות יופיע הבס הגרוזיני האדיר פאטה בורצ'ולדזה, וגם שאר הזמרים בהפקה מבטיחים כי יהיה זה ערב אופראי מרשים: מרינה לויט, גבי שרה, סמי בכר, סוזנה פורצקי, בוריס אגאייב, ואפילו רמה סמסונוב.

גם בעונה שלאחר מכן, העונה השניה במשכן, יישמר מבנה דומה: שלוש הפקות חדשות, ארבע הפקות מחודשות, ושתי הפקות אורחות. בעונת 1995־96 יגיע ארצה בית האופרה של ברלין (דויטשה אופר). "הלהקות האורחות מעלות כאן דברים שאנו לא יכולים עדיין לעשות בעצמנו", אומר עופר, ומסביר כי למרות שהאופרה בהחלט מסוגלת להעלות את "נישואי פיגארו" ועוד תעשה זאת בעתיד, "בעונה הבאה אין שום אופרה של מוצרט, והמבורג מאוד רצו להביא את ההפקה הזו, אז הסכמנו". עופר גם מקווה, כי להקות נוספות ימשיכו להגיע ארצה בעתיד. "קל לנו עם הגרמנים, כי הם מממנים את הנסיעה ארצה. להביא בית אופרה ממקום אחר, זה חלום די בלתי אפשרי כרגע". כן הוא מגלה, שכאשר האופרה מברלין תופיע בארץ, תופיע האופרה הישראלית החדשה בברלין. זה יהיה חילוף מעניין ומרתק, כאשר האופרה שלנו תעלה בברלין את "ינופה" מאת ינאצ'ק, שזכתה להצלחה מסחררת בארץ בפתיחת העונה הנוכחית, ואת "יוסף" מאת טל ואלירז.

בעקבות הדור הצעיר

יש הטוענים, כי יש טעם לפגם בכך שעופר משמש הן כמנכ"ל המשכן והן כמנכ"ל האופרה, שהיא הדייר העיקרי במשכן. עופר מודה, שקיימים ניגודי אינטרסים לעתים. אך יותר חשוב ש"יש הרבה אינטרסים משותפים, העולים על הניגודים. אין כאן בעיה אתית לדעתי, לפחות בשלב זה. אם לא היה איש אחד עומד בראשות שני הגופים, אני לא יודע אם המערכת היתה יכולה לתפקד". כאשר עזב עופר את תיאטרון הקאמרי, עשה זאת לטובת משרת ניהול המשכן. "האופרה רדפה אחרי, כי טיפלתי בזה כשהם עוד היו במסגרת הקאמרי. הנהלת האופרה פנתה אלי שאמשיך עם החלטורה הזאת, וכיום האינטרסים משותפים. קבענו עקרונות ברורים, המקובלים על הנהלות שני הארגונים". עם זאת, הוא אומר, בסופו של דבר יהיו כאן שני מנהלים.

אחד מתפקידיה של האופרה הישראלית החדשה הוא לטפח דור עתיד של זמרים ויוצרי אופרה בארץ. בעונה הבאה, יופיעו לא מעט זמרים ישראלים בהפקות שונות, לא רק מפני שהם ישראלים, אלא גם ובעיקר, כי הם טובים. עליית קרנה של האופרה בארץ עודדה ועוד תעודד דור חדש שיקדיש זמן ומחשבה לתחום, מתוך ידיעה שניתן לעסוק בו בארץ. האופרה תמשיך לתמוך בעידוד היצירה הישראלית במסגרות שונות, הוא מבטיח. הדור החדש של זמרים ומוסיקאים עושים נהנים כל שנה מסדנת קיץ של האופרה הישראלית החדשה, והמכון הישראלי לאמנות הזימרה. המורה והמדריכה האמריקאית, ג'ואן דורנמן, מצליחה להביא ארצה את מיטב מורי האופרה מכל העולם.

אורי עופר: "חשוב לנו שתמיד יהיו עוד אנשים שיראו את ההפקות שלנו. בשום פנים אנחנו לא מועדון אקסלוסיבי וסגור בפני חברים חדשים"

התקווה הגדולה של האופרה

הדר הלוי היא ללא ספק, אחת התקוות הגדולות של האופרה הישראלית. זמרת צעירה ויפה זו, כבר הופיעה על במת תיאטרון נגה במספר הפקות של האופרה הישראלית החדשה, ובעונה הבאה תשתתף בשלוש הפקות נוספות. לראשונה ראינו את הלוי בתפקיד אידמנטה ב"אידומנאו", מאת מוצרט. לאחר מכן הטביעה את חותמה על האופרה "אבירות כפרית" מאת מסקאני, בתפקיד לולה החושנית, המתגרה בבעלה כדי לצוד גבר אחר ברשתה. לאחר מכן, הופיעה כרוזינה ב"ספר מסביליה" ולא מזמן שרה את ג'ולייטה הזונה הסקסית ב"סיפורי הופמן", והפגינה נוכחות בימתית מדהימה. כל מי שראה את הדר הלוי על הבמה, יודע שהקול החם והמלטף שלה, הנוכחות הבימתית המרשימה והרצינות בה היא לומדת ומשפרת את האמנות שלה, מבטיחים לה עתיד מזהיר.

אבל את אחד התפקידים המרשימים והמרתקים שלה על במת האופרה עשתה הלוי הרחק מההמון הסוער. בקיץ שעבר, במסגרת סדנת הקיץ של האופרה הישראלית החדשה, השתתפה הלוי בהפקה של "ורתר" מאת מסנה. היתה זו הפקה מינימלית ביותר, ללא תפאורה ותלבושות ממשיים ועם ליווי פסנתר במקום תזמורת. אך היתה זו הפקה מרגשת ביותר, ושירתה של הלוי היתה בלתי רגילה. היא גילמה את דמותה של שרלוט, הנאלצת להינשא לאלבר, כי כך ביקשה ממנה אמה לפני מותה. שרלוט התאהבה לפני נישואיה עם ורתר, וכל חייה הם למעשה רדיפה מתמדת אחרי אושר בלתי מושג. הלוי מציינת, כי הלימודים בסדנה הם הדרך המרתקת והנכונה ביותר ללמוד תפקיד חדש, "ללמוד תפקיד עם מיטב המורים ולנסות אותו ללא ביקורת, אלא רק עם אנשים האוהבים אותך. זה נסיון נהדר".

עד לפני שנים מספר, לא ידעה הלוי מה זו אופרה. את שירותה הצבאי בילתה בלהקה צבאית, בהתחלה, נהנתה לשיר בפני חיילים והרגישה כי לראשונה בחייה היא עושה משהו משמעותי. אבל אחרי כחצי שנה, הגיעה למסקנה "שמוסיקת פופ אינה מעניינת מספיק וגם ידעתי שלא הייתי טובה בזה. לא שרתי מספיק יפה בסגנון הזה. לכן, אחרי השירות התחלתי לחפש משהו רציני יותר". אך הלוי היתה זקוקה לשנתיים כדי לטפל בנזק שנגרם למיתרי קולה בלהקה הצבאית. מעבר לזה, היה עליה להתמודד עם מורים שאמרו לה שזמרת אופרה היא כבר לא תוכל להיות.

אך עקשנותה והתמדתה השתלמו לבסוף. היא החלה ללמוד איטלקית, צרפתית וגרמנית כדי שתוכל להבין מה היא שרה. היא עבדה הרבה על הדיקציה שלה, וכאשר זכתה לפני שנתיים בפרס ראשון בתחרות זמרה בטולון, צרפת, הוכיחה הלוי, לפחות לעצמה, כי המאמצים הרבים של השנים האחרונות אכן נשאו פרי.

הלוי שמחה ביותר עם קול המצו־סופרן שלה ואין בה כל צער שאיננה שרה סופרן. "הסופרן תמיד מתאהבת בטנור, והדמות שלה לא מעניינת או חזקה מספיק. למצו־סופרן יש תפקידים דרמטיים יותר, שאותם אני אוהבת". ומי שראה את הלוי מבצעת את לולה ב"אבירות כפרית", מבין בדיוק למה היא מתכוונת.

בשנה הבאה, תחזור הלוי שוב לבימת האופרה הישראלית החדשה. ב"פאוסט" מאת גונו היא תשיר את העלם סיבל, ובסוף העונה תשוב לתפקיד לולה ב"אבירות כפרית". בין שני תפקידים אלו, תבצע את רוזינה ב"ספר מסביליה", באותה הפקה צבעונית של הבמאי האיטלקי, דריו פו. למעשה, התכנון המקורי היה כי הלוי תשיר את תפקיד פנגה באופרה "נבוקו" מאת ורדי בניצוחו של דניאל אורן. "הייתי חייבת לקבל החלטה", היא אומרת. "עשיתי אודיציה מיוחדת אצל דניאל אורן כדי לקבל את התפקיד, והוא רצה אותי. בסוף, החלטתי שלשיר את רוזינה חשוב יותר".

עתה, כאשר הקריירה שלה מתחילה להתפתח, הלוי חייבת לקבל לא מעט החלטות, אשר בצורה זו או אחרת עלולות להשפיע על התפתחותה כזמרת. לא מזמן, קיבלה הצעה מבית האופרה של המבורג בגרמניה. "הציעו לי להיות חברה בלהקה לשנתיים. אך הייתי צריכה להיות זמרת המצו־סופרן הרביעית ולכן סירבתי". הרעיון לגור לבד בגרמניה גם הוא לא נראה לה במיוחד. "אני בטוחה שהייתי יכולה להרגיש באיטליה בבית, ובצרפת אני כבר מרגישה בבית, אך גרמניה זו אופרה אחרת". מעבר לזה, חשוב לה לגור עם החבר שלה, ולא לפתח קריירה לבד במקום אחר. "יש לי עוד חיים מלבד המוסיקה, והם לא פחות חשובים".

ואם הקריירה של הדר הלוי תמשיך להתפתח כפי שהתקדמה עד עתה, אין ספק שבעוד שנים מספר נוכל לשמוע אותה מבצעת תפקידים גדולים וחשובים על במות האופרה בכל רחבי העולם.

רמה אירופית מכובדת

כשתיכנס האופרה למשכנה החדש, ייכנס יחד איתה מנהל אמנותי־מוסיקלי חדש, המנצח גארי ברתיני, ושמו כבר עיצבו כיוון אמנותי שלה. ברתיני, שגם ינצח על תשע ההפקות המתוכננות, הוא שבחר לבכורה במשכן את האופרה "בוריס גודונוב" מאת מוסורגסקי ● זו אופרה טובה, הוא מסביר את הבחירה, שתאפשר לנו ליהנות מטובי הכוחות שהגיעו אלינו בשנים האחרונות מחבר העמים ● ראיון

גארי ברתיני: "בכל חיי צמחו בארץ 3־4 זמרים"

יצחק שור

האירוע החגיגי שיפתח באוקטובר השנה את משכנה המפואר של האופרה הישראלית החדשה, יהיה סגור לקהל הרחב ופתוח למוזמנים בלבד. בערב הזה, יופיעו הזמרת ההונגריה אווה מרטון והזמר הכושי־אמריקאי, סיימון אסטס, בשירת אריות. באותו שבוע, תיפתח עונת תשנ"ה לקהל הרחב, והמסך יעלה על יצירת הענק של האופרה הרוסית בכל הזמנים: "בוריס גודונוב" מאת מוסורגסקי על פי מחזהו של פושקין. גארי ברתיני ינצח על תשע ההצגות המתוכננות. עד כה, שימש ברתיני כיועצה האמנותי של האופרה, אך החל מהעונה הבאה, יכהן כמנהלה האמנותי־מוסיקלי.

"בחרתי באופרה 'בוריס גודונוב'", אומר גארי ברתיני, "משום שזו אופרה טובה. חוץ מזה, רציתי לתת לקהל הזדמנות ליהנות משפע הכוחות האמנותיים, שהגיעו בשנים האחרונות מחבר העמים. חלק נכבד מחברי מקהלת האופרה הישראלית החדשה הם עולים. האופרה תושר בשפת המקור, ברוסית. יופיעו בה סולנים עולים כמו סוזנה פורצקי ובוריס אגייב".

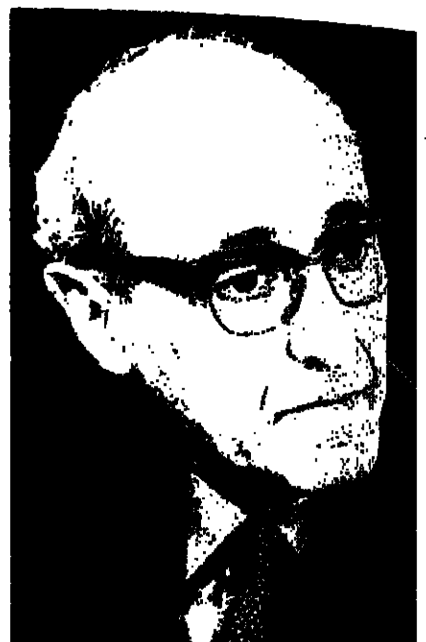

שיתוף פעולה בפעם החמישית, יוסף טל

חופש לבחור נושא ועלילה, ישראל אלירז

בכל זאת, יש מי שמסתייגים דווקא מהאופרה הזו. באחד העיתונים כינו את גודונוב "רוצח ילדים".

"גודונוב רצח את בן הצאר, והתיישב על כסאו. אבל כמו עולם הסרטים והקולנוע, כך גם עולם האופרה, גדוש רוצחים, בוגדים ונוקמים. הרשימה אין־סופית: בריגולטו, אותלו, וגם גודונוב. הלשון אנוש הן נושא הדרמה האופראית. אולם הגיבור האמיתי של האופרה איננו האיש עצמו, אלא העם הרוסי אותו תייצג מקהלה. בהפקה הזאת נעלה על הבמה כ־100 חברי מקהלה. אם נוסיף את חברי התזמורת ואת משתתפי ההצגה האחרים, על הבמה ובבור של התזמורת, יהיו שם כ־250 אמנים. וזו באמת הצהרת הכוונות שלנו: להציג אופרות מהמיטב שבכל הדורות. אז את השאלה, מדוע בחרתי דווקא בבוריס גודונוב, אפשר לשאול על כל אופרה אחרת, שבה נפתחת עונה בכל מקום".

לבד מהגודל והעוצמה, מה ייחד את ההפקה הזאת?

"יחד עם הבמאי יוהנס שאף, אנחנו מבקשים להציג באופרה הזאת נוכחות חדשה, שבה יובלטו התהליך הנפשי שעובר על הצאר בוריס גודונוב. מצד אחד, הוא חרד לשלטונו ולמצבו המעורער, מצד שני, הוא משחק עם העם כרצונו. דברים אלה, שהיו יפים לימיו של גודונוב בסוף המאה ה־16 וראשית ה־17, יפים כנראה, גם לרוסיה בשלהי המאה הנוכחית".

קמה חופש מוחלט

מהם החידושים הצפויים בפעילות האופרה בעונה הבאה?

"מקהלת האופרה תגדל במידה ניכרת, וגם מספר ההפקות. בשיעור של 50 אחוז. נוסף ל'בוריס גודונוב', יועלו 'נבוקו' מאת ורדי, 'יוסף' מאת יוסף טל, לפי ליבריות של ישראל אלירז. הפקות חוזרות יהיו 'פאוסט' מאת גונו, 'הספר מסביליה' מאת רוסיני, 'אהבה לשלושת התפוזים' מאת פרוקופייב, 'קוולריה רוסטיקנה' מאת מסקני ו'הליצנים', מאת ליאונקוולו בערב אחד. האופרה של המבורג תעלה את 'בלשצאר' מאת הנדל, ואת 'נישואי פיגארו', מאת מוצרט".

על נבוקו ינצח דניאל אורן, שנעדר מישראל כ־15 שנה. אתה יכול להגיד עליו משהו?

"אורן היה תלמיד שלי, ואני מאושר שהוא חוזר אלינו. זהו אחד המנצחים המבוקשים ביותר בעולם האופרה האיטלקי. במאי ההפקה יהיה ג'אנפרנקו דה בוסיו, המנהל האמנותי של בית האופרה 'ארנה' בוורונה".

המשורר והמחזאי ישראל אלירז סיפר שיזמת והזמנת את כתיבתה של האופרה 'יוסף' לעונה הבאה. אם איני טועה, הקשר בינך לשני היוצרים הירושלמיים האלה לא חדש.

"ניצחתי בהמבורג על האופרה 'אשמדאי' מאת טל ואלירז, ב־1971. שנתיים לאחר מכן ניצחתי בפסטיבל ישראל על אופרה שלהם, 'מצדה'. ב־1976 ניצחתי במינכן על אופרה שלישית שלהם, 'נסיון הקיתון'. בקיסריה ניצחתי על 'שאול בעין דור', בביצוע קונצרטי. כאשר אנצח על 'יוסף' לקראת סוף העונה הבאה, תהיה זאת הפעם החמישית, שבה אני מקיים שיתוף פעולה אמנותי עם טל ואלירז".

כיצד נבחר הנושא ל'יוסף'?

"נתתי לשניהם את החופש המוחלט לבחור בנושא ובעלילה. הם הציגו אותם לפנינו פעמים אחדות במהלך הכתיבה, כדי שנבחן אם הדמויות דרמטיות מבחינה אופראית, וכן, מהי מידת ההתאמה בין המוסיקה לטקסט. יוסף טל, חתן פרס ישראל, הינו מן היוצרים הבולטים בארץ, וצבר נסיון אופראי רב. הוא המלחין הישראלי היחידי שכמה מהאופרות שלו כבר הועלו על הבמה. התחלנו לעבוד לפני 22 שנים בהמבורג, מינכן וירושלים. עכשיו, אנו חוזרים לעבוד על יצירה שממוקמת בתקופת ערב מלחמת העולם הראשונה, במשפחה יהודית מתבוללת באירופה. גיבור העלילה, יוסף, מתייצב מול עצמו ותוהה על משמעות חייו. משפחתו נגררת אחריו ומושפעת מתהליכים העוברים עליו. אצל טל ואלירז נוצר קשר אסוציאטיבי מוסיקלי בין גרגור סמסא ב'מטמורפוזה', יוסף ק. ב'המשפט' של קפקא, לבין יוסף המקראי. במאי ההצגה יהיה דיוויד אולדן, שהעלה בעונה הנוכחית את סיפורי הופמן".

גם זמרים ישראלים

את בית האופרה של המבורג ראיתי בקיסריה לפני כחצי יובל, בהצגת משה ואהרון מאת שנברג. התרשמתי מהרמה הנדירה, שאיננה נופלת מזו של בתי האופרה בברלין, מינכן, או ניו־יורק.

"נכון. בית האופרה של המבורג הינו אחד משלושת בתי האופרה הגרמניים הניצבים בשורה הראשונה. אני מציין אותם לפי סדר הא"ב: ברלין, המבורג, מינכן. זהו גם אחד מהעשירייה הפותחת של בתי האופרה המובילים בעולם. כאן, הם יציגו יצירה שיש לה קשר לעם היהודי, את האורטוריה התנ"כית של הנדל, 'בלשצר'. הבמאי הברלינאי הארי קופפר מעביר את העלילה לתקופת השואה. מערכת היחסים בין בלשצר לדניאל בהחלט יכולה להיות מועתקת לתקופות שונות".

מי יהיו הסולנים בעונה הבאה?

"את תפקיד בוריס גודונוב ימלא הבאס פאטה בורצ'ולאדזה. את התפקידים הראשיים בנאבוקו ימלאו לאו נוצ'י, פרוצ'ו פורלאנטו, וגנה דמיטרובה. את התפקיד הראשי בספר מסביליה ימלא לואי קוויליקו. יוכן קובלסקי יככב בבלשצר, סויל איסוקוסקי, אלן טיטוס, והלן קוואן בנישואי פיגארו".

היכן הזמרים הישראלים?

"חיים וקיימים. נוסף לסוזנה פורצקי ובוריס אגייב, יופיעו גבי שרה, סמי בכר, ורמה סמסונוב בבוריס גודונוב. לינדה פבלקה וירון וינדמילר יופיעו ביוסף. הדר הלוי, מיכל שמיר ועדה שיר יופיעו בפאוסט. הלוי תופיע גם בספר מסביליה, יחד עם רובין ויזליקאפסטו, ועוד".

האם האופרה הישראלית הצמיחה זמרים, בימאים, ואנשי מקצועות אחרים בתחומי האופרה?

"הצמיחה אמנם איטית, אך בעשר שנות קיומה של האופרה הישראלית החדשה, יש סימנים מעודדים. גילינו את הדר הלוי, וסייענו לה במילגות. האופרה הישראלית ממשיכה לראות בה נכס. בכל חיי צמחו בארץ 3־4 זמרים; אחד מהם היה פלסידו דומינגו. לא נמצא בארץ בדור האחרון אפילו במאי אופרה אחד. עכשיו, עובדים אסיסטנטים ישראלים לימין הבמאים האורחים. אני מתכוון ליגאל לבנט ואסף לוין. יובל זמיר מחדש הפקות. יחלוף זמן עד שהוא או אחרים יוכלו לשאת על כתפיהם בימוי אופרה. כאשר הקמתי את האנסמבל הקאמרי, התחילו מלחינים ישראלים לכתוב יצירות קאמריות מתאימות. כאשר ייסדתי את מקהלת רינת, נמצאו מלחינים שכתבו יצירות מיוחדות למקהלה א־קפלה. קיומה של אופרה טובה מעודדת יוצרים בכל המקצועות האופראיים".

החוזה שלכם עם תזמורת ראשון לציון יסתיים בעוד שנה ורבע. מה הלאה? לשונות רעות אומרות שלא תחדשו את החוזה, אלא תקימו תזמורת אופרה.

"נכון להיום, התשובה שלילית. לפני שנתיים התלהב הציבור מתזמורת ראשון לציון. גם היום אלה אותם נגנים. אני מאוד אופטימי וקונסטרוקטיבי ביחס לעתיד היחסים בין האופרה לתזמורת ראשון לציון. השאלה היא, אם שני הגופים יעמדו בתנאים הדרושים לשיתוף פעולה. כיום, אינני יודע מה תהיה התשובה בעוד שנה ורבע".

בעונה הנוכחית יהיו כמה כוכבים בינלאומיים, אשר מקבלים שכר של 10,000 דולר לערב. איך תעמוד בכך האופרה הישראלית?

"המעטת. הסכום הנקוב גבוה יותר. הכוכבים הגדולים מקבלים סכום כזה בחו"ל. למעשה, הם יקבלו בין רבע לשליש מהסכום. יש תעריפים שאף פעם לא נוכל לשלם. אם אמנים מבוקשים ידרשו סכומים כאלה, לא נשלם. אבל כדאי לזכור, שאופרה איננה יכולה להיות זולה. מספר המשתתפים בסיפורי הופמן, למשל, היה 50. לאלה יש להוסיף תזמורת עם 60 נגנים. באולם החדש יהיו הרבה יותר".

אתם מצפים שהמעבר למשכן החדש יגדיל את מספר המנויים שלכם. האם אין סכנה שתכרסמו במנויי הפילהרמונית?

"מה זה מכרסמים? כל אמן מתחיל מכרסם באמן שניגן יום לפניו. כל ספר שיוצא לאור מכרסם כביכול, במספר הקוראים של הספר הקודם. הקמתם של מוסדות תרבות ופיתוחם שייכים לדינמיקה ולחיוניות של חיי הרוח בכל עם. כאשר הקמתי את האנסמבל הקאמרי, ב־1965, נשמעו ויכוחים דומים. אבל פתאום גילה הקהל שהוא יכול לבחור בין שתי תזמורות תל־אביביות. מדוע אתה שואל רק על הפילהרמונית? השאלה יכולה להתייחס גם לכרסום אפשרי בנהירת הקהל לתיאטרון. בתקופתו של ז'דאנוב בברית המועצות, קיבל המיניסטריון לתרבות החלטות בדבר הקמה או חיסול של מוסדות תרבות. ישראל היא מדינה חופשית. ככל שיהיו יותר מוסדות, כן ייטב. אופרה היא מוסד בעל אופי מולטי־מדיאלי, לכן אין היא מתחרה בתזמורת, ואף אין מקום להשוואה".

ניתן להשוות את תוכנית העונה הבאה לבתי אופרה מבוססים באירופה?

"בהחלט כן. פרופ' אלכסנדר גר, יהודי־אנגלי מקמבריג' שכיהן במשך שנים כחבר הנהלת הקובנט־גארדן, ביקר לאחרונה. הוא אמר, שרמת האופרה הישראלית החדשה הולמת רמה אירופית מכובדת".

רב פילין תפילות ופליאות

שתי תערוכות, ציוריו של מיכאל סגן־כהן במוזיאון לאמנות ישראלית ברמת גן, ו"בחזרה לעיירה" במוזיאון ישראל בירושלים, מפגישות את הקהל עם שני קצוות של החשיבה והעשייה האמנותית, הקשורה וניזונה מהמחשבה והחוויה היהודית ● "בחזרה לעיירה" פורשת את שרידי המימצאים של משלחת אתנוגרפית יהודית אשר ליקטה חומרי חיים בעיירות תחום המושב בשנים 1912־1914 והנציחה את ימיהן האחרונים טרם פורענות, בעוד שתערוכתו של סגן־כהן מציגה היבט עכשווי, יישום מודרני לאותם חומרים

חיים מאור

קשה לדבר היום על ציור יהודי (או אמנות יהודית), בלי לעורר זעם והרמת גבות. זהו מושג בעייתי, המעורר מחלוקת בקרב חוקרי אמנות, ומעורר ריב ומדנים בקרב כל מי שמקבל או מתנגד לחיבור כלשהו בין אמנות, חברה, דת ולאום. אינני מתכוון להיכנס לביצה טובענית־תובענית זו, במיוחד לא בתקופה שבה זרמים וקבוצות ביהדות מתגלים בקלונם או במבוכתם, בשל מעשיהם של יחידים ושיתוף הפעולה או האדישות של רבים. אולם התחמקות מוחלטת איננה אפשרית כאשר מתבוננים בציוריו של מיכאל סגן־כהן (במוזיאון לאמנות ישראלית ברמת גן), או במוצגים בתערוכת "בחזרה לעיירה" (במוזיאון ישראל בירושלים).

שתי התערוכות הללו מפגישות אותנו עם שני הקצוות של החשיבה והעשייה האמנותית, הקשורה וניזונה מהמחשבה והחוויה היהודית. התערוכה "בחזרה לעיירה" פורשת לפנינו את שרידי המימצאים של המשלחת האתנוגרפית היהודית, בראשותו של ש' אנ־סקי, אשר ליקטה חומרי חיים במאות עיירות בתחום המושב בשנים 1912־1914, והם נחשפים לראשונה לעין מערבית, לאחר עשרות שנים שהיו מוסתרים במרתפי המוזיאון בסנט פטרבורג ודבר קיומם הוכחש שוב ושוב. התערוכה משחזרת את רוחה האותנטית, התרבותית־אמנותית, של העיירה, באמצעות חפצי יום יום, אומנות ואמנות.

המלה "אותנטיות" נשחקה בעשורים האחרונים. אני משתמש בה כאן בכדי להצביע על ההבדל בין הממצאים הללו, לבין חפצי יודאיקה רבים, העוברים לסוחר במכירות פומביות שונות כחפצים שערכם כמניה בבורסה. המימצאים של אנ־סקי מחוברים ברמ"ח איבריהם לתרבות ולחיים שלמים בהוויה יהודית שלפני שתי מלחמות עולם, כלומר, בסביבה שאינה מזויפת ואינה מחקה, אלא שומרת על צביונה, לטוב ולרע.

תערוכתו של מיכאל סגן־כהן מציגה היבט עכשווי, יישום מודרני לאותם חומרים. סגן־כהן מלומד, רגיש ומפוקח, מציע הצעה עכשווית לציור שמחובר להגות יהודית, אך בוחל בפתרונות שמרניים ומקובעים. הוא אינו מייצר יודאיקה. הוא מדבר יהודית במובן העמוק ביותר של המלה. הצעתו באה לערער על ההגמוניה של היהדות החרדית, כמי שאוחזת בקרני המזבח של הדת היהודית ורואה בפרשנות צרה ואחת את המודל האחד והיחיד ליהדות. סגן־כהן מודיע, כי שבעים פנים ליהדות וכי היא אינה מסתכמת בביצוע קפרני של מצוות ובשמירה על איסורים.

היהודי של סגן־כהן הוא יהודי ריבוני, המחובר בטבורו למחשבה היהודית לדורותיה (כולל שפינוזה ו"כופרים" אחרים), במוחו ובעיניו הוא בוחן אמנות, ובידיו הוא עושה חפצים המחברים את הכל לחוויה הוליסטית, שאינה מכירה בגבולות כפויים וקפואים.

אנ־סקי וד"ר לנדא בעת עבודתם למען פליטים יהודים בגליציה במלחמת העולם הראשונה

העיירה ככפר של ילדים

סיפור המשלחת האתנוגרפית היהודית הוא למעשה, עבודת חייו של הסופר, המחבר, האתנוגרף והרומנטיקן שלמה זנוויל־רפפורט, המוכר בכינויו אנ־סקי, וכמי שחיבר את המחזה "הדיבוק". במשך שלוש שנים (1912־1914) נעה משלחת בראשותו בין יותר מ־750 עיירות יהודיות, כגון מולין ופודוליה, עד מערב לקייב. יחד עימו, היו גם השם הסיפורים אברהם רכטמן, המוסיקולוג יואל אנגל, המומחה למוסיקת עם יהודית, י. קיסלגוף, הצלם והמאייר שלמה יודובין, ושני סטודנטים מסנט פטרבורג, י. פיקנגור וס. שרייר.

אנ־סקי בחברת מגדלי מוכר ספרים

ילדותו של אנ־סקי עברה בוויטבסק, בבית עני. בגיל 15 נסחף אחר ספרות ההשכלה, ויצא לתרבות רעה עד כדי חילול שבת בפרהסיה. הוא נשתמד לחלוטין כאשר למד רוסית, נדבק ברעיונות הסוציאליסטים ובעטיים אף רכש מקצוע למחייתו. בהמשך, נטש את סביבת מגוריו ואת בני עמו, ונדד בין כפרים רוסים, חי בין איכרים ועבד במכרות פחם. בערבים נהג לקרוא בפני הכורים והאיכרים מתוך ספרים רוסיים. בתקופה זו, החל לכתוב סיפורים ולפרסמם בכתבי עת שונים. רשימותיו קרבוהו לחוגי הספרות בסנט פטרבורג. אנ־סקי טייל באירופה ואף חשב להתנצר.

גלגוליו, הקורים יכולים להוות בסיס לרומן רוסי טיפוסי. במהלכן, עבר מהפכים שונים, בחיפוש אחר התמימות האבודה של ילדותו. משפט דרייפוס עורר בו מעורבות מחודשת בגורל העם היהודי. אנ־סקי, אז בפריס, התקרב אל תנועת הפועלים היהודית החדשה "בונד", יותר בשל הרעיונות הסוציאליסטים מאשר בשל הרעיון היהודי. מה שקשר אותו חזרה ליהדות היתה דווקא ספרות ההשכלה, ובמיוחד סיפוריו של י.ל. פרץ. ביצירותיו מצא אנ־סקי את הדרך הנכונה ל"כזה ראה וחדש", דהיינו, ליכולת לצקת דפוסים מודרניים בפולקלור היהודי ובמוטיבים החסידיים. אנ־סקי החליט לחזור בתשובה, אך לא במובן המקובל של המלה, אלא בחזרה אל הפולקלור היהודי ואל "שנות הילדות התמימות והמתוקות שנמוגו בעשן", כדבריו. הוא החל מדבר על "משיכה מכוונת ליהדות", ועל כך שחייו היו "שבורים, חצויים וקרועים".

משנת 1908 ואילך, נשא אנ־סקי הרצאות בקהילות יהודיות שונות, וברובן דיבר על הפולקלור היהודי. הוא דיבר על כך שלעם היהודי יש תרבות עממית משלו, שהיא אומה הראויה לזכויות אזרחיות ופוליטיות. לדעתו, הכרת הפולקלור היהודי תצייד את בני העם ברגשות לאומיים. מודעות לאומית ותחושת שייכות תחלחל דרך השורשים העממיים ולא דרך לימודי קודש. אגב, גישה רומנטית זו – בניסוחים אחרים – נשמעת גם היום, ואולי היא ראויה לבחינה מחודשת. אנ־סקי ראה בפולקלור תחליף מגבש למדינה, לדת ולמנהגים, שאבדו לעם במהלך גלותו מארצו.

י.ל. פרץ, אותו פגש אנ־סקי ב־1909, ייצג עבורו את היהודי המשוחרר, שהצליח למזג ולגשר בין מסורת לבין השכלה מודרנית. כלומר, יהדותו אינה עומדת בסתירה לאירופיות.

השקפותיו על הפולקלור הניבו את המסע בעקבות פיסות התרבות ההולכות ונעלמות. אכן, מימצאי ש. אנ־סקי ומשלחתו חשובים, על אחת כמה וכמה, בשל הפרעות, החורבן והשואה שירדו על העיירות משנת 1914 ואילך. מה שהיה, לא יהיה. אנ־סקי, כמעט מתוך רוח נבואית, הגיע לעיירות היהודיות והנציח את ימיהן האחרונים טרם פורענות. המבט האתנוגרפי (שלא לומר, אנתרופולוגי), הכמעט מדעי, בוחן את העיירה כשם שמרגרט מיד בחנה כפרים של ילידים במחוזות נידחים, או כשם שדסמונד מוריס עורך תצפיות על גוף האדם ושפתו. כל אחד מהם חי חיים כפולים: הוא גם חי בתוך, וגם משקיף מן הצד, כצופה, מתבונן ועד. הביוגרפיה האישית שלו איפשרה לו להתבונן במבט הכפול הזה. סיום חייו של אנ־סקי נשמע כסיום מעגלי הטיפוסי לאגדת עם יהודית: הוא קבור ב"אוהל פרץ" בבית הקברות היהודי בוורשה, כשעל קברו חקוקות שורות משנה של י.ל. פרץ.

ד"ר רבקה גונן, אוצרת התערוכה ועורכת הקטלוג הנפלא הנלווה לה, כותבת בפתח־דבר: "אנ־סקי לא יצא למסעותיו [...] מתוך תאוות האיסוף גרידא. [...] הוא קיווה שאוספיו ישמשו מסד לבנייתה של תרבות יהודית מתחדשת, ששורשיה יהיו נעוצים במסורת של אתמול וענפיה יסתעפו ויתפרסו לעולם של מחר: [...] שהיוצרים היהודיים [...] לא יהיו צל חיוור של תרבות עמים אחרים".

תערוכתו של מיכאל סגן־כהן הינה דוגמה אפשרית אחת למימוש חלומו של אנ־סקי והוכחה ניצחת לכך שאפשר להיות אמן ישראלי־יהודי מודרני וחילוני, בלי ליפול אל תוך שדות המוקשים של היודאיקה הסטנדרטית או של אמנות בינלאומית סתמית.

האור הרואה מעבר לנגלה

מה ואיך עושה מיכאל סגן־כהן, שהופך אותו לבר שיח לאנ־סקי? ראשית, גם מיכאל סגן־כהן היה צריך להרחיק נדוד בכדי לראות קרוב. ילדותו עברה עליו בירושלים, הוא למד תולדות אמנות ופילוסופיה באוניברסיטה העברית, ונראה היה כי הוא עומד לממש הבטחות לעתיד מבריק בחברה ובתרבות הישראלית.

בשנת 1969 נסע לארה"ב להמשך לימודים בשני התחומים הללו. בלי להתכוון, שקע בביצה הניו־יורקית, והלימודים נמתחו כמו מסטיק לאורך עשרים שנה. רק בשנת 1989 חזר לירושלים, כשהוא נושא דוקטור לפילוסופיה בתולדות האמנות מטעם האוניברסיטה העירונית של ניו־יורק. בעשרים שנותיו בניו־יורק התוודע לתרבות האמריקאית, והשתלב ככותב ביקורת בכתבי עת מובילים לאמנות ("ארטפורום" ו"ארט אין אמריקה"), והתקיים מעבודות מזדמנות שונות. איכשהו, בתודעתו, היה "תקוע בניו יורק", שייך ולא שייך, מעורה ומתברג, ובו בזמן מחוץ לכל מסגרת. בשנות הגלות הללו, הסיר לאט, צעד אחר צעד, את הקליפות הישראליות והחל להתכנס אל תוך גרעין יהודי. לא חזרה בתשובה, אלא התחברות אל אינסופיות מקורות המחשבה היהודית. העיסוק וחקר שפת האמנות והפילוסופיה המערבית (כולל בלשנות וסמיוטיקה), נשזרו עם הפילוסופיה היהודית ועם בדיקת השפה ושורשיה. מוצא המלים, מוצא הרעיונות, מוצא האמנות ומוצא האדם. וכך, תוך כדי לימוד עצמי, החל לצייר ציורים שנראו (ונראים) כשלוחה טבעית של מחשבות והרהורים. לא ציור מתאר או מביע, אלא ציור חושב, ציור מושגי.

אלא ברוך, בטקסט המופיע בקטלוג התערוכה במוזיאון רמת גן לאמנות ישראלית, מגדיר אותו כ"ציור של תלמיד חכם חילוני [...] ציור שהוא הרהור על, שהוא זכרון על, שהוא מסמל מסומל. ציור פשוט ומפתה, עמוק ורגשי. [...] (אמן ש) מל את המלים [...] ויש בו "תמימות מתחכמת"". זהו ניסוח נכון ומדויק, לאמן שציוריו הם אמצעים להעיר הערות ולהאיר הארות על התרבות, על מה שבין דת לדעת.

את מיכאל סגן־כהן פגשתי לראשונה בשנת 1978. הצגתי אז תערוכת יחיד ראשונה ("אות קין") והוא הגיע לביקור קצר בארץ וראה את התערוכה. היא הרשימה אותו מאוד, והוא שלח לי מכתב ארוך בו התפלפל על "קין כאמן הראשון", ועל הקשר בין "אות קין" לאותיות השפה העברית. מכתב חכם ומרתק, השמור עמי עד היום.

לאחר מספר שנים, נפגשנו בביתי. ראיתי לעיני נפיל בעל נשמה כריזמטית ומראה של משולח או נביא, משהו שממזג את דמותו של ישו עם קרל מרקס. חודשים אחרים לאחר הביקור קיבלתי ממנו מכתב נוסף, מניו־יורק. צורף אליו ציור קטנטן שהוקדש לי אישית, ובו דיוקן עצמי של סגן־כהן. הפורטרט, בצדודית, נוצר מקווים, צבעים ואותיות. האות ד' יוצרת את ראשו ועורפו. האות ת' – את שפמו וזקנו. ציור של עין חזיתית גדולה משמשת כאיבר ראיה וכתחליף לאות ע'. כך, פניו של הצייר מורכבים מן השילוב (או העימות) שבין דת ודעת. הציור כולל מרכיבים צבעוניים נוספים, המחלקים את הפורמט לאדמה ושמים, עליונים ותחתונים, גשמי ורוחני. כמו באיור קבליסטי יהודי או כמו בעבודותיהם של פול גוגן או מרסל דושאן, כך גם אצל סגן־כהן: מה שאתה רואה, הוא רק קצה הקרחון של מה שחבוי מתחת. ללא דעת, ללא הבנת הנסתר, לא תבין כהלכה אפילו את הנגלה. סגן־כהן מצייר תוכנה, מאגר ידע מוצפן. הוא מבין כי בין דת לדעת מסתתרת העין. עין הצייר. זו אשר יודעת, כי התבונה והבינה קשורים ונובעים מהתבוננות, כדברי ליאונרדו דה־וינצ'י ("לדעת לראות"). סגן־כהן מבין כי ראיה ויראה שלובים זה בזה, ואין דין ראיה סתם מראיה הקשורה ביראה.

כל הסיפור הזה אודות קשרי איתו, תיאור הציור והפלפול המילולי הנלווה אליו, הינם דוגמה לראש של מיכאל, על תוכו וברו. תערוכת ציוריו־חפציו של סגן־כהן היא פרדס שיש לשקוע בתוכו ולהתבשם מריחותיו. אזכיר שתי עבודות מתוכה, המשלבות את הדת והדעת ואת שפת האמנות והשפה העברית־יהודית:

"תנ"ך" מ־1978, מורכב מספר תנ"ך מלא בכריכה שחורה, שכל דפיו מבחוץ, צבועים בצבעים כחול, צהוב ואדום, ומסמנים בכך את חלוקת התנ"ך למרכיביו (תורה, נביאים, כתובים). הצבעים מייצגים גם את מרכיבי היסוד של שפת הציור. תורת הצבע נפגשת עם ה"תורה", ומיסטיקת הצבע (גתה, שטיינר, קנדינסקי ואחרים) משיקה למיסטיקת המלים, המדרשים והפירושים של התנ"ך. זה על קצה המזלג, והיתר – צא ולמד.

גם בעבודה השניה ששבתה את לבי ("האור הרואה"), מעמת ומצליב סגן־כהן מלים, צבעים ומערכות ידע מיסטיות, עמוקות, שבין אמנות ליהדות. בפינת החדר, בנקודת המפגש של הקירות והתקרה, תלה בד ציור. הבד מחולק לרשת של ריבועים, תשעה על תשעה, צבועים בצבעים שונים. בחלק מהריבועים מופיעות אותיות היוצרות את המלים "האור" ו"רואה", זה מתחת לזה. התוצאה מזכירה לוחות צבעים נוסח טבלאות הצבע של יוהנס איטן ב"תורת הצבע" שלו, אותה לימד בבאוהאוס. מערך המלים נראה כמו ריבוע קסם מאגי־גימטרי, מין איקס־מיקס־דריקס מפתיע, הרומז על סודו של האור הרואה. האם זהו אור אלוהי? מה הוא רואה ומה הוא יודע, שאנו איננו יודעים? האם זה דבר והיפוכו או בבואה והשתקפות?

מעל לכל, מרחפת רוחו של קזימיר מלביץ', מאבות הציור המופשט הרוסי, שהציב את ציור "הריבוע השחור" שלו בפינת חדר ויצר איקונה מודרנית טעונה במטענים רוחניים (נוצריים), וברדוקציה של הציור. כל ציור שנעשה אחרי מלביץ' מתכתב, בהכרח, עם "הריבוע השחור", עם השאלות הפילוסופיות שהוא מעלה, ועם הקביעות בדבר תיאור המציאות וייצוגה. מלביץ' המרומז על ידי סגן־כהן מפריח באוויר גם את תקפות הדיבור על המופשט, המוחלט והנשגב, שמקורותיו אינם רק באמנות, אלא גם בדת.

ציוריו של סגן־כהן נושאים אופי נאיבי־כאילו, משהו שבין כרזות דידקטיים בכיתת לימוד לבין איורים המלווים טקסטים (הגדת פסח, מגילת אסתר, ספרות מיסטית וכו'). הם סימנים וסמלים חזותיים, ולא תיאורים כאלה ואחרים של מציאות נראית לעין. לסימנים האלה יש כללים, שובל ואורך־חיים שונה, בהתאם לעניין. הם מפגינים חירות של מחשבה והמחשה, ועם זאת, קשורים בטבורם לייצוגים שונים של המסורת הדרשנית והפולקלור היהודי.

הדרך השלישית

תערוכתו של מיכאל סגן־כהן אינה צומחת מתוך שממה מוחלטת. רוחם של ש. אנ־סקי ואחרים מרחפת על פני המים. יותר ויותר אמנים ישראלים יוצאים מן הארון, מתוודעים ומתוודים על הנקודה היהודית שביצירתם. משה גרשוני ופנחס כהן־גן, הם רק שניים מבין האמנים הישראלים העכשוויים שמחפשים מפלט בעיר מקלט יהודית, רוחנית ורבנית, אשר מהווה תשובה חדשה, דרך שלישית, לשתי האפשרויות: היהודים הדתיים המסורתיים, החרדים, המגלגלים עיניים לשמים וקובעים את רגליהם בדבקות לקברי אבות ולקברי צדיקים ומשיחים בשמן, והישראלים החילוניים, אנשי המנגל והחומר, המחוברים לכבלים ולהבלים, מרוקני זהות תרבותית ואמונה, אשר מאמינים רק במניות הבורסה. היהדות האחרת, הזו צומחת דווקא מתוך חיקם של הצלייניים החילוניים, המגיעים לגאולה דרך הביבים של החילון והחילול. במאמרו, "היהודים החדשים" (בספר "עם הגב לים"), טוען ד"ר גדעון עפרת כי לדעתו, "מאמציהם העכשוויים של מבקרים, היסטוריונים, משוררים ואוצרים לייהד את אמנות ישראל המתקדמת, נראים מאולצים ואף פאתטיים. חלקם נראים בלתי אמינים, בבחינת רעיון לרגע [...] שום תיאוריה לא תטשטש את הקיטוב המר ואת השסע הכואב של התרבות הישראלית".

ייתכן, עם כל הצער שבכך, שד"ר גדעון עפרת אכן צודק. אולם אני נוטה להאמין, כי מתחת לפני השטח ומעליו, רוחשים דברים חדשים אשר ישנו אולי את פני הדברים בעתיד. ימים יגידו. בינתיים, תערוכות סגן־כהן ו"בחזרה לעיירה" מסמנות את הכיוון, את המקורות הזמינים ואת האפשרויות הפתוחות.

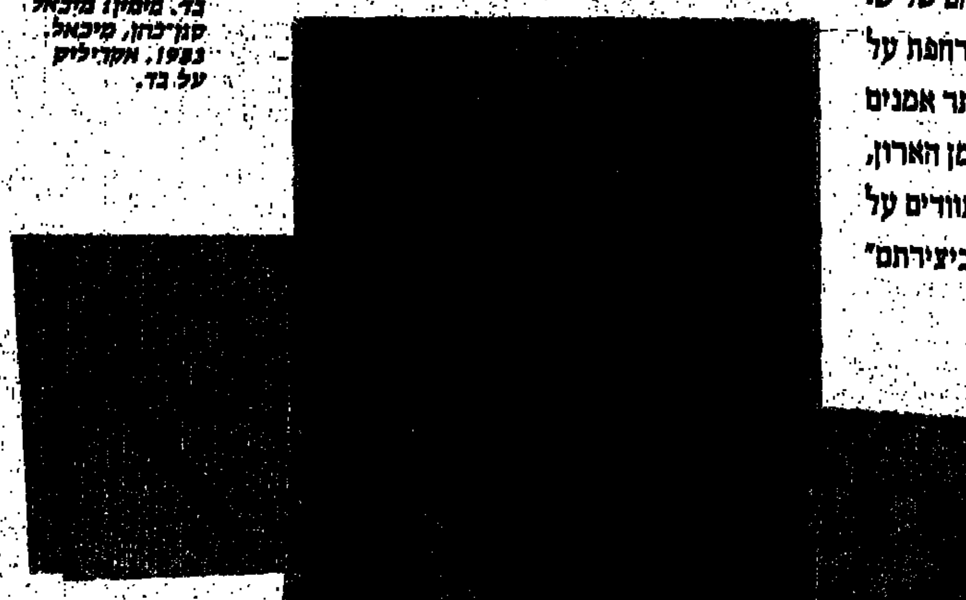

למעלה: מיכאל סגן־כהן, מפה, 1992, אקריליק על בד. מימין: מיכאל סגן־כהן, מיכאל, 1991, אקריליק על בד.

"תערוכתו של מיכאל סגן־כהן אינה צומחת מתוך שממה מוחלטת. רוחם של ש. אנ־סקי ואחרים מרחפת על פני המים. יותר ויותר אמנים ישראלים יוצאים מן הארון, מתוודעים ומתוודים על הנקודה היהודית שביצירתם"

המלודרמה כשלד חלול

"קיקה", סרטו החדש של נביא הקולנוע הספרדי המודרני, פדרו אלמודובר, הוא מופת של קולנוע פוסט־מודרניסטי במיטבו: פראי, פרובוקטיבי, אנרכיסטי, מטורלל, חסר מעצורים – ונפלא • אלמודובר מודה בחיבתו למלודרמות של הוליווד משנות החמישים, אלא שהוא משתמש בהן במינונים כל כך מוגזמים, עד שהתוצאה הסופית מזכירה יותר פארסה • השבוע אצלנו על המסכים

לא כל יום רואים סרטים חצופים כאלה. אנאבל אלונזו וורוניקה פורקה ב"קיקה", סרטו של פדרו אלמודובר

יעל ישראל

לא כל במאי היה מעז להסתכן בבימוי סצינת אונס פרובוקטיבית ומצחיקה עד דמעות, ההופכת את הסיטואציה הטעונה כל כך, לכמו לקוחה מהקומדיה דל'ארטה. אבל בשביל פדרו אלמודובר, שכבר עשה והראה הכל, זו לא העזה, גם לא הסתכנות. בשבילו, זה עניין פשוט. חלק מקסמו, המטמטם כיום את כל העולם, לא רק את הספרדים.

הוא פראי, הוא פרובוקטיבי, הוא אנרכיסט קולנועי, הוא מטורלל וחסר מעצורים. ובעיקר, חסר בושה. הוא לא עושה חשבונות לאף אחד. הוא מעתיק בלי הגבלה מעצמו – וגם מאחרים. אין לו גבולות, והוא נפלא.

סרטו החדש של נביא הקולנוע הספרדי המודרני, הוא מופת של קולנוע פוסט מודרניסטי במיטבו. אני לא יודעת מה היה אומר עליו בונואל, אבל אני משוכנעת, שגם הוא היה מתפעל מהחירות שנטל לעצמו הפרובוקטור החדש של הקולנוע הספרדי. אלמודובר, כבונואל לפניו, עושה קולנוע קטלני.

גם לקטני. זהו קולנוע שמלקט מכל מקום ומכל דבר. קולנוע שכוחו בבניית קולאז' של דימויים. לאלמודובר לא מפריע לעשות שימוש בגרוטסקות קלגוניות, ובסל הדימויים הטלוויזיוניים והפרסומיים של חברת הצריכה המערבית. אלא שהוא מלעיג אותם, כאילו השתקפו במראה המעוותת של הלונה פארק. דימוי הסופרמרקט היצירתי הולם היטב את סרטיו. זה מתחיל בציטוטים חסרי בושה מהיצ'קוק ואנטוניוני, ממשיך בשחזור נלעג של אופרות סבון טלוויזיוניות, והגמר בהרס שיטתי וטוטאלי של כל הערכים הטלוויזיוניים של החברה המערבית, שהפכה את הטלוויזיה לאלילתה, ומאז היא טרודה בכורח להאכיס אותה בסנסציות.

מכונת כביסה של דימויים

אלמודובר מודה בחיבתו למלודרמות שיצרה הוליווד בשנות החמישים, ומצהיר בגלוי על השפעתן על יצירתו. אך להבדיל מיוצר כמו פאסבינדר הגרמני, שאף הוא לא כפר מעולם באהבתו הנוסטלגית למלודרמות ההוליוודיות הבכייניות והשפעתן המיוחדת על סרטיו, משתמש אלמודובר במלודרמה במינונים כל כך מוגזמים, עד שהתוצאה הסופית מזכירה יותר פארסה.

פאסבינדר הוסיף לסרטיו את מימד הניכור, ובכך, נטל מהם את המימד הרגשני, והותיר את המלודרמה כשלד חלול. חיבתו האירונית של אלמודובר למלודרמה ההוליוודית מורגשת מאוד, וזו התחושה הנוצרת מצפיה בכל סרטיו. הם מעין מכונת כביסה של דימויים משומשים וחבוטים, שכל האותנטיות ניטלה מהם בשל שימוש אינפלציוני, בעיקר מעל מרקע הטלוויזיה. ההצבה המחודשת שהוא עושה לדימויים השחוקים, היא זו המייצרת את המשמעות הכל כך חדשה, רעננה, עכשווית, דינמית, ובעיקר, מרתקת.

המלודרמה המוגזמת היא הבסיס לכל סרטיו. אבל את מה שהוא מעולל לה, צריך לראות בעיניים. בסרטו הי"11, "קיקה", שכבר בשבוע הראשון להקרנתו הסעיר את כל אירופה, נמצא הבמאי במגרש הביתי האהוב עליו. הוא עובר במהירות הבזק מסצינת פתיחה שהיא ציטוט מ"בלו אפ" של אנטוניוני, לסצינה מלודרמטית שנראית כמו פרק ב"אנטונלה", "טופז", או בשאר אופרות הסבון האיומות שמנפיקה ארגנטינה. אל אנטוניוני ישוב אלמודובר מאוחר יותר, ולמעשה, יבצע ציטוט על ציטוט. סצינת הפתיחה של "קיקה", בה ניצפה אחד הגיבורים, צלם במקצועו, מצלם דוגמנית עירומה וגוהר עליה כמו בתנוחת משגל, היא סצינה המשכתבת את דיוויד המינגס כצלם כפייתי ב"בלו אפ". אלמודובר משכתב אותה בשנית כאשר בשלב מתקדם בעלילה, שוב ניצפה הגיבור בסצינה דומה, אך משוכללת: הפעם, הוא מנסה את הפוזה על זוגתו במשגל אמיתי. מסתבר שהוא לא מצליח לגמור בלי מצלמת הפולארויד שלו. ציטוט נוסף מ"בלו אפ", שנוכחותו בסרט מוגדשת בשל העיסוק במציצנות הטלוויזיונית, מופיע כאשר ויקטוריה אבריל, כמנחה בטלוויזיה, מגלה רצח בקסטת וידאו, ממש כשם שהמינגס גילה רצח בצילומי סטילס.

מתפרע עד הסוף

החידוש ב"קיקה" הוא שפע הציטוטים הקולנועיים מקלאסיקות קולנועיות של גאוני קולנוע. בעבר, הסתפק אלמודובר בעידכון המחודש והמעוות שלו למלודרמה ההוליוודית, ובמיחזור חומרים מגנזך הסרטים של עצמו. הפעם, הוא מלקט סצינות גם מגדולים אחרים. אפילו מהיצ'קוק. אותו צלם המתגלה כפטישיסט של הצצות, נראה כשהוא צופה עם עדשת הטלה־פוטו שלו על זוגתו בזמן שהיא נאנסת בידי מטורף. הציצה בחלון אחורי" שלו, ומייקל פאוול ו"המציצן" שלו, אכן מציצים לו מאחורי הגב, אך מתוך מודעות עצמית מלאה, שאיננה הופכת למעיקה, כפי שקורה לא פעם אצל מצטטים קולנועיים אחרים.

לאלמודובר יש סגולה אחת, המרימה אותו מעל פני כל הפוסט־מודרניסטים האחרים. כשהוא מתפרע – הוא מתפרע עד הסוף. כשהוא הורס – הוא הורס הכל. וכשהוא משתולל – אין לו מעצורים. אולי בגלל זה, הוא מצליח במקום בו כמעט כל הסרטים הפוסט־מודרניסטיים, או הטוענים לכתר הזה, נכשלו נחרצות. הוא מוגזם, אך אינו מגזים. כמו כל בעל מלאכה מיומן, הוא יודע את סוד המינון הנכון. אפילו אצלו, במאי שסרטיו נראים כמו רוכבי סופרמרקט צבעוניים, יש מידה ודיוק, ומבנה, שלמרות שהוא נדמה כאוטי, הוא למעשה, מאוד מאורגן ומנומק. כשהוא הופך דימוי על פיו, יש לכך הצדקה במערך הכולל של הריסת הדימויים והצבתם מחדש, כמו בפאזל. לפיכך, אין להתפלא שהצלם ב"קיקה" הוא גם אמן של קולאז'ים צילומיים. אלמודובר, כמו היצ'קוק, כמו אנטוניוני, וכמו כל הצופים המציצנים – מסתתר מאחורי גבו.

ההיפוכים הקוטביים של אלמודובר כוללים חבלות מכל הדימויים והמושגים של הקולנוע, הטלוויזיה ועולם הפרסום. מושגי היופי והאסתטיקה המקובלים יעברו אצלו ניעור ערכים מוחלט. הנשים הפטאליות שלו הן בנות ארבעים עם מראה שנוה, קצת דהוי, ויומיומי. ויקטוריה אבריל בעלת פני המיקי מאוס, מחליפה אצלו יפהפיה הוליוודית טיפוסית כמו לנה טרנר. לכרמן מורה, שכיכבה אצלו בסרטים "חוק התשוקה" ו"נשים נשים", יש מראה טריוויאלי, כמו לכל אשה סתמית שעוברת ברחוב. ולשחקנית הקבועה שלו, רוסי דה פאלמה, יש כיעור מרתק ומראה לא סימטרי, המזכיר את אחת מהנשים בציוריו של מודליאני.

גיבוריו, שבמוגזמות שלהם הם מזכירים את גיבורי אופרות הסבון, מופרכים, מטורללים ומוגזמים בהרבה. הסופר האינטלקטואל מתגלה כרוצח סדרתי. מנחת תוכנית הטלוויזיה השערורייתית, המלקטת סנסציות למען קדושת הרייטינג – היתה קודם לכן פסיכולוגית במקצועה. אפילו האנס מצטרף בשעות הפנאי שלו לחבורת סגפנים דתיים שמלקים את עצמם בשעת ריטואל פומבי, כמובן, מול מצלמתה של מנחת הטלוויזיה, לשעבר הפסיכולוגית.

אפילו נגיעתו בטבואים חברתיים, כמו אונס, נטולה כל מורא ויראת כבוד. פמיניסטיות יבולות מצידו, להתלונן, וארגונים דתיים לשלוח את מחאותיהם לאפיפיור, או להחרים את הקרנות סרטיו. אצל אלמודובר אפילו אונס מקבל אופי קריקטורי מגוחך. כשביצע ב"קשור אותי, אהוב אותי", חטיפה של אשה בידי חולה נפש, היו לא מעט שהצטמררו מהרעיון, ולעומתם, אחרים שהתמוגגו מנחת מעוות המצח שלו. אבל הפעם, כל הסירלול הזה מצחיק יותר מתמיד. יסודות המארסה היו טמונים בעבר בכל אחד מסרטיו. אך הפעם, הוא מביא אותם לשלמות.

לא כל יום רואים סרטים חצופים כאלה, שמחריבים את שארית הפרות הקדושות שעוד נותרו בחברה המערבית. לא כל יום פוגשים ביוצר שנדמה כאילו אין לו שום תסביכים, מגבילים ורגשות אשם מתחסדים, שייסרו את מצפונו בשוטים. אלמודובר לא צריך אותם. הוא ממציא אותם בעצמו. אחר כך, הוא ממהר לייסר אותם בעצמו בשוטים.

עופר ניר

עיתונות, פעם ראשונה

מעריב לנוער בגליון השבוע שעבר, הציג בשער את ג'ון בון ג'ובי, כשמתחת, השורה המסקרנת "רוצה לפגוש את אלוהים". נו, אם הוא רוצה לפגוש את אלוהים, ודאי שאני רוצה לקרוא באילו נסיבות, ולפיכך מיהרתי לעמוד 56, שם דיווח עורך הבידור, שחר בן־ברק, ש"בשאלון עצבני שהיצגנו לסולן בון ג'ובי" וגו'. רק מה, בן־ברק לא הציג אפילו חצי שאלה לבון ג'ובי, שכן הראיון כביכול הזה, מועתק מילה במילה מתוך גליון ה"קיו" הבריטי של חודש מאי, עמוד 170. החל בשאלה הראשונה ("מה הדבר הראשון שאתה עושה בבוקר") וכלה ב"האם יש לך מה להצהיר?").

נו, אז מה? עורך הבידור הזה ממשיך לאורו של עורך הבידור הקודם, שגם הוא העתיק במלואן כתבות מעיתוני פופ מחו"ל, ופרסם תחת שמו. כנראה ששחר בן־ברק מאמין שאפשר לעבוד על כל האנשים, כל הזמן. אם זה עבד עד עכשיו, למה לשנות.

עיתונות, פעם שניה

שתי דוגמאות לעיתונות נאורה, חפה מכל גזענות ודעה קדומה, באריכות המקומון "תל אביב", בגליונו האחרון.

על הסרט "בודהה קטן": "מה אתה עושה אם בפתח ביתך מתייצבים שני נציגים בכירים של דת עתיקה ומודיעים לך שילדך הוא גלגול של מנהיג דת שהלך לעולמו, או אפילו של אלוהים? תלוי. אם אלה נציגי הדתות המזוקנות, השולטות באיזור שלנו, אני בודק אם המחסנית מלאה". אמנון לורד, מבקר סרטים.

על האלבום האחרון של דני סנדרסון: "העיקר שאלו מהמנגל והשש־בש ישימו אותו בטפ (כך במקור), שיעזור להעביר את הנפנוף בסבבה". אבי אפרתי, מבקר מוסיקה.

עשר שנים למותו. מארווין גיי, הנציג האותנטי הבכיר של מוסיקת הנשמה

קול הנשמה

"מקשיב למארווין כל הלילה / זה קול הנשמה שלי" ("אמיתי" של להקת שפנדאו בלט).

לא רק האחים גארי ומרטין קמפ והזמר טוני הדלי מ"שפנדאו בלט", הקשיבו למארווין כל הלילה לקול הנשמה המיוסרת. מיליונים אחרים בעולם ראו במארווין גיי, ועדיין רואים, את הנציג האותנטי, הבכיר, של מוסיקת הנשמה שיצרה חברת התקליטים "מוטאון" בדטרויט. פס־הייצור החמוני הזה הנפיק עשרות ומאות זמרים ולהקות. אבל בתוך בית החרושת, היו גם כמה אמנים שהמוסיקה שלהם נוצרה בעבודת יד, באהבה גדולה, בקפידה. גם כששרו שירים שנכתבו על־ידי מנהלי הייצור, ידעו לתת להם את הברק, הגימור והליטוש המיוחדים להם. ביניהם היו ילדי־פלא כמו סטיבי וונדר ומייקל ג'קסון, ולהקות כמו דיאנה רוס והסופרימס, ארבע הטופס, הפיתויים, וכמובן, סמוקי רובינסון ולהקת הנסים. והיה מארווין גיי. היה, ואיננו עוד.

מארווין גיי נורה ונהרג בידי אביו, שגם שמו מארווין, ב"1.4.84", יום לפני שעמד לחגוג את יום־הולדתו ה־45. היחסים ביניהם היו קשים מאוד, מארווין האב, מטיף בכנסיה שבמקהלה שלה החל בנו לשיר, אמר שאם יעז לשים עליו יד, הוא יהרוג אותו. כמו בטרגדיה יוונית, האקדח שירה ניתן למארווין האב על ידי בנו, מתנה ליום הולדתו. במשפט, זוכה האב, לאחר שהתקבלה טענתו להגנה עצמית. לאחר מותו נעלמו כמעט כל חפציו האישיים, תכשיטיו, בגדים ותקליטי זהב, סרטי הקלטה ואפילו שני פסלי "גראמי" שזכה בהם. קרובי משפחתו, עלוקות שחיו על חשבונו, פשטו על ביתו כמו ארבה מורעב, או כציפורי טרף, כפי שאמרה אלמנתו. נותרו לו רק 30 אלף דולר במזומן, וחוב ענק למס הכנסה, יותר מארבעה מיליון דולר.

עשר שנים למותו של מארווין (הו, מארווין, מיליוני מעריצים התרגלו לקרוא לך בשמך הפרטי, כמו ידיד קרוב, כמו חבר), הוציאה חברת מוטאון אלבום אוסף, המיטב של מארווין גיי, 22 קטעים. כשנפטר, כבר היה משוחרר מהחוזה עם מוטאון. אלבומו המצליח האחרון, "אהבת חצות", יצא בחברת סי.בי.אס. הלהיט הגדול מתוכו, שיר יפהפה, "ריפוי מיני", מופיע באוסף החדש, לצד להיטיו המוכרים האחרים, ובראשם "שמעתי שמועה" ו"מה מתרחש".

האגדה מספרת שמגדת־עתידות אמרה לאמו בטרם נולד, שבנה יתפרסם תודות למה שימצא מתחת לגפן. "שמעתי שמועה", במקור האנגלי נקרא, "GRAPEVINE I HEARD IT THROUGH THE". גפן, כלומר GRAPEVINE. זה היה להיטו הגדול ביותר של גיי, שבעה שבועות בראש המצעד האמריקאי, ואחד מלהיטי הנשמה הגדולים בכלל. שיר אחר באלבום, "רחמי רחמי עלי", נוצר כנראה לאחר ששמע את החוויות הקשות של אחיו, פרנקי, במלחמת וייטנאם. פרנקי גיי, אגב, ניסה גם הוא קריירה כזמר, אם כי בהצלחה פחותה בהרבה. בתו של מארווין, נונה, חתומה כיום בחברת התקליטים של מייקל דיגלס, ואומרים שלא רק שהיא בת טיפוחיו הנוכחית של פרינס, אלא שלהיטו האחרון, "הנערה הכי יפה בעולם", נכתב בהשראתה ועליה. גם אם זה לא ממש מדויק, זה נראה כל כך מתאים: בתו של אחד מכוכבי ה"סול" הגדולים, קשורה רומנטית בנסיך הנוכחי של הפופ, והשושלת נמשכת.

מארווין גיי הקליט לא מעט דואטים, בין היתר, עם דיאנה רוס ("עצור, הבט והקשב") ותמי טארל ("את כל מה שאני זקוק לו", "אין כמו הדבר האמיתי", שהוקלט גם כדואט של מרסלה דטרויט ואלטון ג'ון, לאלבומה של מרסלה). בעצם, ההגדרה עם אינה מדויקת. רוס לא רצתה אותו איתה באולפן, כי הוא סירב לכבות את סיגריית המריחואנה שלו, והיא היתה אז בהריון ופחדה שהעובר ייפגע מכך. הוא הקליט את החלק שלו בנפרד. אשר לתמי טארל, היא התמוטטה בזרועותיו תוך כדי הופעה, והתברר שהיא סובלת מגידול במוח. טארל נפטרה בשנת 1970. ברי גורדי, הבוס של "מוטאון" (וגם, בתקופה מסוימת, גיסו של גיי, שהיה נשוי לאחותו, אנה גורדי), החליט לעבוד על הקהל באוזניים, וכמה דואטים של גיי וטארל לא היו אלא של גיי ואלרי סימפסון, כותבת שירים ידועה ובעצמה זמרת מצוינת (היא ובעלה היו הצמד אשפורד וסימפסון), בהוראתו הישירה של גורדי. גיי לא היה מאושר מכך, וסירב לשתף פעולה, אבל נכנע לגורדי. שבועון המוסיקה הבריטי אן.אם.אי טוען, שאפילו הלהיט המוכר ביותר של גיי וטארל, "שיר הבצל" – שגם הוא מופיע באוסף הלהיטים החדש – הוקלט למעשה על ידי ואלרי סימפסון.

אלבום האוסף הנפלא הזה הוא רק חוליה ראשונה בשרשרת. מוטאון החליטה לציין עשר שנים למותו של גיי בשורה ארוכה של מתנות (שישתלמו לה היטב, כמובן, אבל גם למעריציו). זה מתחיל בהוצאה מחודשת של שני אלבומים, "הנה לך יקירתי" ו"בתקופת חיינו" (שאליו יצורפו קטעים מתוך אלבום אחר של גיי, "איש האהבה", שלא יצא לאור). אגב, "הרי לך יקירתי" היה אלבום מריר וציני שתמלוגיו נועדו, בהוראת בית־המשפט, לגרושתו אנה גורדי. גיי שנא את האלבום הזה, ועשה כל מאמץ כדי להכשיל את המכירות.

הלאה: ביוני ייצא בהוצאה מחודשת אלבומו הנפלא "מה מתרחש", ואחריו תוציא מוטאון אוסף נרחב של מארווין גיי, ארבעה דיסקים בקופסה אחת. אחד הדיסקים מציג ארבעה שירים שלו, שלא התפרסמו קודם. קופסת דיסקים נוספת תראה אור באפריל '95 ורובה תציג, שוב, שירים לא־ידועים של מארווין גיי. ובפברואר '95, אוסף מושלם של הדואטים של גיי, ועוד אלבום של קטעים לא־ידועים. מה שמעלה את ההשערה, שמדובר בסרטי ההקלטה שנעלמו מביתו של גיי זמן קצר לאחר מותו. אולי.

אישית, אני מחכה במיוחד לאוקטובר '94. בסוף השנה, תשודר בארצות הברית תוכנית טלוויזיה מיוחדת, מחווה למארווין גיי, בהשתתפות הרבה מאוד שמות ידועים, לא רק כוכבים של מוסיקת נשמה. קניני התוכניות של הטלוויזיה בכבלים אצלנו מוזמנים להתחיל להתעניין. וכמובן, ייצא גם אלבום המופע המיוחד הזה. מוטאון, שהרוויחה יפה על מארווין גיי בחייו, תרצה לעשות עליו כסף במלאת עשר שנים למותו. ההבדל היחיד הוא, שאז נכנס הכסף לקופתה. עכשיו, כשהיא שייכת לקונצרן תקליטים גדול שרכש אותה לפני שנים אחדות, זה יהיה רק עוד נתון אחר במאזן הכללי.

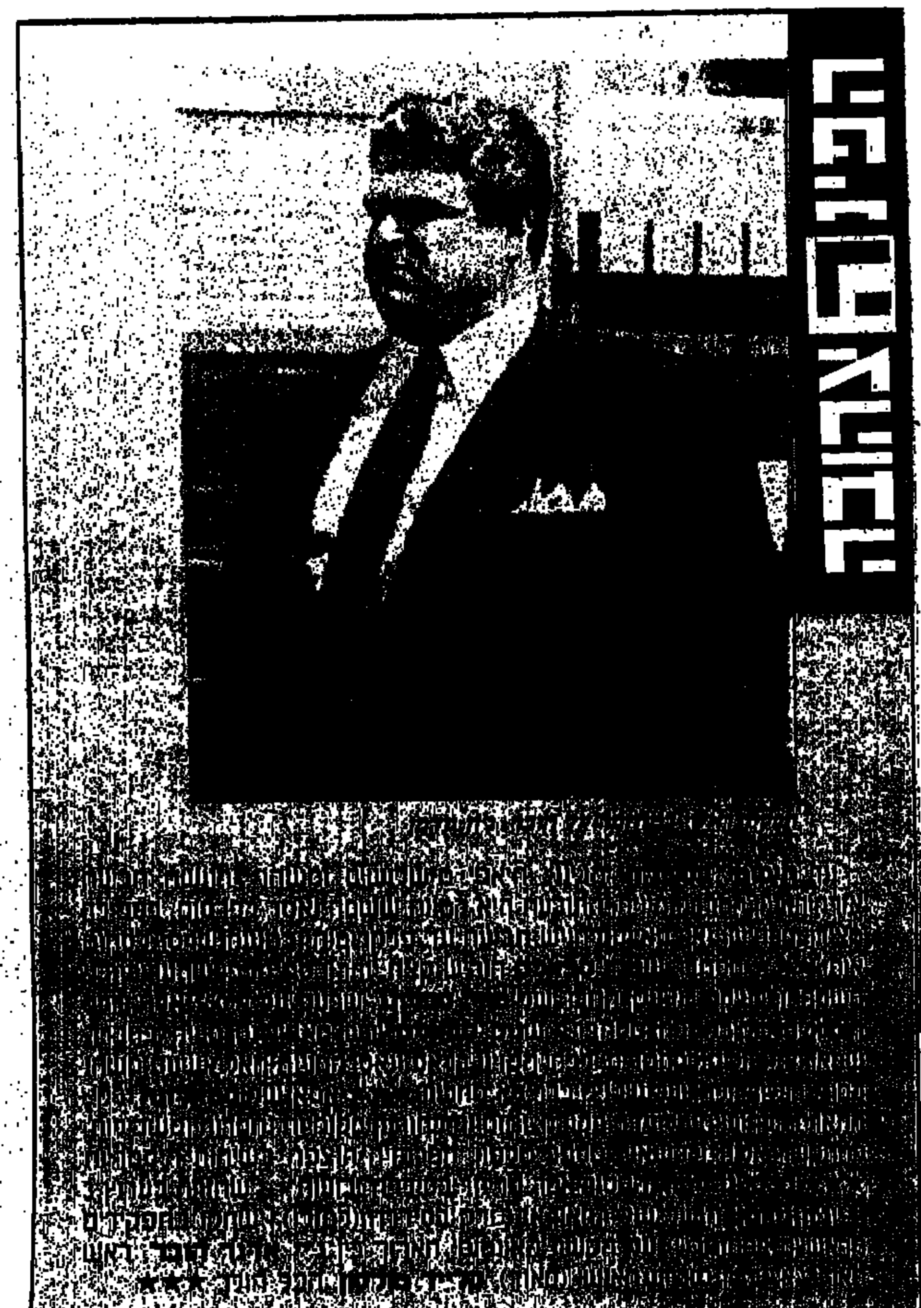

שלום בית

חיה יוסף

יד לפה

ספירת קלוריות

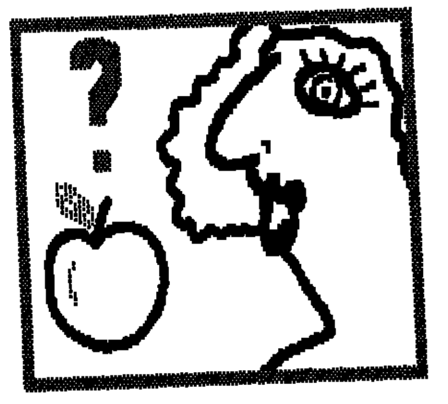

מרדתם כבר את בגד הים? אולי גם ראיתם את עצמכם בראי? אני עשיתי את שניהם, וממש התביישתי. לכן, החלטתי מה שכל שנה אני מחליטה, להוריד שניים־שלושה קילוגרמים ממשקלי.

כדי לרזות, צריכים ,קודם כל, להפסיק לאכול, או ליתר דיוק, לאכול פחות, ונכון. גם התעמלות טובה לגיזרה, מחזקת את השרירים ושומרת על מחזור דם תקין.

כלל ראשון – אסור להישאר רעבים, כי אז אוכלים ללא בקרה. לכן, רצוי לאכול כל כמה שעות משהו, ורצוי שיהיה טעים. תפוח אדמה אפוי בנייר כסף השוקל כ־200 גרם, בתוספת גבינה לבנה רזה (1/2 אחוז) ותבלינים לפי רצונכם, פטרוסיליה, עגבניה במשקל של כ־100 גרם, מלפפון ירוק וכמה עלי חסה, חצי כפית שמן זית, כמה טיפות לימון, מעט מלח ופלפל – בוללים בסך הכל כ־250 קלוריות.

פרוסת לחם דקה, 3 כפיות גבינה לבנה רזה, ביצה מבושלת, שתיה ללא סוכר – ואכלתם 190 קלוריות. כוס מיץ עגבניות או גזר טובים לשעות הביניים, ומכילים כ־40 קלוריות. 50 גרם לחם צרפתי (בגט), ממולא בעגבניה קטנה, ביצה קשה, סלט ירוק, סלדי אמריקאי, מלפפון ירוק ורוטב שכבר סיפרתי עליו, ויש לנו ארוחה קטנה, משביעה וטעימה עם 390 קלוריות.

100 גרם בשר הודו טחון, רבע בצל קצוץ, תבלינים לפי הטעם, מטוגנים במחבת טפלון עם כמה טיפות שמן, תפוח אדמה גדול אפוי בתנור או במיקרוגל, סלט ירוק לפי המתכונים שהזכרתי, ופרוסת לחם שחור – 370 קלוריות.

הכל יפה וטוב, אני אומרת, לו לא הייתי צריכה להכין ארוחות גם לבעלי. וככה, הברירה היא שגם הוא יעשה ספירת קלוריות, ושנינו (אולי) נרזה.

לפי מטר רץ. תכשיטי זהב הנמכרים בסלילים, במחיר לפי אינטש

הכל זהב

בארצות הברית ובמזרח הרחוק, קונים מחרוזות מכסף או זהב לפי מטר רץ. חברת "אינטש אוף גולד המזרח התיכון", החלה ליבא שרשרות זהב שנמכרות בסלילים, לפי האינטש. (אינטש אחד שווה 2.5 ס"מ). כל תכשיט ניתן להתאמה לפי מידת הלקוח. בינתיים, אפשר להשיג בארץ רק 20 דגמים מתוך ה־70 הקיימים. לכל קניית תכשיט, מצורפת תעודת אחריות לכל החיים, ללא תנאי. הלקוח יכול להחליף את התכשיט ללא תשלום, אם זה ייפגם אפילו בעוד שלושים שנה. מחיר התכשיטים לצרכן – בין 2.25 ל־12 שקל לאינטש.

ולמה אני מספרת לכם על זה? כי בקרוב מתחילה עונת החתונות, ותכשיטים הם מתנות בעלות ערך, שנחשבים לא רק לקישוט נאה, אלא גם להשקעה טובה.

לא כולם יודעים איך לקנות תכשיט. על תכשיטי כסף וזהב יש סימנים ומספרים, המעידים על ערכם. אל תקנו תכשיט מבלי לבדוק את הסמלים הללו. גם אל תקנו תכשיטים ברחוב, אפילו אם נראה לכם שהתכשיט אמיתי וזול. ייתכן שהוא גנוב, ואם הוא יימצא אצלכם, תיחשדו בגניבה. תמיד כדאי לבדוק ולשאול על מחירים בחנויות ידועות לתכשיטים, כמו הבורסה ליהלומים או לתכשיטים.

אופנה

גם שמנה וגם יפה

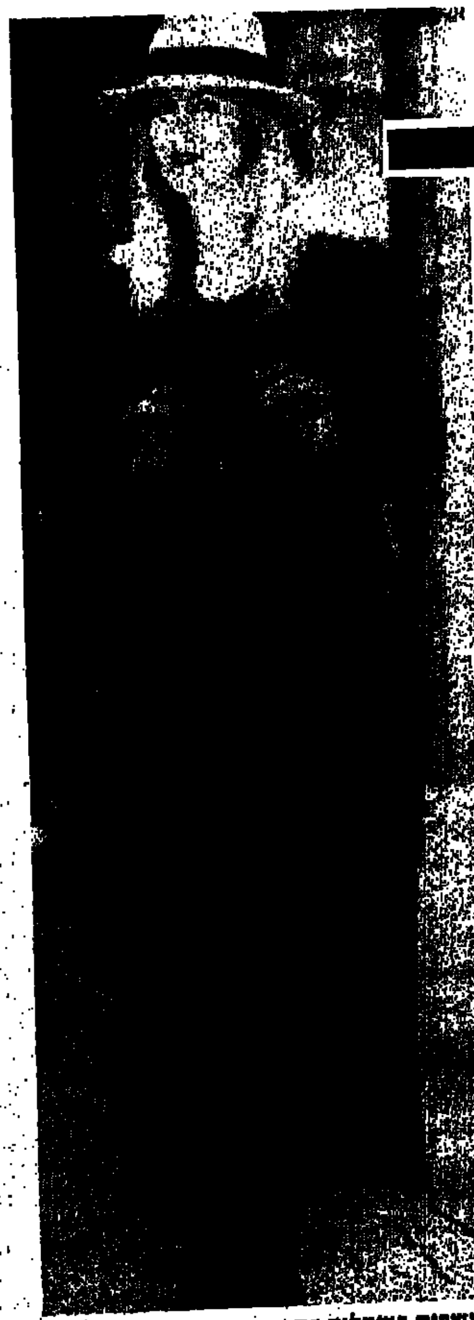

מושכות בשמלות רחבות. אופנה לשמנמנות

יותר מ־60 אחוז מהנשים בישראל עברו את גיל 40, ורובן לובשות מידות גדולות. מי שחושב שאשה שלובשת מידה 44 או 46 אינה יכולה להיראות אופנתית ומושכת, טועה. אבל גם אשה הלובשת מידות גדולות יותר, לא צריכה לדאוג. כי אפשר להתלבש יפה, למצוא בגדים במידות גדולות, לשלב פריטי לבוש, ללבוש מכנסים או חצאיות, שמלות ווסטים ולהיראות טוב. העיקר הוא, שצריך להתייעץ, ולא לסמוך רק על עצמכן. מעט נשים יכולות לבחור לבד את הדגם המתאים לגופן, במיוחד מי שגבוהה או נמוכה מהרגיל.

גם בישראל התחילו לעצב בגדי נשים במידות גדולות. אצל "קריזי ליידי", אופנת נשים מלאות, מצאתי מבחר גדול של בגדי קיץ נוחים מבדים אופנתיים וקלים: ויסקוזה, כותנה, פישתן ועוד. מעצבת הקולקציה, בקי לוין, אוהבת את הצבעים החיים ולא מלבישה את האשה בכתם ענק של שחור או חום, כפי שפעם חשבו שאשה מלאה צריכה להיראות.

כמה עצות: אפילו שמלה כהה מקבלת את השיק המיוחד לה, בתוספת פריט צבעוני. וסטים שהיום מאוד אופנתיים, מוסיפים ייחוד לכל לבוש. אשה שמנמונת ואולי גם נמוכה, לא צריכה ללבוש בגדים צמודים מדי. וראי שלא שמלות וחצאיות מוני. שמלות בשני חלקים או חליפות קיץ, חצאית צרה וחולצה רחבה צבעונית (לא רועשת מדי), יעזרו לאשה לעבור את הקיץ במצב רוח מרומם.

נשים מלאות וגבוהות נראות מושכות מאוד בשמלות רחבות, שכבות שונות עם חצאית, חולצה, וסט, צעיף או ז'קט קל, ובעיקר, בדים רכים, נוזלים ונשפכים. אשה מלאה צריכה להיזהר מחגורות. בכל מקרה, אני ממליצה על קו ישר, ולא על חלוקה דרסטית על ידי חגורה צמודה.

עצות מן השרוול

היה חור?

כמו חדש, מגהצים מדבקה על החור

פתאום יש חור במכנסיים או כתם על החולצה, כזה שאי אפשר להסתיר. מה עושים? יש פתרון שבסופו של דבר נראה כאילו הוא שייך לבגד: ריקמה עליזה של חיה, פרח, פרי, ירח וכוכבים, שמש ומה לא, תמונות צבעוניות שנדבקות לבגד בגיהוץ ומכסות את החור או הכתם. מניחים את המדבקה תרקומה על הכתם או החור, מניחים מעליה פיסת בד לחה, ותוך לחיצה משאירים על הדיקמה מגהץ חם מאוד, כ־30 שניות. עכשיו יש לכם בגד כמו חדש.

גם זאת ישראל

זכרונות מתל אביב הקטנה

בתל אביב רחובות ובתים קטנים, כל בית מיוחד, ולכל אחד מהם סיפור משלו. למרות שזו עיר צעירה, ולמרות שאת רוב הסיפורים אנחנו, ותיקי תל־אביב, עוד חווינו, יותר ויותר אנשים שחיו בה בימיה הראשונים כבר אינם איתנו, ולנו השאירו את מעשיהם.

אחד מהרחובות היותר ראשונים בעיר נקרא רחוב ביאליק. באותו רחוב, עומד ביתו של המשורר חיים נחמן ביאליק, והוא משמש היום מרכז לימודים וספריה. במרחק כמה בתים ממנו, ניצב ביתו של הצייר ראובן. משפחתו הפכה את הבית למוזיאון, והוא הפך לפינת חמד ספוגה תרבות.

במוצאי שבת האחרונה, נפתחו במקום שתי תערוכות במלאת מאה שנה להולדת ראובן: "האמן איננו הוא", ציורים אקספרסיוניסטים של ראובן מהשנים 1925־1919, חלקם מוצגים לראשונה, וחלקם כמעט לא מוכרים. התערוכה השניה נקראת "ראובן מצייר לתיאטרון", והיא מהווה הפתעה לקהל שעוד־זוכר שפעם היה תיאטרון "אוהל". התערוכה היא לזכרו של שחקן האוהל, יהודה גבאי, שבעקשנות וכשרון רב אסף ציורים, רגמים, ניירות וכל פריט השייך לבמת התיאטרון היהודי. את כל אלה ריכז גבאי במוזיאון מיוחד. עתה, מוצגת בבית ראובן תערוכה המוקדשת למפעלו.

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

בבעיה מס' 6105, מבוצע אותו רעיון שבוצע במ' 6081 – בהתעיות איום משולש, ואילו בפתרון איום שונה, ומטי האיום שפועים כמטים בווריאנטים. האמן האמריקאי נמנה בין טובי המחברים של מט עזר בעולם. בבעייתו, הרמוניה בין הפתרונים (6106).

6105. יוסי רטר
ירושלים
מקורית

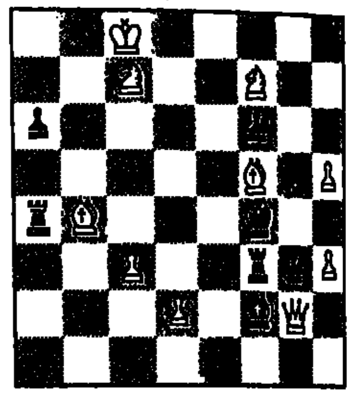

10+7 מט בשני מסעים

6106. תומא גאראי TOMA GARAI
ארה"ב U.S.A
ORIGINAL מקורית

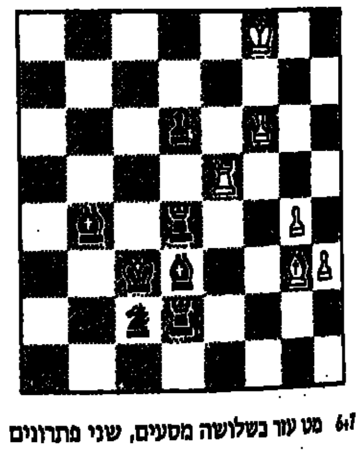

6+7 מט עזר בשלושה מסעים, שני פתרונות

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

תחרות תמאטית

באוקראינה הוכרזה תחרות תמאטית לבעיות דו־מסעיות, בהן מבוצע נושא אויאנן – אחרי האיום יש מספר איומים, אולם בכל ההגנות נמנעים כל האיומים. דוגמה:

א. אויאנן
סוומן שאקי 1944

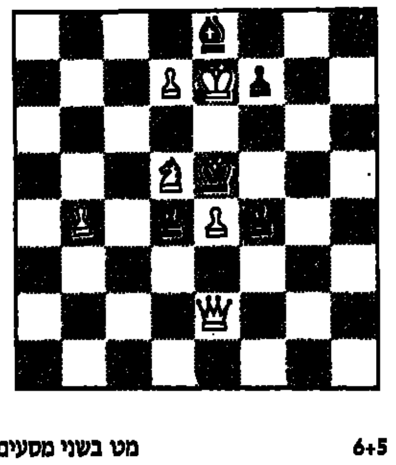

6+5 מט בשני מסעים

פתרון: 1. פו6! (2. מהב5, מהח5, פז4X). 1. –. ב3. 2. מהבX2. 1. –. ד3. 2. מהחX2. 1. – ר:ד7. 2. פ:ד X7. שימו לב – לשחור אין מסעים סתמיים המאפשרים ביצוע אחד האיומים. למעשה, האיומים מיותרים, וזו יכולה היתה להיות בעיית כאי. השופט יהיה ו. פומוב ויש הגבלה של שלוש בעיות לכל מחבר. נא לשלוח בעיות מקוריות על נושא זה עד 1.10.94 אל:

S. KIRILOV
KIROV 25/8
317600 GAIVORN
KIROVGRADSKAYA OBLAST
UKRAINE

הצלחה בפולין

67 מטי עזר בשניים של 39 מחברים מ־16 מדינות, השתתפו בתחרות השנתית "וולה גולובסקה" בפולין. את ישראל ייצג זין ששלח 4 בעיות ר־3 מהן צוינו – פרס שלישי, ציון כבוד רביעי וציון שבח חמישי. לפניכם בעית הפרס –

זין היימן
וולה גולובסקה 1993
פרס שלישי

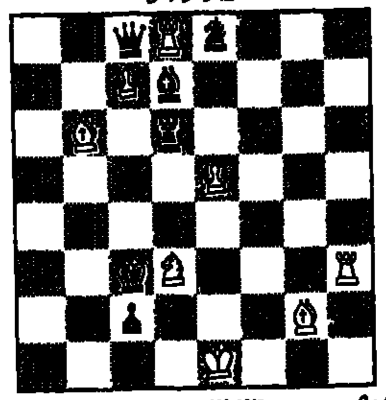

8+6 מט עזר בשני מסעים, תאומים

א. דיאגרמה. ב. רגלי שחור ג2 ליג4.

פתרונים: א) 1. צה6. רו3. 2. מ:ד 3. רדX5. ב) 1. רג6. פג5. 2. מד4. פד7X. בשני הפתרונים, מבוצע נושא גטהארט – חסימה מוקדמת של כלי שחור, המותר בצורה עקיפה במסע המט. שפט ולדיסלב רוזולק.

סולם הפותרים פברואר 1994

מקסימום 2+4+4+3+2+4=19 נקודות.

אלכסנדר אטינגר, יוחנן אפק, ד"ר מרק ארנבורג, חיים ביבר, נסים בן־עון, אריה גרינבלט, אבי דינורת, ד"ר אמיר הלמן, יחזקאל הלל, ירון וד"ר עמיר חדס, יוסי וקסלר־חלפון, ד"ר יהושע יפה, מרק פבזנר, אליהו פשר, ישראל צוה, אריה קוצר, יאיר קוסט, ד"ר רפי רופין, ימיון שיפרין, מאיר שתיל – 19. יואל אלוני – 17. מרדכי שורק – 4. תיקון: בחודש ינואר 1994 צבר אריה קוצר 20 נקודות.

פתרונים

6091 (דינורת) א) 1. צא4+. פו3. 2. פח2. פדX2. ב) 1. רג4+. פד3. 2. רד6. פג5X. תוכן יפהפה, ביצוע אלגנטי, עמדה קלילה! ממש הנאה לפתור בעיה כזאת! (צור). יין ישן וטעים מאוד, בקנקן כמעט אצילי! (שורק). המלה "אצילי" בה משתמש שורק היא תרגום של המלה "אריסטוקרטי". מקובל לכנות בעיה ללא רגליים "בעיה אריסטוקרטית", ולכן בעיה זו היא כמעט אריסטוקרטית (העורך).

השלמה

בבעיה של היימן, שפורסמה לפני שבוע, נשמט חלק מהפתרון השני. הפתרון המלא הוא: ב) 1. צו5. רב3. 2. צד4־ד5. מהאX6.

יוסי רטר

אנאנד כוכב עליון

ובהאמן ההודי, וישוואנתן ("ווישי") אנאנד, זכה בזה אחר זה בשתי תחרויות בדרג העליון בשחמט מהיר. המועמד הצעיר ביותר, ולדימיר קראמניק, נצמד אליו כצל.

תחרות מלודי אמבר

תחרות סגורה בהשתתפות 12 משתתפים בשיטת ליגה. כל שחקן התמודד נגד כל יריב פעמיים, אחד רגיל בקצב "אקטיבי" ואחד עיוור, כלומר ללא כלים (תושב"ע). להלן, התוצאה: אנאנד 17=8+9; קרמניק 16=7+9; איבנצ'וק 14.5=7.5+7; קמסקי 14=7.5+6.5; יהודית פולגר 11=4+7; קרפוב 10.5=6.5+4; ... 150% לליובויביץ' 10 (מנצח התחרות אשתקד) ואן וסריוואן 9.5 כ"א; ז'ודית פולגר 7.5, ניקוס 6.5; קורצ'נוי הוותיק 6 (63). 1 נ'. להלן הקרב בין האלוף לאלוף היוצא, עם לוח וגלים.

קרב מס' 97.

התקפה הודית של המלך

ליובויביץ'
אנאנד
מלודי אמבר '94

1. ד4 פ6 2. ג4 ז6 3. פג3 פז7 4. ה4 ד6 5. פו3 0־0 6. פה2 ה5 7. 0־0 פג6 8. ד5 פה7 9. פד2 ... [illegible]

תחרות אינטל בקרמלין במוסקבה

התחרות אורגנה ע"י איגוד המקצוענים של קספרוב. התחרות החלה כתחרות שוויצרית רבת משתתפים, ולגמר עלו 8 הראשונים ועוד 8 שעלו ישירות. שני שחמטאינו הבכירים, עלו לשלב זה כפי שמסרנו לפני שבוע. יודאסין לא הצליח לגמול לקרמניק ונוצח 1.5:0.5. בדרכו לגמר, גבר קרמניק על קספרוב באותה תוצאה. אלוף ישראל, אליה סמירין, הודח ע"י אנאנד, למרות שעל הלוח הסתיים המפגש בתיקו כאשר כל אחד זוכה בקרב, ובקרב המכריע בקצב בזק שהסתיים בתיקו, עלה אנאנד כי שיחק בצבע השחור.

יהודה גרינפלד רק רביעי בפתוחה של ניו־יורק

לאחר שגרינפלד פתח עם 5 מ־5, הוא נרגע קצת וסיים את ארבעת משחקיו האחרונים בתיקו. שני האסטונים, אלבסט ואול, סיימו במקום 1–2, עם 7.5 נ'. במקומות 3–9 עם 7 נ': בנג'מין, גרינפלד, איבנוב, קיידנוב, הגרמני לוברון, שבאלוב וולף. כולם רב־אמנים מקומיים.

תחבולה מס' 61.

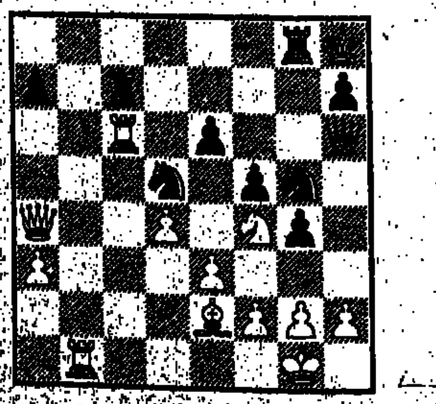

השחור נוסע וזוכה

פתרונים: מס' 58. 1. פז5! מז7 2. רד4 מז8 2. ... [illegible] מס' 57. 1. ... מס' 59. 1. ... מס' 60. 1. ... וזוכה.

יעקב ברנשטיין

כוסית

שמואל בונים

שונא מתנות יחיה?

הישראלי המצוי (והראו לי ישראלי שאינו מצוי...) להוט אחרי מתנות. הוא עט, כמוצא שלל רב, על כל דבר שניתן בחינם. הבנקים וחברות מסחריות מנצלים להיטות זו. מעל מודעות בעיתונים, באוטובוסים וברחובות מציעים הם לנו מכל טוב חינם אין כסף.

אם תקנה, למשל, מיטה, תקבל כלי מיטה משובחים כמתנת חינם. הישראלי רואה שכך – רץ וקונה אותה מיטה וזוכה במצעים כלי לשלם עליהם פרוטה. ממש מציאה! אמנם יש לו בעיה קטנה – מה יעשה במיטה שאין לו צורך בה, אך מתנה לא הולכת ברגל.

זה מזכיר לי את סיפור הפיל: באו והציעו לפלוני לקנות פיל. אמר: אין לי צורך בפיל. אמרו: מחיר כזה!? אמר: מה אעשה בפיל? אמרו:

כיוון שסוף העונה, קבל את הפיל בחצי מחיר. אמר: אין לי מקום לפיל בדירתי. לא קונה. אמרו: קנה את הפיל ותקבל פיל נוסף במתנה. אמר: או, תגידו כך.

חברת תעופה תעניק טיסה חינם לכל מי שיאגור חמשת אלפי קילומטרים טיסה במטוסיה. רווח נקי: עושה הישראלי המצוי מאמץ, לווה כספים וטס קילומטרים על קילומטרים בלב שמח, שהרי בסוף הדרך מצפה לו התשורה. (מילון גרזובסקי: מתנה, תשורה – דבר הניתן לאות כבוד וחיבה). חברות התעופה יש בליבן הרבה כבוד וחיבה אלינו.

ויש בנק המציע "משכנתא שאין להחזיר"! באיזו מדינה חוץ מישראל תמצאו בנק רחב לב כזה? כלום ייפלא שהבנקים שקועים בקשיים ונאלצים לצמצם משכורות של בכיריהם, אם הם נוהגים ברוחב יד כזה? יישלמו מתי שתרצו" מכריזה כרזה על אחוריו של אוטובוס. כיוון שכך, אני סולח להם על העברית הצולעת. נחזור מתי שנרצה? ואם לא נרצה? קל לחיות בארצנו.

סיפר לי שאול ביבר מעשה שהיה: איכר ממטחה היה בעל חוב לסוחר מטבריה. בא הסוחר לדרוש כספו. השיב האיכר: כרגע אין לי. תבוא בעוד שבוע ואשלם לך. בא הסוחר כעבור שבוע ושמע: תבוא בעוד שבוע. וכך, שבוע אחר שבוע והאיכר באותו לך ושוב. יום אחד בא הסוחר ולא מצא את האיכר בביתו. טען טענותיו בפני בנו של האיכר. אמר הבן: אתה רואה גלגל של משרדה חלוד זה? כשיצמחו עליו צבעונים ישלם לך אבא את חובו. הלך הסוחר רוגז. בערב חזר האיכר מן השדה ובנו סיפר לו את שאמר לסוחר. הוריד עליו האיכר סטירת לחי מצלצלת: מה אתה מבטיח?!

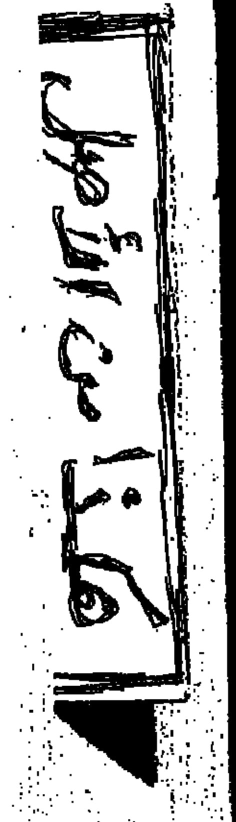

כל יום

12.5.94 — 6.5.94

מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה 6.5

06.30 חדשות בעברית ובערבית
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בוקר טוב – פירוט שידורי הבוקר
08.05 שעת כושר
08.15 תולדות התרבות המערבית – סדרה תיעודית
08.50 עוטל בופל – סדרה מצוירת
09.00 רחוב סומסום – קיפי בקיבוץ
09.30 קיים ואלי – סדרה קומית
10.00 מסעותיו של קפטן בלאד – סדרה חדשה. רופא באנגליה של המאה ה־17, נשפט על בגידה והופך לשודד ים
10.40 סרט קולנוע – השליח מן העתיד – טי.ג'יי, תלמיד תיכון שלאחר תאונת דרכים מוצא עצמו עבד במסעי כוחנה
12.30 אבא לעניין – סדרה קומית
13.00 זומביט – תוכנית בענייני מחשבים

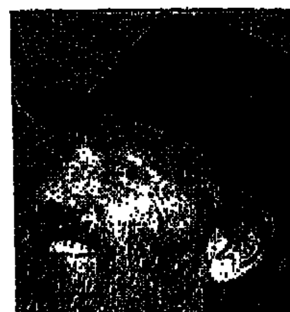

דונלד סתרלנד, חוד המחט. כללית, 22.50

13.30 צאבלה – תוכנית הומוריסטית וממליצה על אירועי תרבות ובידור
14.00 אכפת לי – אקטואליה בענייני חינוך
15.00 קליידוסקופ – שבועון ברוסית
15.30 צולם ביום חול – עם אלעזר שטורם
16.00 מוסף המוספים – ערב חדש
16.30 חדשות באנגלית; משפחות – סדרת דרמה
17.05 על המרקע – סקירה שבועית של תוכניות הטלוויזיה בערבית
17.15 סרט ערבי
19.00 יומן השבוע
20.00 הילוך חוזר – אהוד מנור עם אורחים
20.30 יומן / שבכבת
21.40 סוף שבוע עם יאיר לפיד
22.50 חוד המחט – סרט קולנוע – דונלד סתרלנד, מרגל נאצי באנגליה, נאלץ להסתתר באי קטן, שם הוא פוגש את לוסי, אשת טייס קרב לשעבר שמרותק לכיסא גלגלים
00.40 חדשות
00.45 בית דין לילי – סדרה קומית

ערוץ 2

08.00 מקום קטן – רגן – מושב של קוראים
08.30 חמסה וחמישה – פרק 2 (ש"ח)
09.00 סרט קולנוע: מחשבות מסוכנות. אשתו של ג'ורג', אנטוהיימר, אינה מוצאת את עצמה, בנו אינו מוציא מלה מפיו ומערכת המחשב שהמציא נכשלת
10.30 כוח המוח – סדרת הנפשה
11.00 מסאראת – שעשועון ידע בערבית
11.30 דרך המשי ביבשה – סדרת תעודה
12.55 המחשב ואני
13.00 כדורגל – 8 משחקים אחרונים בליגה הארצית
15.00 מגזין הגביע העולמי של ג'ילט
15.30 ילדי הקשת
15.35 איקס מן – פרק חמישה עשר
16.00 זקר – סדרת פעולה עם צ'אק נוריס
17.00 החדשות
17.05 מי הבוס? – סדרה קומית
17.35 והרינה
18.25 אשת נשים – מיני סדרה
20.00 גבי גוית – הלילה השישי + החדשות
21.05 רשות הבידור – עם דודו טופז
22.15 סרט קולנוע: הפנתר הוורוד מכה שנית – המפקח השלומיאל קלוזו, נרדף ע"י המפקח לשעבר דרייפוס, שהשתגע. דרייפוס נחוש בדעתו לנקום בקלוזו על שתפס את מקומו. עם: פיטר סלרס, הרברט לום והאוורד סמית'
23.30 החדשות
23.35 הפנתר הוורוד מכה שנית – המשך

שבת טלוויזיה 7.5

10.00 מיטר פן – סדרה בהנפשה לילדים
10.20 חבורת הרוכבים – סדרה לילדים
10.45 עולם אחר – סדרה קומית
11.10 קציר החטאים – סדרה דרמה
11.55 סרט ערבי
13.55 המנה למסע – סדרה תיעודית
14.20 סנגריד – סדרת מתח
15.10 מפתח ללב – שירים וסיפורים
15.15 עוף בחמץ – סרט קולנוע. שלושה אנשים מנסים לנשל אם ובנה מביתם
17.00 שבועון הטלוויזיה – מגזין הסוקר אירועים מן העולם
17.30 החדשות באנגלית
17.40 ריבונים ועור – עם זוהיר בהלול
18.30 חדשות
19.00 עבד אלוהאב – עם גדול המלחינים הערבים, עבד אלוהאב
20.00 ספורט – משחק השבת
20.50 הגיע זמן לשון – לקראת יום ירושלים
21.00 רואים עולם
22.00 בטברנה – ומר יסתיכוני – עם הזמרת היוונייה גליקריה, והזמר רימיטרוטס. שירי רמבטיקו מפורסמים ושירים ישראליים. מנחים: דפנה רקל ושמעון פרנס
22.50 רוח רפואית – סדרה קומית בריטית
23.15 חדשות
23.20 הצגת חצות – אנו הגנבים – סרט קולנוע. קומדיה קלאסית איטלקית, עם מרצ'לו מסטרויאני, ויטוריו גאסמן, טוטו, רנאטו סלווטורי ואחרים

שון יאנג, אגדה שאבדה. ערוץ 2, 14.30

01.05 פסוקו של יום

ערוץ 2

08.00 זמן דיסני – השכונה של גופי – פרק 10: הכבים בעל כורחם
08.50 הדב רופרט – סדרת הנפשה
09.15 יוסף המספר – יוסף סלע מארח ילדים ולוקח אותם לעולם סיפורי העם
09.45 ילד מגיע עולם – סדרה קומית
10.15 קמפידו – סדרה מרובבת בהנפשה
10.50 המטמון – שעשועון בידיעת הארץ
11.15 סינבאד – סדרה קומית
11.40 מסתורי החיים – סדרת תעודה
12.40 מטורף מטורף – בידור בסגנון המצלמה הנסתרת
13.10 בארבע עיניים – ראיון עם אמנון לוי
13.40 ד"ר קווין – רופאה במערב – סדרת דרמה. ד"ר קווין ומשפחתה שבים מבוסטון
14.30 אגדה שאבדה – סרט קולנוע. ג'יין לומיס יוצאת לאפריקה במסגרת עבודת הפוסט־דוקטורט שלה ומגלה יצור ענק ששרד מליוני שנים. עם ויליאם קאט ושון יאנג
16.30 ערבסק – עם אישים פעילים בתחומי האמנות, הפוליטיקה והחברה
16.45 מפגשים – אמנים, שחקנים ומשוררים נודעים מהעולם הערבי
17.00 החדשות
17.05 מצלמה עולה – אמנים עולים מפרויקט החממה היצירתית מציגים. הפעם: נשות האסירים, קולנוען בארץ, וביה"ס לאמנויות במצפה רמון
17.30 מופע הטלוויזיה של טל ומשה
18.00 הגברים לבית פגלי – סדרה קומית
18.30 גיבורי תרבות – מיעוט מיוחד במינו. כ־10 אחוז מכלל האוכלוסיה הם הומוסקסואלים, מיעוט שתרומתו ניכרת במיוחד בתחומי היצירה והאמנויות. תיעוד מגוון היצירה ההומוסקסואלית, בתחומי הקולנוע, הבלט, התיאטרון, המחול, העיתונות, הספרות והשירה
19.00 מסע עולמי – טיולים בעולם – מגזין טיולים ומסעות שבועי
19.30 ליגנו – משחק טלוויזיה
20.00 החדשות
20.30 פירמה – מגזין בנושא פרסום ושיווק. תכנית שלישית: מותגים בינלאומיים
21.00 החשוד העיקרי 3 – מיני סדרת מתח בשידור מרתוני של כל פרקי הסדרה. פקד ג'יין טניסון חוזרת ועומדת בראש חקירת מקרה רצח נוסף, הפעם בעולמם של מועדוני ההומוסקסואלים (ש"ח)
23.30 החדשות
23.35 החשוד העיקרי 3 – המשך

ראשון טלוויזיה 8.5

06.30 חדשות בעברית ובאנגלית
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בוקר טוב – פירוט שידורי הבוקר
08.05 שעת כושר
10.15 קשר משפחתי – ילדים אוטיסטים
10.45 צער גידול בנות – סדרה קומית
14.00 רחוב סומסום – ר"ש למוטא אופניק
14.30 במצולות הים עם דלפי – סדרה מרובבת בהנפשה
15.00 זומביט – תכנית בענייני מחשב
15.30 פינג פונג – אולפן חי
15.35 קפטן פלאנט – איכות הסביבה
15.55 פינג פונג – אולפן חי
16.00 חדשות
16.05 פינג פונג – אולפן חי
16.15 הופה היי – סדרת בידור לכל המשפחה
16.45 פינג פונג – אולפן חי
17.00 ערב חדש – מנחה: דן מרגלית
17.30 פינג פונג – אולפן חי
17.35 תוסס – מגזין לצעירים
18.10 פינג פונג – אולפן חי
18.15 החדשות באנגלית
18.30 עם הכוכבים – הפעם עם הצמד טו אנלימיטד, ששר בסגנון הטכנו האוס
18.45 חידושים והמצאות
19.00 חדשות
19.30 עניין ראשון – עם עמוס ארבל
20.00 מבט – חדשות / שבכבת
21.00 מועדים בשמחה – מעירות, פספוסים, מתיחות במצלמה
21.30 מבט שני

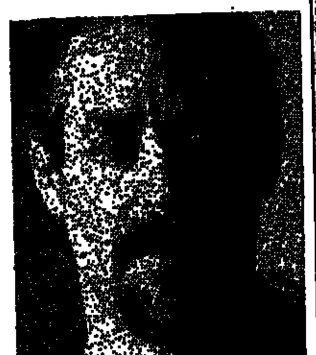

שלמה גרוניך, זריחה בירושלים. כללית, 22.30

22.30 זריחה בירושלים – שירים ליום ירושלים עם שם טוב לוי, הבריגה הטבעית, אסתר, שלמה גרוניך וארז נץ
23.00 שעה להצות – חדשות הלילה
23.10 רצח בדרגי – סדרה בריטית
00.05 פסוקו של מקום – ליום ירושלים

ערוץ 2

14.00 פלטפוס – עידן אלתרמן ואבי גרייניק משתוללים על המרקע
14.05 מסע בין כוכבים – הדור הבא
15.00 פתיחת שידורי רשת
15.01 שובו של המסואר – סדרת המשך ל"חמישה ילדים ואחד"
15.30 שוקי וג'ורג' – סדרה מצוירת
16.00 סיפורי המטלא של בילי ווב – סדרת המשך לאלפונסו כונוו
16.30 מדליק – עם דליק ווליניץ
17.00 החדשות
17.05 ראג – סדרה מצוירת לילדים
17.30 מוקש – אח"מים על האש. אורן ציבלין וצוות מנחים מטמינים "מוקש" לאח"מים
18.00 שידורי הערב של רשת
18.01 חלום עליכם – עם עוזי חיטמן
18.30 חוף פרדייס – סדרה על חיי תיירים בחוף פרדייס. היום: קירק מנסה להחזיר אליו את סוזי. אנה וניק יוצאים לארוחת ערב רומנטית ונהנים מאוד. רוי קונה לסוזי מתנה יקרה וגדולה ונכנס לחובות ענק
19.00 מסוק – שעשועון עם אקי אבני
19.30 בילו בדרכים – עם בילי מוסקונה־לרמן
20.00 החדשות
20.30 הגשש החיוור – מערכונים
21.00 בשידור חי – דן שילון מארח
22.30 אין עם מי לדבר – סאטירה עם שבעת ההומוריסטים והסאטיריקנים
23.30 החדשות
23.35 מקום קטן – הפעם, קרש ברנע
24.00 התחנה של חברת תמז הבריטית. סדרה על תחנת משטרה לונדונית המטפלת בבעיות בכל התחומים. בכל פרק מטפלים בעניין אחד או שניים, טיפול ענייני ואותנטי. שוטרים פועלים ללא נשק, לרוב בלבוש אזרחי. מה שהופך את הסדרה הקשוחה לאנושית ולמתאימה בתכניה לצופים גם מחוץ לבריטניה. עם: טרודי גודווין, פיטר אליס, כריסטופר אליסון, אריק ריצ'ארד, מרק ויגניס ועוד. היום: מגיעים באיחור. בשני מקרים, שוטרי התחנה מאחרים להגיע לאירועים פליליים: ברנמייר ובריננר, לא מתייאשים וממשיכים במשימות

שני טלוויזיה 9.5

06.30 חדשות בעברית ובערבית
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בוקר טוב – פירוט שידורי הבוקר
08.05 ארץ מולדת – בין חומות ירושלים
08.30 כתום השני – סרט תעודה לזכר יוסף שני, שהקים את אתר ההנצחה בגבעת התחמושת – שם נהרג בנו אהוד
08.40 שביל באמצע שביל בצר – חומות ושערי ירושלים
08.55 פני הארץ – פינת שבטי ישראל. חיים באר מספר על ירושלים
09.30 שלום סומסום – ירושלים. הכנר יצחק פרלמן, וביג בירד הציפור מסיירים בירושלים
10.00 עמיקו והבריה – הכותל המערבי
10.15 אכפת לי – אקטואליה בענייני חינוך
11.10 מנהרת גילה
11.25 שאלו שלום ירושלים – ירושלים בשנות העשרים – סרט תיעודי
11.40 שישה ימים בירושלים – סרט תיעודי על הקרב על ירושלים
12.25 מפעלי מים בירושלים בתקופת המקרא
12.35 עדות ירושלים – על מפעל השחזור בעיר
13.30 בבית של פיסטוק – יום ירושלים
14.00 סרפר נחמד – זה קורה בירושלים
14.25 הקלברי פין – סדרה מרובבת
14.45 מנהרת גילה
15.00 קטרגל – גמר אליפות בתי הספר העל יסודיים בקטרגל

גלילה רון־פדר, מי סופר. כללית, 16.15

15.30 פינג פונג
15.35 עלילות טייניטון
15.55 פינג פונג – אולפן חי
16.00 חדשות
16.05 פינג פונג – אולפן חי
16.15 מי סופר – ליום ירושלים. שלושה סופרים שכתבו וכותבים על ירושלים. ימימה טשרנוביץ – בת 85, משה בר שאול וגלילה רון־פדר־עמית
16.45 פינג פונג – אולפן חי
17.00 ערב חדש – מנחה: אמנון לוי
17.28 צפירת לציון מלאת 27 שנים לשחרור ואיחוד ירושלים
18.30 ספורט – מגזין הסוקר אירועי ספורט מן הארץ ומן העולם
19.00 חדשות
19.30 בריזה – לשטוף את העיניים בטבע ובסביבה
20.00 מבט – חדשות / שבכבת
21.00 פוטוליטיקה – עם יעקב אחימאיר
22.10 חשיפה לצפון – דרמה קומית
23.00 שעה להצות – חדשות הלילה
23.10 קונצרט חגיגי ליום ירושלים
00.05 פסוקו של יום

ערוץ 2

14.00 פלטפוס – עידן אלתרמן ואבי גרייניק משתוללים על המרקע
14.05 הפסקת צהריים – עם בתיה בריק
14.30 משימה סודית ביותר – סדרת הרפתקאות ומסתורין
15.00 זמן דיסני – השכונה של גופי – סדרת הנפשה מרובבת לילדים
16.00 חילוף כפול – סרט טלוויזיה מעולמו של וולט דיסני
17.00 החדשות
17.05 דוגי האוזר – דרמה קומית
17.30 רובלה – משחק טלוויזיה
18.00 הדינוזאורים – סדרה קומית
18.30 טי בריקוע – סדרת פעולה דרמטית
19.00 קרוב רחוק – סדרת דרמה בהמשכים
19.30 יותר מול משכל – משחק טלוויזיה מקורי בהנחיית רני רוס
20.00 החדשות
20.30 קומי מקומי – קומדי סטור – תכנית בידור בהפקה מקורית
21.00 אין לי ארץ אחרת – מופע ליום ירושלים עם קורין אלאל, מאיר בנאי, אריאל זילבר, רוני ראור, מיקי קם, שלמה גרוניך ומקהלה שבא ותזמורת צה"ל. מנחים: גילה אלמגור וראש עיריית ירושלים אהוד אולמרט
22.00 לילה גוב – בידור עם גידי גוב
23.00 בשבילי הזמן – סדרת מתח דרמטית בריטית
23.30 החדשות
23.35 בשבילי הזמן – המשך

שלישי טלוויזיה 10.5

06.30 חדשות בעברית ובערבית
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בוקר טוב – פירוט שידורי הבוקר
08.05 שעת כושר
10.15 קשר משפחתי – שבוע הנוער המיוחד
10.45 אבא לעניין – סדרה קומית
14.00 רכבת ההפתעות – סרטים מצוירים
14.15 הי בינבה – תוכנית מרובבת
14.30 העמק הסודי – סדרת הרפתקאות
15.00 בגובה העיניים – מאיה לוהו ואריק לבנת מגישים תוכנית אקטואליה לילדים
15.30 פינג פונג – אולפן חי
15.35 טום וג'רי – דור המשך
16.00 חדשות
16.05 פינג פונג – אולפן חי
16.15 אורחי דין – בית משפט של ילדים
16.50 פינג פונג – אולפן חי
17.00 ערב חדש – מנחה: ישראל סגל
17.30 פינג פונג – אולפן חי
17.35 נורת'ור – סדרת דרמה קנדית
17.55 פינג פונג – אולפן חי
18.00 היתקליף – סדרה בהנפשה
18.05 פינג פונג – אולפן חי
18.10 הגיע זמן לשון
18.15 החדשות באנגלית
18.30 אפרופו – דיון בענייני השעה
19.00 חדשות
19.30 משפחת קסבי – סדרה קומית
20.00 הבחירות להסתדרות – משדר מיוחד שייפתח במהדורת חדשות מיוחדת

מינה צמח, מרגם הטלוויזיה לבחירות להסתדרות. כללית, 22.00

21.00 סרט ותעודה "זוהר המלך", המבוסס על ההצגה "המלך". עלייתו ונפילתו של אליל הזמר המזרחי זוהר ארגוב, שהגיע לשיא התהילה, ונפל אל מותו בגלל הסמים. עם מתי סרי, אורי גבריאלי, עמוס לביא, הצייר אורי ליפשיץ, אביהו מדינה, גילי ארגוב ואחרים
22.00 – עם סגירת הקלפיות, יעמוד המרגם של הטלוויזיה הישראלית, שאותו תפיק מינה צמח, ובו תוצאות הבחירות למוסדות ההסתדרות. הטלוויזיה הישראלית תשדר ממוקדי השידור במטות הבחירות, על מהלך ספירת הקולות ועל תוצאות הבחירות. כן ישולבו מבזקי חדשות ודיונים מהמה אולפנים בירושלים ובתל־אביב ומניידות שידור ברחבי הארץ

ערוץ 2

14.00 פלטפוס – עידן אלתרמן ואבי גרייניק משתוללים על המרקע
14.05 כובוזים – הפקה מקורית שעניינה נושאי צרכנות לנוער
14.30 פרידה – סדרה נורבגית
15.00 ילדי הקשת – מגזין
15.25 מייק ואנג'לו – סדרת דרמה בריטית
16.10 איקס מן – פרק עשרים ושש: איחוד, חלק ב'
16.35 אדוי איגריאנה – פרק תשעה עשר: המציאות לוקחת תשעה
17.00 החדשות
17.05 זהו זה (ש"ח)
18.00 אלף – משרת את ארזוניה. לאור פעולות ההשמדה הביתיות של אלף נקבע הסכם לפיו על אלף לשרת את בעלי הבית ולהתנהג יפה
18.30 חוף פרדייס – סדרה על חיי תיירים
19.00 רוק שוק – שעשועון רוק נושא פרסים לבני נוער
19.30 מי הבוס? – סיכת חברות
20.00 החדשות
20.30 גלגל המזל – שעשועון בהנחיית מרב לוין וארז טל
21.00 התוכנית של דן מרגלית – משדר מיוחד של דן מרגלית בשיתוף חברת החדשות של ערוץ 2 לרגל הבחירות להסתדרות. העובדים והכללית המתקיימות היום
22.00 – תחזית, תוצאות, הבחירות המבוססת על מרגם שיערך במחוז עבודה התכנית, ותוצאות האמת
23.30 החדשות
23.35 מגזין הספורט העולמי של ג'ילט – מגזין ספורט שבועי הסוקר את אירועי הספורט הגדולים בכל רחבי העולם

רביעי טלוויזיה 11.5

06.30 חדשות בעברית ובערבית
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בוקר טוב – פירוט שידורי הבוקר
10.15 קפטן קוק – סדרה. סיפורו של ג'ימס קוק, מחשובי המגלים של איי האוקיאנוס השקט
14.00 מסיפורי המלך בבר – סדרה מרובבת בהנפשה
14.30 שנות הקסם – סדרה קומית
15.00 זומביט – תכנית בענייני מחשב
15.30 פינג פונג – אולפן חי
15.35 מר הרוב – סדרה בהנפשה
15.55 פינג פונג – אולפן חי
16.00 חדשות
16.05 פינג פונג – אולפן חי
16.15 אגדות המלך שלמה – סדרה בהנפשה
16.30 פינג פונג – אולפן חי
16.30 משפחת סימפסון – סדרה אמריקאית בהנפשה
16.55 פינג פונג – אולפן חי
17.00 ערב חדש – מנחה: אמנון לוי
17.30 פינג פונג – אולפן חי
17.35 בימה – דרמה מקורית לנוער. סיוון מתקשה בכימיה. סאשה, עולה חדש מרוסיה, עוזר לה, והם מתיידדים
17.50 פינג פונג – אולפן חי
18.00 מסע תלת־ממדי בפלסטלינה – סרט המציג שיטות הנפשה בפלסטלינה
18.05 פינג פונג – אולפן חי
18.10 אגדה של מקום – לקראת חג השבועות – יום הולדתו ופטירתו של דוד המלך

מלקולם מקדואל, האגדות שלי. ערוץ 2, 16.00

18.15 החדשות באנגלית
18.30 מכבי המוזר – בידור עם אמנים צעירים בראשית דרכם
19.00 חדשות
19.30 זמן אמיתי
20.00 מבט – חדשות / שבכבת
21.00 סטרייט ולעניין – סדרה קומית סקרית. שם הפרק: טוק שואו. שירי מתכננת להתראיין ב"טוק שואו", בעקבות התפקיד שקיבלה
21.30 פוטס פוקוס – עם מיכאל דיק
21.45 אולפן לילה – עם מני פאר
22.00 גיהינום בפאסיפיק – סרט קולנוע. לי מארווין הוא חייל אמריקני, וטושירו מיפונה הוא חייל יפני. השניים מוצאים עצמם תקועים במקרה על אי קטן ועזוב באוקיאנוס השקט, בזמן מלחמת העולם השניה, וממשיכים להילחם זה בזה – כאילו הם עדיין בחזית
23.00 חדשות
23.05 המשך הסרט גיהינום בפאסיפיק
00.30 פסוקו של יום

ערוץ 2

14.00 פלטפוס – עידן אלתרמן ואבי גרייניק משתוללים על המרקע
14.05 מסע בין הכוכבים – הדור הבא
15.00 פתיחת שידורי רשת
15.01 חבורת הכל – סדרה מצוירת
15.30 פין פין – סדרה מצוירת לילדים
16.00 האגדות שלי – אגדות עם לילדים. היום: כישוף, ארומה. עם: מלקולם מקדואל, מרי סטינברגן, דייאן לד, פתסיס ראי, ג'ון ורנון
17.00 החדשות
17.05 ראג – סדרה מצוירת לילדים
17.30 הנסיך המדליק מבל אייר – סדרה קומית
18.00 שידורי הערב של רשת
18.01 מהקליפייה באהבה – עם אברי גלעד – מוסיקה והיכרויות
18.30 אן. בי. אי אקשן – מגזין שבועי ליגת הכדורסל הטובה בעולם
19.30 כל בודק – מגזין הצרכנות של רשת
20.00 החדשות
20.30 הגשש החיוור – מערכונים
21.00 בשידור חי – דן שילון מארח
22.30 סינמה רשת. אטלנטיק סיטי. דרמה. עיר ההימורים היא רקע וסמל לסיפורם של כמה חולמים ומפסידנים. חלקם צעירים וחלקם ממשיכים לקוות. במרכז – קשר בין עבריין מזדקן לצעירה נאיבית. ברט לנקסטר, סוזן סרנדון, מישל פיקולי, רוברט ג'ו, קייט ריד ועוד
23.30 החדשות
23.35 אטלנטיק סיטי – המשך

חמישי טלוויזיה 12.5

06.30 חדשות בעברית ובערבית
07.00 בוקר טוב ישראל
08.00 בוקר טוב – פירוט שידורי הבוקר
08.05 שעת כושר
10.15 חיים על סף הכחדה
14.00 סיפורי מוש – סדרה מרובבת
14.30 בית – על בית משפחה אמנות המצוי בשכונת מצוקה
15.00 פיצוחים – שעשועון נושא פרסים
15.30 פינג פונג – אולפן חי
15.35 ילדרקלה – סדרה בהנפשה
15.55 פינג פונג – אולפן חי
16.00 חדשות
16.05 פינג פונג – אולפן חי
16.10 מרלין, הקוסם ממערת הבדולח – סדרת הרפתקאות
16.50 פינג פונג – אולפן חי
17.00 ערב חדש – מנחה: דן מרגלית
17.30 פינג פונג – אולפן חי
17.35 ציפי ללא הפסקה – עלילותיה של ציפי, הילדה השובבה שעושה צרות בבית ספרה. עם ציפי שביט, ספי ריבלין, דב רייזר, חנן גולדבלט, נתן נתנזון ותלמידי ביה"ס שליד האקדמיה למוסיקה ולמחול
18.00 פינג פונג – אולפן חי
18.05 החווה של אורסון – סרט בהנפשה
18.10 פינג פונג – אולפן חי
18.15 החדשות באנגלית
18.30 מפגש – דיון בענייני היום
19.00 חדשות
19.30 ספורט – שער לשבת

אילנה דיין, עובדה. ערוץ 2, 22.30

20.00 מבט – חדשות / שבכבת
21.00 יומן תרבות – תכנית שבועית בשידור חי, הבוחנת את התופעות ואת אירועי התרבות הבולטים של השבוע
21.45 פרקליטי אל"אי – סדרת דרמה
22.30 נעמי – בין שני עולמות. במסגרת תוכניות הדוקותיאטרון, הבמאי יהודה יניב עוקב אחר חייה של השחקנית רובי פורת־שובל, זוכת פרס פסטיבל עכו 1992 על הצגתה "נעמי"
23.00 שעה להצות – חדשות הלילה
23.10 העולם בעיני עצמו
23.55 כמו בסרטים – סדרה קומית
00.20 אגדה של מקום – נחמה כהן מספרת על המעמון ביקב בראשון לציון

ערוץ 2

14.00 פלטפוס – עידן אלתרמן ואבי גרייניק משתוללים על המרקע
15.05 בובוזים – צרכנות לנוער
14.30 פנג הלבן – סדרת הרפתקאות על פי ג'ק לונדון. ידידות הנרקמת בין פנג הלבן, כלב זאב פראי, לבין משפחה סקוטית, אדם, קייט ומאט
15.00 זמן דיסני – סדרת הנפשה
15.25 כנפי הרעם – סדרת טובות מרובבת
15.55 כמעט כמו בבית – סדרה קומית
16.20 בלוטום יש רק אחת – סדרה קומית
16.45 אוסף לחיסים
17.00 החדשות
17.05 אגדת הנסיך ולואנט
17.30 תיק תקשורת – מגזין שבועי בענייני תקשורת. בארץ ובעולם
18.00 תפוס כיוון – משחק טלוויזיה
18.30 בחזרה לאזור הדמדומים – סדרת דרמה
19.00 קרוב רחוק – סדרת דרמה
19.30 יותר מול משכל – משחק טלוויזיה בהנחיית רני רוס
20.00 החדשות
20.30 עולמו של דייב – סדרה קומית
21.00 כל שני וחמישי עם רפי רשף
22.00 עובדה – תחקירים עם אילנה דיין
22.30 החמישייה הקאמרית – תוכנית הומור וסאטירה עם קרן מור, שי אביבי, דב נבון, מנשה נוי ורמי הויברגר
23.00 לילה חם – תכנית בידור מוסיקלית. דיוויד סנבורן מארח אמנים ידועים בתחום המוסיקה, במגוון סגנונות
23.30 החדשות
23.35 לילה חם – המשך
23.55 מבחן בר – בהנחיית עידן רגב. היום: קרב סבא – סרטו של דורון ויינר. ישימון – סרטו של אליהו קוילר. לחקות צעירות – סרטו של נפתלי אלטר. בן יתאורה, יוחם חירי, מגמת הקולנוע בגל"צ

תחנות זרות טלוויזיה

טלוויזיה – המזרח התיכון

יום שישי 6.5.94

14.00 מועדון 700 14.55 סרט "סקרלט פימפרנל" עם לסלי הווארד 16.55 תום וג'רי (מצויר) 17.20 אלפרד והוק (ערבית) 17.45 סופר בוק 2 (מצויר) 18.15 תוכנית מיוחדת 18.45 צער גידול בנות – סדרה קומית 19.10 כוח הצלה 911 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN 21.00 מדווח 21.00 בורדטאון – עיר גבול 21.30 סרט "ג'וסי והלס הפושע" עם קלינט איסטווד 23.30 מועדון 700 24.00 סרט "סקרלט פימפרנל" (ש.ח)

יום שבת 7.5.94

14.00 מועדון 700 14.55 אגדות היער הירוק 15.15 כדורגל אנגלי 17.05 אן.בי.איי 19.15 מבצעים מדהימים – איגרוף 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN מדווח 21.00 המיטב של 60 דקות – אקטואליה 22.00 סרט – "הבריחה מאלקטרז" עם קלינט איסטווד 23.30 תשובות 24.00 סרט הצגת "דרך עקיפה" עם בוב הופ

יום ראשון 8.5.94

14.00 תוכנית מיוחדת 14.30 ג'ון אוסטין 15.00 מגע 16.00 יסודותיה של משפחה מאושרת 16.30 סרט "דרך עקיפה" 18.15 האבקות 19.00 ספורט 20.00 חדשות בערבית 20.30 24 שעות – CNN מדווח 21.00 אן.בי.איי – מגזין 21.30 אן.בי.איי 23.30 תשובות – אקטואליה 24.00 סרט הצגת "אחוך ורוע"

יום שני 9.5.94

14.00 מועדון ה־700 14.55 סרט "נקמתו של מנצ'ו וילה" 16.30 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 תוכנית דוקומנטרית 19.10 כוח הצלה 911 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN מדווח 21.00 תוכניתו של ביל קוסבי 21.30 הקומיש 22.20 בזמנים אחר נעדרים 23.10 מועדון ה־700 24.00 סרט "נקמתו של מנצ'ו וילה" (ש.ח)

יום שלישי 10.5.94

14.00 מועדון ה־700 14.55 סרט "פיגמליון" עם לסלי הווארד 16.30 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 תוכנית מוסיקלית – דוקומנטרי 19.10 כוח הצלה 911 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN מדווח 21.00 ספסוסים נוסח אמריקה 21.30 מסע בחלל – הדור הבא 22.20 ירח מעל מיאמי 23.10 מועדון ה־700 24.00 סרט "פיגמליון" (ש.ח)

יום רביעי 11.5.94

14.00 מועדון ה־700 14.55 סרט "הקומנצ'י הלבן" עם ג'וף קופר 16.30 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 הארט ואשתו (סדרה) 19.10 כוח הצלה 911 (סדרה) 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN מדווח 21.00 כנופיים – סדרה קומית 21.30 מטלוק – סדרה בלשית 22.20 רצח במשיכת קולמוס 23.10 מועדון ה־700 24.00 סרט "הקומנצ'י הלבן" (ש.ח)

יום חמישי 12.5.94

14.00 מועדון ה־700 14.55 סרט "יומם עם שחר" עם רנדולף סקוט 16.30 מייטי מאוס (מצויר) 17.20 העכבר המסוכן (מצויר) 17.45 סופר בוק (מצויר) 18.10 הוואי חמש אפס (סדרה) 19.10 כוח הצלה 911 (סדרה) 20.00 חדשות (ערבית) 20.30 24 שעות – CNN מדווח 21.00 בית אריסון (סדרה) 21.30 ג'ק השמן (סדרה) 22.20 חוק וסדר (סדרה) 23.10 מועדון ה־700 24.00 סרט "יומם עם שחר" (ש.ח)

טלוויזיה ירדנית

יום שישי 6.5.94

16.10 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 12.50 תוכנית ספורט (ערוץ 1) 14.45 הגוואה (סדרה באנגלית) 17.00 קרות המאה העשרים 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 תוכנית בידור בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם הספורט 20.00 חדשות בערבית 21.30 זירת פשע (סדרת מתח) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 האבקה השחורה (דרמה באנגלית) 23.15 שלושה בדירה אחת (סדרה קומית)

יום שבת 7.5.94

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.40 תשאות ראשונות 19.00 סרטים מצוירים (בצרפתית) 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 אשנב (בצרפתית) 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם המדע (דוקומנטרי) 20.30 הנסיך מבל אייר (קומדיה) 21.55 אור מול השני (ראיונות) 21.30 משפחת קנבל 22.00 חדשות באנגלית 22.10 סרט עלילתי

יום ראשון 8.5.94

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.40 סרט קולנוע בצרפתית 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 אשנב (בצרפתית) 19.30 חדשות בעברית 19.45 בידור באנגלית 20.30 כתר של ארם אמיץ (קומדיה) 21.30 המר על חייך – שעשועון עם ביל קוסבי 22.00 חדשות באנגלית 22.10 בן ואיים (סדרה דרמטית) 23.10 בנות הזהב (קומדיה)

יום שני 9.5.94

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.30 האסטרונאוטים (צרפתית) 18.00 מגזין תרבות בצרפתית 18.30 מאגי (צרפתית) 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 ספורט (צרפתית) 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם המדע 20.30 האומנת (קומדיה) 21.00 קולות מהעבר (סדרה) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 סרט עלילתי באורך מלא

יום שלישי 10.5.94

16.20 אולפן לילדים (ערוץ 1) 17.50 החיים מתחת לפס 18.30 בתוגאר, סדרה בצרפתית 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 תוכנית על תיירות 19.30 חדשות בעברית 19.45 תוכנית בידור 20.30 משפחת המכובדים (קומדיה) 21.10 ג'אק והגאי (סדרה) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 מגזין הגולף (סדרה) 22.10 בית דין לילי (קומדיה)

יום רביעי 11.5.94

16.00 אולפן לילדים (ערוץ 1) 18.00 סדרה דוקומנטרית 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 תוכנית בידור בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 20.30 קרוב מכבי שזיה נח (קומדיה) 21.10 תוכנית בידור באנגלית 22.00 חדשות באנגלית 22.20 סדרה דרמה 22.30 האבקות חופשית (ערוץ 1)

יום חמישי 12.5.94

16.00 סרטים מצוירים (ערוץ 1) 17.40 המחנה, הפתעה (סדרה בצרפתית) 18.10 סדרה דוקומנטרית בצרפתית 19.00 חדשות בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 19.45 עולם הספורט 20.30 איזה את (קומדיה) 21.55 לפי הקצב (מגזין מוסיקלי) 22.00 חדשות באנגלית 22.20 סרט עלילתי

שישי רדיו 6.5

קול המוסיקה

06.06 לקום עם מוסיקה – שעה ראשונה
07.07 לקום עם מוסיקה – שעה שנייה
08.05 לקום עם מוסיקה – שעה שלישית
09.00 תוכניות הבוקר של קול המוסיקה – בעריכת ריקה ברסלע – באך: פרלוד כוראלי (פיטר סייקס – עוגב); הנדל: סונטה בלה מינור לחליל ולקונטינואו (אוגו רן/ זדום ומייר אנטאי); באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 1 בפה מז'ור (אקדמיית סינט מרטין/ נביל מרינר); בוקריני: סימפוניה בדו מינור (תז' רוסיני מנאפולי/ פרנקו קרצ'ולו)
10.00 בכתהוכן: שלישיה בסי במול מז'ור, לפסנתר, כינור וצ'לו, אופוס 97 ארכידוכס (שלישיית קאסל); ארנסקי: רביעיית כלי קשת בלה מינור (חברי אנסמבל רפאל); שוברט: סונטה בסי במול מז'ור, ד. 960, לפסנתר (ראלף גותוני)
12.00 הינדמית: נוביליסימה ויזיונה (סיול' בי.סי.סי/ יאן פסקל טורטליה); דבוז'ק: קונצ'רטו בסי מינור לצ'לו ולתזמורת (ז'קלין דיי פרה/ סימ' שיקגו/ דניאל ברנבוים); ברוקנר: סימפוניה מס' 3, ברה מינור (קליבלנד/ ג'ורג' סל)

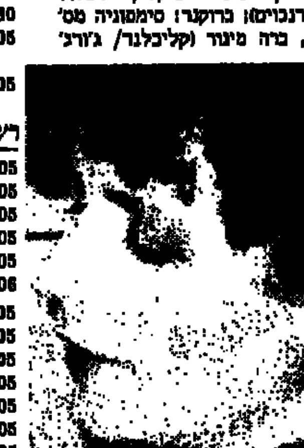

ליאורה ריבלין, רדיו דרמה. רשת א', 16.05

13.57 בימת שיר – בעריכת אילנה צוקרמן. המשוררת זלדה – הקלטות בקולה: 10 שנים למותה
14.06 גראורוס אר פרנסוס – תכניתו של שלמה הר – המיקרופון לרשות נוער הרבב מוסיקה
16.00 לבקשתכם – בעריכת דניאלה גלס – באך: סוויטה מס' 2 בסי מינור לתזמורת (הפטיט באנד/ ז. קוייקן); בטהובן: הפוגה הגדולה אופוס 133 (רביעיית אלבן ברג); מאהלר: סימפוניה מס' 5 (הסימפונית של שיקגו/ ג. שולטי)
18.00 דור הזהב – אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות – בעריכת רם עברון – פסנתרנים נשכחים – יוסף הופמן: שופן: קונצ'רטו מס' 1 במי מינור, אופוס 11 (הקלטה: 26.11.1930) ומיצירות שומן ומושקובסקי
19.00 קשת של צלילים – בעריכת ציפי ויצמן – אנטוניו ויוואלדי – פתיחה לאופרה האולימפיאדה (תז' הברוק של פרייבורג/ ת. הנגלברוק); רונדו מבביה היפות של אלווירה אהובתי – קנטטה קאמרית (קתרין בוט – סופרן/ ניו לונדון קונסורט); סונטה בסי במול מינור לצ'לו ולבאסו קונטינואו (רול דילטינס/ א. ודרהאו/ ג. קונן); קונצ'רטו קאמרי בסול מינור לחלילית, כלי קשת וקונטינואו
19.00 קשת של צלילים – אופוס 10 מס' 2 – הלילה (פ. סיקט/ ניו לונדון קונסורט); סלבה רג'ינה בסול מינור, מס' 618 (דראר לן קונטרה טנור/ איל סמינריו מוסיקלה)
20.05 בימת שיר – בעריכת אילנה צוקרמן. פרננדו פסואה – תרגום מפורטוגלית: י. ברנובסקי
20.05 קונצרט ליל השבת – בעריכת שלמה הר – לקלר: סונטה לחליל ולקונטינואו (ב. קאוקו – חליל/ ו. קאוקו – גמבה/ ר. קוהגן – צ'מבלו); הומל: חמישיה במי במול מז'ור לפסנתר, כינור, ויולה, צ'לו וקונטרבס, אופוס 87 (חברי ספטט קלסיקה); בריטן: הסימפוניה הפשוטה (תז' הסימפ' של שיקגו/ קלאודיו אבדו); גלזונוב: קונצ'רטו לכינור בלה מינור אופוס 82 (י. פרלמן – כינור עם תז' הפיל' הישראלית/ ז. מהטה); רימסקי קורסקוב: סוויטה סימפונית שחרזדה, אופוס 35 (התז' הפיל' הישראלית/ זובין מהטה)
סטרווינסקי: שמינייה (נגנים מתוך הסינפוניאטה של לונדון)
23.00 צלילים לסיום של יום – בעריכת אורלט אברום

רשת א'

07.00 חדשות באנגלית
07.15 חדשות בצרפתית
07.30 זה רעיון – טיפים לסוף שבוע
09.05 דרך אשה
10.05 יש עצה
11.05 הירושלמים – הפרלמנט הירושלמי להווי ופולקלור
12.05 עונג שבת
13.15 תוכנית באנגלית
13.44 תוכנית בצרפתית
14.05 בראש צעיר – מגזין לילדים ובני נוער
15.05 קבלת שבת וחג
16.05 רדיו דרמה – "נוף", מאת הרולד פינטר; בהשתתפות ליאורה ריבלין וזאב רווח
17.00 חדשות באנגלית
17.05 צלצול שלישי עם יובל מסקין
18.05 מוסף רדיו לספרות
19.05 פוליין, סתיו 86 – עם יהודית הגדל
20.05 קצת מזה וקצת מזה – שירים לכל טעם
20.30 יומן – החדשות מהטלוויזיה
22.05 לקראת שבת – שירים מבית אבא
23.05 זמן אומן – שיחה עם אמנים

רשת ב'

07.05 הבוקר הזה
09.05 מה יהיה
11.05 שריקת פתיחה
13.05 בחצי היום
14.05 כמעט שבת עם מנחם מיכלסון
15.06 עיתונות חוץ
16.05 פניני שבת עם גדעון הוד
17.05 פניני שבת (המשך)
18.05 ליל שבת עם ירון אנוש
20.05 שירים שאהבנו
23.05 בין שישי לשבת עם יצחק לבני
00.05 שירים עם טל השילוני
01.05 תורנות שבת עם יואב גינאי ואהוד מנור

רשת ג'

06.06 מעורב ישראלי
08.05 עברי על הגל
10.05 אגן הים התיכון
13.05 צפיחית בדבש
15.05 לפנות ערב
17.05 כאן שם ובכל מקום
19.05 זמר שכזה
20.05 דאנס אף.אם
22.05 רוק קלאסי

גלי צה"ל

05.02 צה"ל יוצא שבת
06.30 בוקר טוב ישראל
07.15 ליפשיץ משוחח על סוף השבוע
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 בילוי נעים עם מולי שפירא
11.05 קולה של אמא
12.05 פריחה – עם דורי בן זאב
13.00 בצהרי היום
13.15 פריחה – המשך
14.05 עוד לא שבת עם שלמה ארצי
15.05 יתוש בראש – תוכנית הומור וסאטירה עם מני פאר, מנחם זילברמן, יאיר ניצני והרוחן נסר. מנחה: נתן דטנר
16.05 קלאסי בכיף – תוכנית המוסיקה הקלאסית של גלי צה"ל בשיתוף התזמורת הפילהרמונית הישראלית בעריכת יעקב מישורי
17.05 הסלון של יום שישי – מחשבה שניה על אירועים חשובים
18.05 שיר בשקט בשקט
19.05 שעה היסטורית – אלכס אנסקי משוחח עם פרופ' מיכאל הרסגור על מפלות צבאיות בהיסטוריה
20.05 לא על הלוף לבדו
22.05 עשן בעיניך
00.05 מוסיקה עם רובי לנץ
02.05 לא רוצים לישון

שידורי גלגל"צ

07.05 מועדון ארוחת הבוקר עם איה עמיקם
09.05 תשע כביכר
11.05 סירורים – מוסיקה והומור. תנועה עם נעם אבידום
14.05 שלווה עם לימור רחמן
17.05 נוספים לחיבור – עם מודי בר־און
18.05 ששה – מוסיקה ישראלית
20.05 רוקרים מסביב לשעון
22.05 שעת הראפ – מופע וחימום של מסיבת הריקודים
00.05 מסיבת ריקודים עם מלכיאל גרוסמן

שלישי רדיו 10.5

קול המוסיקה

06.06 לקום עם מוסיקה – שעה ראשונה – בעריכת אבי חנני
07.07 לקום עם מוסיקה – שעה שנייה – בעריכת אבי חנני
08.05 לקום עם מוסיקה – שעה שלישית – בעריכת אבי חנני
09.00 תכניות הבוקר של קול המוסיקה – בעריכת ציפי ויצטום – י. ס. באך: קנטטה מס' 21 (ב. שליק + רסלן/ הס קרופ/ מ. הרבי/ שאפל רויאל + קולגיום ווקל/ פ. הרבגה); י. היידן: רביעיית כלי קשת במול מז'ור אופוס 77/1 (רביעיית מוזאיק בכלי התקופה)
10.00 פרסל: מוסיקה כלית למלך ארתור (תז' הברוק של פרייבורג); מוצרט: קונצ'רטו לפסנתר ק. 45 (מרי פראייה/ הקאמרית האנגלית); סיבליוס: סימפוניה מס' 1 במי מינור אופוס 39 (הפיל' של אוסלו/ מ. יאנסונס)
11.30 סטרווינסקי: קונצ'רטו לשני פסנתרים (ו. אשכנזי + א. גברילוב); בטהובן: שלישייה במי במול מז'ור אופוס 3 מס' 1 (א. ס. נטואר/ ב. ג'ורנא/ מ. רוסטרופוביץ'); רביסי: ארבעה שירים (ק. לבלאנק/ ו. טריון); סקריאבין: סימפוניה מס' 3 הפואמה האלוהית (תז' פאריס/ ד. ברנבוים)

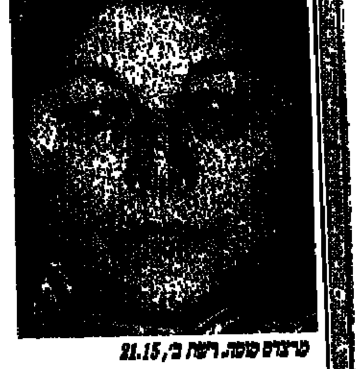
מרצדס סוסה. רשת ב', 21.15

13.75 בימת שירה 7 פרקים בספר הזוהר
14.06 הדרן – צלילים וקולות בעקבות הזמן – בעריכת ישראל דליות
16.00 כבקשתך – בעריכת דניאלה גלס. טארגה: טנגו (ר. פדרו איבאנס – גיטרה); מיקיס תאודוראקיס: קנטו הנרל (מריה פראנדורי, מקהלה ולהקת כלי הקישה של סטרסבורג בניצוח המלחין); ניגו רוטה: סוויטה מתוך לה סטראדה (התזמורת הפילהרמונית של מונטה-קרלו/ ג'אנלואיג'י ג'למטי); פול וינטר: מתוך תפילה לדברים הפראיים (להקת האדמה)
18.00 אמנים ישראלים – מינה ולצמן מנגנת שומאן – תמונות ילדות – חמישייה לפסנתר ולכלי קשת (עם רביעיית תל-אביב)
19.05 צלילים בין ערביים – בעריכת אריק אברהם – אנסקו: קטע קונצרטי (יורי בשמייט – ויולה, מיכאל מנטיין – פסנתר); רביסי: סונטה לחליל, ויולה ונבל (מקסאנס לרייה, חליל, ברונו פסקייה, ויולה, סונה מילדוניץ, נבל); רחמנינוב: שלישייה אלגית מס' 1 במול מינור (שלישיית בוזאר); פורה: רומנסה ללא מלים (פול קרוסליי – פסנתר)
20.00 בימת שיר – בעריכת אילנה צוקרמן. המשוררת ולדה – הקלטות בקולה 10 שנים למותה
20.03 פלסטרינה בראי תקופתו – בעריכת עדנה ענתי
21.30 עניין של הסכמה – בעריכת ומירה לתקי – עונת הפסטיבלים
23.00 צלילים לסיומו של יום – רוח הנחב – בעריכת רם עברון – פסנתרנים נשכחים – יוסף הופמן; שופן: קונצ'רטו מס' 1 במי מינור, אופוס 11. ומיצירות שופן ומושקובסקי

רשת א'

06.06 התעמלות בוקר
06.16 אשמורת בוקר
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
07.55 בימת שיר
08.05 חוגה עם בני הגדל
08.55 קראתי ספר
09.05 תמר עמית – פתוח
09.55 מתכון יומי
10.05 טלרדיו – שירות מידע
11.05 אצבע על הדופק – מגזין לענייני בריאות ורפואה
12.05 אריק מולדת עם רות בקי
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית ובצרפתית
14.05 בראש צעיר
15.00 פשושים
15.30 מוסיקה אתנית
16.05 שרשרת הזהב
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 מלח הארץ
18.05 מנחת ערב
20.00 מבט לחדשות
20.50 ברכי נפשי
23.05 שמירת הסצים

רשת ב'

06.06 הבוקר הזה
08.05 עשר עד עשר
10.05 הכל דיבורים
12.05 בחצי היום
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ עם יואל רפל
16.05 צבע הכסף
17.05 חמש אחרי החדשות
18.05 היום הזה עם כרמית גיא
19.05 שעת חברה עם מיכאל מירו
20.20 שירים עבריים
21.05 מרצדס סוסה – הופעה מוסכית בקיסריה
22.05 מרצדס סוסה – המשך
23.05 אמצע הלילה עם אבי בטלהיים
00.05 יומן חצות
00.30 אמצע הלילה (המשך)
01.05 מועדון הלילה השלישי
05.05 אור ראשון

רשת ג'

06.06 סע לאט
07.05 מעורב ישראלי
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 כל יום הוא יום יפה עם יוסי סיאם
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 לוהט עם שוש עטרי
14.00 עגולה – חדשות הפופ
14.05 חדש חדיש ומחודש
15.00 חולה רדיו
16.05 קופסת הלהיטים
17.05 מצעד הפזמונים הלועזי
20.05 פופ 94
21.05 כותל המזרח
22.05 שיר לאחותי
23.05 חולם בהקיץ

גלי צה"ל

05.02 בוקר טוב צה"ל
06.05 שש בבוקר – שירים עבריים
06.30 בוקר טוב ישראל, מהדורה ראשונה
07.15 בוקר חדש עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל, מהדורה שניה
09.05 קשה בבוקר עם ארז טל
10.05 ופלה עם סיון דורון
10.49 בילוי היום – מדריך יומי בנושא תרבות ובידור עם גידי אורשר
11.05 נכון לעכשיו עם קובי מידן
13.00 בצהרי היום – יומן לסיכום חדשות הצהריים והבוקר
13.15 משהו לצהרים עם אורלי יניב
14.05 העולם שמח עם אברי גלעד
15.05 יש עם מי לדבר עם גדעון רייכר
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 קולות עוברים – גל פתוח לקראת הבחירות להסתדרות. גלי צה"ל עוקבים אחר המועמדים, התוצאות, השלכות הבחירות
19.05 המוסיקה במקום
20.00 מבט לחדשות
20.30 לגופו של עניין – מגזין לענייני רפואה ובריאות
21.05 צ'ק 5
22.05 קול הג'ז הזה
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה
00.00 יומן חצות
00.10 ציפורי לילה עם אורי לוטן
02.00 לא רוצים לישון

שידורי גלגלצ

07.05 מדינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 תשע בכיכר עם טומי קורש
11.05 שמש עם אלי ישראלי
13.05 מיזוג אוויר עם אורי שמאי
14.05 בטריה עם מלכיאל גרוסמן
15.05 שבוע דוב עם דובי לנץ
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה עם לאה עוז
20.05 דרייב אין עם גרב רביד
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר

רביעי רדיו 11.5

קול המוסיקה

06.06 לקום עם מוסיקה – שעה ראשונה
07.07 לקום עם מוסיקה – שעה שנייה – רוסיני: קטע מתוך הטאי וקנתי, לפסנתר; ביזה: הסוויטה הנערה מארל; צ'ייקובסקי: אלבום לילדים
08.05 לקום עם מוסיקה – שעה שלישית – מוצרט: קונצ'רטו במי במול מז'ור, לקרן ולתזמורת; צ'ייקובסקי: סרנדה ברו מז'ור לכלי קשת
09.00 בוקר יום ד' – בעריכת עדנה ענתי – רוסיני: רביעייה לכלי נשיפה; רודריגו: 4 שירים; מוצרט: פנטסיה בפה מינור ק. 594; מנדלסון: סימפוניה מס' 2 שיר תהילה (ווילה איוקוסקי, מכטילד באך – סופרן, פרידר לאנג – טנור, כורוס מוסיקוס והתז' החדשה מקלן – כריסטוף שפרינג)
10.40 מהקלטות פסטיבל ישראל 1992 – היליארד אנסמבל – מונטוורדי: ווספרות 1610 (עיבוד לחמישיית כלי מתכת הקנראין ברטוס); גורצקי: כורוס 1
11.45 אנתולוגיית שוברט
12.15 מאולמי הקונצרטים בעולם – קונצרט חוגים בתחרות הבינ"ל לנגנים ע"ש המלכה אליזבת' (בלגיה). סיבליוס: קונצ'רטו ברה

ברברה סטרייסנד. קול המוסיקה, 14.07

מינור לכינור ותז' אופ' 47 (קנג יואן טסנג – (פרס 3); לאלו: סימפוניה ספרדית לכינור ותז' אופ' 21; וייטאן: קונצ'רטו מס' 5 בלה מינור אופ' 37; רוול: ציגאן; עם התז' הלאומית של בלגיה – רונאלד זורמן
13.57 בימת שיר – 7 פרקים בספר הזוהר
14.07 מוסיקה לשעת צהריים – בעריכת אפרים וייל. המחזמר, ארווינג ברלין: קטעים נבחרים מתוך אני אוקלי אשת לפידות (עם קים קריסוול, טומאס המפסון, ג'יסון גראיי, רבקה לוקר, דיוויד בריסון וכו', המקהלה האמברוזיות והסינפוניאטה של לונדון, מנצח: ג'ון מקגלין). לאו ולרנר: קטעים נבחרים מתוך גבירתי הנאווה (עם קירי טה קנאווה, ג'רמי איירונס, ג'ון גילגוד, ווארן מיצ'ל, ג'רי הדלי, זמרי לונדון והתז' הסימ' של לונדון. מנצח: ג'ון מאוצ'רי); א. לויד-וובר: קטעים מתוך מחזות הזמר חתולים, יוסף וכתונת הפסים המשגעת, ישו כוכב עליון והרקוויאם (עם ברברה סטרייסנד, ג'יסון דונובן, שרה בייטמן, פליסיטי קנדל ופלסידו דומינגו)
16.00 הקול פתוח – תכנית ואירוח של רני אורנשטיין
18.00 מפתחות – עונת הפסטיבלים
19.05 צלילים בין ערביים – בעריכת ישראל דליות – נושא ווריאציות. יצירות מאת מוצרט, בטהובן, שוברט, שומאן, צ'ייקובסקי
20.00 בימת שיר – המשוררת ולדה – הקלטות בקולה 10 שנים למותה
20.03 מאולמי הקונצרטים שלנו – הקונצרט הסימפוני – מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים – רשות השידור. פנדרצקי: רקוויאם פולני. מנצח: קרישטוף פנדרצקי (ההקלטה מקונצרט שהיה בחודש ינואר השנה). זמרים סולנים – ירדבינה גדולאנסקה – סופרן; ירדבינה ראפה – מצו סופרן; ביורן האוגן – טנור; פיוטר נובאצקי – באס – המקהלה הלאומית הפילהרמונית של ורשה
21.30 שיחה של אלכסנדר תמיר בהפסקת הקונצרט
21.50 הקונצרט הקאמרי – בנגינת ברכה עדן ואלכסנדר תמיר עם תזמורת קאמרית, אשר בניצוחו של שמעון כהן – וויואלדי-תמיר: קונצ'רטו לפסנתר ב-4 ידיים וכלי קשת; צ'רני: סונטה פסטוראלית לפסנתר ב-4 ידיים וכלי קשת; שומאן: תמונות נשף אופ' 109 לפסנתר ב-4 ידיים; שומאן: תמונות מן המזרח אופ' 66 לפסנתר ב-4 ידיים
23.00 צלילים לסיומו של יום – רומינו – רצף של ג'או קלאסי ואלתורים מן העולם

רשת א'

06.06 התעמלות בוקר
06.16 אשמורת בוקר
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
07.55 בימת שיר
08.05 חוגה
09.05 פתוח – דיני אישות
10.05 טלרדיו
11.05 אצבע על הדופק
12.05 תעשייה
13.00 תוכניות באנגלית ובצרפתית
14.05 בראש צעיר
15.00 טינטן – לנו ולגדולים גם
16.05 מי על התו
17.05 צימוקים ושקדים
18.05 מנחת ערב
20.00 מבט לחדשות
22.05 מילים שמנסות לגעת – מאה שנה להולדתה של המשוררת אסתר ראב
23.05 שירים עבריים

רשת ב'

07.05 הבוקר הזה
08.05 עניין אחר
09.05 עשר עד עשר
11.05 הכל דיבורים
12.05 בחצי היום
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ
16.05 צבע הכסף
17.05 חמש אחרי החדשות
18.05 היום הזה
19.05 שעה ערבית עם זוהר בהלול
20.05 אחד על אחד – משדר ספורט
21.05 כותרות מבט והיום הזה
21.15 אחד על אחד
23.05 טיסה לילית
01.05 לתוך הלילה
05.05 אור ראשון

רשת ג'

06.06 סע לאט
07.05 מעורב ישראלי
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 כל יום הוא יום יפה
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 לוהט עם שוש עטרי
14.00 עגולה – חדשות הפופ
14.05 חדש, חדיש ומחודש
15.00 חולה רדיו
16.05 קופסת הלהיטים
17.05 רוק ישראלי
18.05 קו התחלה
19.05 שעה אישית עם שמעון פרנס
20.05 פופ 94
21.05 כותל המזרח
22.05 שיר לאחותי
23.05 לילות משי לבן

גלי צה"ל

05.02 בוקר טוב צה"ל
06.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה מיוחדת
07.15 בוקר חדש
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 קשה בבוקר עם ארז טל
10.05 ופלה עם סיון דורון
11.05 נכון לעכשיו – עם קובי מידן
13.00 בצהרי היום
13.15 משהו לצהרים
14.05 שבוע טוב – מגזין רוק עברי
15.05 יש עם מי לדבר – עם איתן ליפשיץ
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 מעבר לאופק
18.45 חמש עשרה קטנות
19.05 המוסיקה במקום
20.00 מבט לחדשות
20.30 צער וחצי – כדורסל בשידור חי
23.05 עשרים וארבע – היום שהיה
00.10 ציפורי לילה עם חיים שוסטר
02.00 לא רוצים לישון

שידורי גלגלצ

07.05 מדינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 תשע בכיכר עם טומי קורש
11.05 שמש עם אלי ישראלי
13.05 מיזוג אוויר עם קובי אוז
14.05 בטריה עם מלכיאל גרוסמן
15.05 שבוע דוב עם דובי לנץ
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה עם לאה עוז
20.05 דרייב אין עם ערב רביד
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר

חמישי רדיו 12.5

קול המוסיקה

06.06 לקום עם מוסיקה – שעה ראשונה – בעריכת גדעון הוד
07.07 לקום עם מוסיקה – שעה שנייה – בעריכת גדעון הוד
08.05 לקום עם מוסיקה – שעה שלישית – בעריכת גדעון הוד
09.00 תכניות הבוקר של קול המוסיקה – בעריכת אורי שפירא – אוריק: שלישייה לאבוב, לקלרנית ולבסון (ר. קוייה, א. בומר, פ. הון); מיו: חלום יעקב (ג. הולסי, אנסמבל סוננגו); הינדמית: הרמון (סוויטה מתוך מוסיקה לבלט) (הסולנים משטוטגרט, א. גרובר); סקריאבין: 24 פרלודים אופ' 11 (ג'ינה בכאואר)
10.40 אלגר: מהרי בווארייה למקהלה ולתז' אופ' 27 (המקהלה ותז' הסינפונייטה של בורנמות', ג. דן מארי); רחמנינוב: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ולתז' (ס. רחמנינוב, תז' פילדלפיה, י. אורמנדי); צ'ייקובסקי: סימפוניית מנפרד (תז' פילהרמוניה/ ר. מוטי)
12.30 בולנדה: תפילה עתיקה לבוהא ומקהלה ותז' (למורה, א. מרקביץ'); מסיין: מיסה לשבועות (ת. טרוטר – עוגב); שוסטקוביץ': סימ' מס' 15 (התז' הפיל' של לונדון, ב. הייטינק)

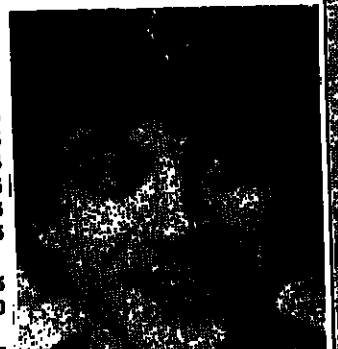
הדרן נשר. גלי צה"ל, 06.01

13.57 בימת שיר – 7 פרקים בספר הזוהר
14.06 הדרן – קולות וצלילים בעקבות הזמן – בעריכת ישראל דליות – הפעם: מיצירות רוברט שומאן. בין השאר: קונצ'רטו ברה מינור לכינור ולתזמורת – מן העיזבון (תומס צהט מאייר/ תזמורת פילהרמוניה כריסטוף אשנבאך)
16.00 אתנתא – סדרת קונצרטים בעריכת חיותה דביר שידור חי מאולם ימק"א בירושלים. יהלי וגמן – פסנתר (הפסנתרן ישוחח על היצירה ויגנן): שוסטקוביץ' – 24 פרלודים אופוס 34
18.00 ממרף התקליטייה – תכניתה של עדנה ענתי
19.05 צלילים בין ערבים – בעריכת אריק אברהם – עם הכנר גדעון קרמר
20.00 בימת שיר – בעריכת אילנה צוקרמן. המשוררת ולדה – הקלטות בקולה – 10 שנים למותה
20.03 לפני קונצרט עם מוריס בוריס
20.30 הסימפונייטה הישראלית באר-שבע – טראוש. סטגולה: (פוליון), גלוק: הפתיחה לאיפיגניה באאוליס; באך: קונצ'רטו ברה מינור לאבוב ותז' (מוריס בורג); קונסטנט: קונצ'רטו לאבוב ותז'; היידן: סימפוניה מס' 104 ברה מז'ור – לונדון
23.00 צלילים לסיומו של יום – שעה קאמרית. מוצרט: אריה מתוך מערכת ראשונה המלך הרועה (ר. שטרייך/ תז' קמרטה אקדמיקה של המוצרטאום בולצבורג/ ב. פאומגארטנר); בוקריני: חמישיית פסנתר אופ' 57 מס' 3 במי מינור מס' 415 (פ. כהן/ רביעיית מוזאיק); מוצרט: אריה קונצרטית ק. 294 (ר. שטרייך/ תז' קמרטה אקדמיקה של המוצרטאום בולצבורג); גלאזונוב: אלגיה אופ' 44 לוויולה ולפסנתר (ק. קשקשיאן – ויולה/ ר. לוין – פסנתר); שומאן: חמישה הומוריסטים לשני קולות – בליווי פסנתר (ק. ליבינגסטון – סופרן/ ג' בלקלי – פסנתר); ליסט: רומנסה נשכחת לוויולה ולפסנתר (ק. קשקשיאן/ ר. לוין)

רשת א'

06.06 התעמלות בוקר
06.16 אשמורת בוקר
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
08.05 חוגה
09.05 פתוח – זכויות צרכנים
10.05 טלרדיו – שירות מידע למאזינים
11.05 חיים – שעה בענייני בריאות, רווח ופנאי
12.05 צלול – מגזין לאיכות הסביבה
13.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
14.05 מי ישן
15.00 טינטן – לנו ולגדולים גם
15.30 מוסיקה אתנית
16.05 מוסף רדיו לספרות
17.00 חדשות בצרפתית ובאנגלית
17.05 ארץ ועם – מגזין פולקלור
18.05 מנחת ערב – משדר לאקטואליה ומורשת ישראל
19.05 מנחת ערב – משדר לאקטואליה ולמורשת ישראל
20.00 מבט לחדשות
21.05 עולם ומירות – מצעד הפזמונים המסורתיים
23.05 סיפורי סבתא – סיפורי עם קצרים וקטעי מוסיקה קלאסית קלה

רשת ב'

06.06 הבוקר הזה
08.05 עניין אחר
09.05 עשר עד עשר
10.05 הכל דיבורים עם שלי יחימוביץ'
12.05 בחצי היום
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ
16.05 צבע הכסף
17.05 חמש אחרי החדשות
18.05 היום הזה, חדשות ומוסיקה
19.05 שירים עבריים
21.05 כותרות מבט והיום הזה
21.15 אחוז החסימה – הבדים שלא הגיעו לכותרות
23.05 שנינו ביחד וכל אחד לחוד
01.20 לילה חי מאור עם נתן דטנר ואמנון פאר
05.05 אור ראשון עם נתן דטנר

רשת ג'

06.06 סע לאט
07.05 מעורב ישראלי
09.05 בוקר-בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 כל יום הוא יום יפה
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 לוהט עם שוש עטרי
14.00 עגולה – חדשות הפופ
14.05 חדש חדיש ומחודש
15.00 חולה רדיו עם דידי הררי
16.05 קופסת הלהיטים
17.05 קולבו – שבועון פופ
19.05 שעה אישית
20.05 פופ 94
22.05 אמצע הדרך
23.05 חולם בהקיץ

גלי צה"ל

05.02 בוקר טוב צה"ל
06.00 מבזק ידיעות
06.05 שש בבוקר – שירים עבריים
06.30 בוקר טוב ישראל
08.00 בוקר טוב ישראל – מהדורה שניה
09.05 קשה בבוקר עם ארז טל
10.05 ופלה עם סיון דורון
10.45 בילוי היום – מדריך יומי בנושאי תרבות ובידור
11.05 נכון לעכשיו עם גיא זוהר
13.00 בצהרי היום
14.05 העולם שמח – עם אברי גלעד
15.05 יש עם מי לדבר – עם גדעון לב ארי
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 שעה קלה על כלבלה
18.45 חמש עשרה קטנות
19.05 המוסיקה במקום
20.00 מבט לחדשות
20.30 דרך הרגליים – מגזין ארץ ישראל
21.05 צ'ק 5
22.05 קול הג'ז הזה
23.05 עשרים וארבע – היום שהיה
00.00 יומן חצות
00.10 ציפורי לילה – עם רוני נשר
02.00 לא רוצים לישון – מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

שידורי גלגלצ

07.05 מדינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 תשע בכיכר עם טומי קורש
11.05 שמש עם אלי ישראלי
13.05 מיזוג אוויר עם ארי שמאי
14.05 בטריה
15.05 שבוע דוב עם דובי לנץ
16.15 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה עם לאה עוז
20.05 דרייב אין עם ערב רביד
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר

שבת רדיו 7.5

קול המוסיקה

07.10 שחרית של מוסיקה – בעריכת דניאלה גלס – פאחלבל: קאנון (תז' סנטפול/ מ. צוקרמן); מוצרט: סימפוניה מס' 28 ברו מז'ור אופוס 200 (הפיל' הווינאית/ ג'ימס לוויין); הנדל: קונצ'רטו בפה ל-2 קרנות ותזמורת (מאיר רימון וחברי הפיל' הישראלית); אריאגה: סימפוניה ברה מז'ור (תז' הקונ' של פורדיה/ ח. ארמבארו); פ. שמיט: תהילים מ"ז אופוס 38 (מק' ותז' של רדיו צרפת/ מ. יאנובסקי)
09.00 מוסיקה צ'כית – סמטאנה: במולדה ואימפרומפטו (רודולף פירקושני – פסנתר); דבוז'ק: רביעייה כלי קשת במה מז'ור "האמריקנית" (רביעיית בריטן); יאנאצ'ק: נעורים (שישייה לכלי נשיפה חמישיית אאולוס + קורט גרונה)
10.40 קונצרט – בטהובן: הפתיחה לאונורה מס' 3 (תז' פילהרמוניה/ אוטו קלמפרר); ברהמס: קונצ'רטו לכינור ולתז' אופוס 77 (גדעון קרמר/ הפיל' הווינאית/ ל. ברנשטיין); שוברט: סימפוניה מס' 9 בדו מז'ור הגדולה (הפיל' של ורשה/ פטר טיבוריס)
11.31 בימת שיר – בעריכת אילנה צוקרמן. המשוררת ולדה –

תאודורקיס. רשת ב', 15.05

הקלטות בקולה: 10 שנים למותה.
12.45 צלילי עמים – מוסיקה עממית מקרוב ומרחוק – בעריכת ישראל דליות.
13.00 קונצרט לגדי השבת – בעריכת ישראל דליות – באך: סונטה מס' 1 לכינור סולו בסול מינור – איבור גרומין; מסיאן: ציפייה לתחיית המתים (1964) לכלי נשיפה ולכלי נקישה (חברי תז' סימ' במברגר/ אינגו מצמאכר); בטהובן: סימפוניה מס' 9 ברה מינור אופ' 125 (א. מרק, א. הופמן, ו. ויחולם, מ. שטרוקמן/ מקהלת האופרה והתז' המלכותית הדנית של ברלין/ דניאל ברנבוים – הקלטה מקונצרט 10.1.91)
15.30 מוסיקה עתיקה – בעריכת ריקה פרשלע.
16.00 מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור – בעריכת אלכסנדר תמיר – (הקלטה מקונצרט שהיה ב-9.3.94) מנצח: אלדו צקאוו. סולן: יונתן גילמן – כינור. ברהמס: פתיחה אקדמית חגיגית; ויניאבסקי: קונצ'רטו לכינור מס' 2; צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 2 "האוקראינית"; אחרי הקונצרט ד. שוסטקוביץ': סימפוניה מס' 1. מנצח: מקסים שוסטקוביץ'.
18.00 קונצרט למוצאי שבת – הנדל: מתוך צ'נדוס האנתם השני: לכו נרננה לאדוני (לפי תהלים צ"ה) המק' והתז' של ה-16/ ח. כריסטופרס; מוצרט: קונצ'רטו בסי במול מז'ור לפסנתר ולתז' ק. 450 (א. ברנדל, אקדמיית סנט מרטין/ נ. מרינר); – צ'לו, התז' הסימ' של לונדון/ ג. רוזדסטבנסקי
20.30 אירוח באולפן – בעריכת רינאלה גלס – שלישיית הפסנתר הישראלית. ברהמס: שלישייה לפסנתר אופ' 8; בסי מז'ור; אופ' 101, ברו
23.00 אופרה – בעריכת דניאלה גלס – ורדי: אל טרובטורה (עם פרייס, ג'. ויקרס, ר. מריל, ג. פלוריס, פ. טוצי); התז' של אק. סנטה צ'צ'יליה – ג'. זובין, א. ... (רביעיית כלי קשת)

רשת א'

07.00 חדשות באנגלית
07.15 חדשות בצרפתית
07.30 שירים עבריים
07.55 בימת שיר
08.05 מי ישן
09.05 מילים שמנסות לגעת: על המשוררת אסתר ראב עם אחיינה הסופר אהוד בן עזר
10.05 בין המכונות
10.30 דעת קול
11.05 רדיו דרמה – "השאלה אם בכלל" מאת עמלה עינת ודיון בנושא משפחות חד הוריות
12.05 חוגה
13.00 חדשות באנגלית
13.30 חדשות בצרפתית
14.05 בראש צעיר
15.05 פנים אל פנים
16.05 אמנות נקודה – שיחות עם יובל מסקין
17.00 חדשות באנגלית וצרפתית
17.05 הקול קולנוע
18.05 מסביב לעולם בשעה קלה
19.05 מוזה – הצצה לתהליך היצירה
20.05 השושנה פורחת – רומנסות ושירי עם ספרדיים
21.05 קפר ראשו – חידונים בשידור חי
22.05 מלווה מלכה
23.05 תרמיל צר

רשת ב'

07.08 שירים לשבת בבוקר
08.05 שי לשבת עם שמואל שי
09.45 שבועוני העולם
10.05 השבוע – יומן אירועים
11.05 אולפן קיץ
12.05 אולפן קיץ – המשך
13.05 רגעי קסם
15.05 תאודורקיס – מתוך מופע בפסטיבל ישראל
17.30 שירים ושערים + מוסיקה
19.05 עברה שבת
21.05 תחרים הביתה – שעתיים של מוסיקה ודיווחי תנועה
23.05 סיבוב בלילה – עם אירים לביא
00.05 יומן חצות
01.05 לתוך הלילה
05.05 אור ראשון עם עמיקם רוטמן

רשת ג'

07.09 צלילים למוכרת
08.05 דרך ארץ – שירים עבריים
10.05 רדיו חזק
12.05 מרתון בגימל
15.05 רדיו חזק
18.05 הצעירים – קליף ריצ'רד והצלליות
19.00 מאחורי השירים
20.05 פומונהמון
22.00 בטברנה של מתי – שידור מהטלוויזיה
24.05 עולה לגימל

גלי צה"ל

05.00 צלילי שבת
07.05 יומי של שירים
08.05 מקהלה עליזה – שעה לילדים עם שירה גרא
09.05 שבת צחוק – מוסיקה ומערכונים
11.05 שבת בצהריים
12.05 יתוש בראש – שידור חוזר
13.05 שאלות אישיות – עם יעקב אגמון המשוחח עם עו"ד שירה דוברין
14.05 גל עברי ירוק
16.05 טלסינה – מגזין לענייני טלוויזיה וקולנוע
17.05 נדבר במוצ"ש
18.00 שישבת – עם גיא זוהר
20.05 שבת בדבש
21.30 גזקים בראש – מגזין בנושא מחשבים
22.05 מסורת, מסורת
23.05 הולך בחוצות
00.00 יומן חצות
00.10 ציפורי לילה מאורות
02.00 לא רוצים לישון, מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

שידורי גלגלצ

08.05 מעל ומתחת לשמיכה עם מנחם עידן
10.05 עברית של שבת, שעתיים עם השירים של אהוד מנור
12.05 הנחה מאוחרת
14.05 הכל זהרים
16.05 אלדיו עם לילך ברגע
18.05 שישבת – עם גיא זוהר
20.05 מעבירים לראשון – עם יעל קרון
22.05 מגזין רוק כבד
23.05 עד אחת, שעתיים עם מיכל ניב

ראשון רדיו 8.5

קול המוסיקה

06.06 לקום עם מוסיקה – שעה ראשונה
07.07 לקום עם מוסיקה – קטעי הדרן מאת רמו, פונס, אתרון, שופן, שומן, גוראר, דריגו, פיארנה ומיו. מנגנים: יצחק פרלמן – כינור, ולדימיר הורוביץ – פסנתר, ג'ימס גלווי – חליל ואמה ג'ונסון – קלרנית
08.05 לקום עם מוסיקה – שעה שלישית. שוסטאקוביץ': פתיחה חגיגית – צ'ייקובסקי: וריאציות על נושא רוקוקו; סמטנה: אריה מתוך האופרה הכלה המכורה; רימסקי קורסאקוב: סוויטה מתוך האופרה צאר סלטן
09.00 תכניות הבוקר של קול המוסיקה – קריסטוף פורסטר: במי במול מז'ור לקרן ולכלי קשת; דומניקו סקרלאטי: שתי סונטות: במי מינור ובדו מינור; מוצרט: רביעייה במי במול מז'ור לפסנתר ולכלי קשת
10.15 היידן: סימפוניה מס' 61 ברה מז'ור; בטהובן: סונטה מס' 8 לפסנתר – בדו מינור הפאתטית אופוס 13; שומאן: אהבת משורר מחזור שירים אופוס 48 למלים של היינריך היינה
11.55 דבוז'ק: שלישייה בפה מינור

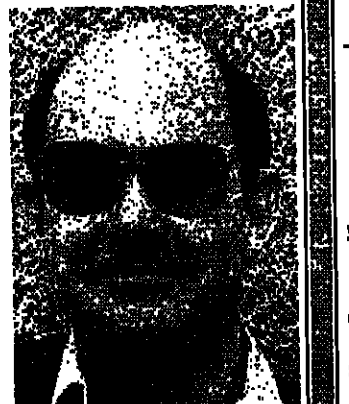
תום שגב. גלי צה"ל, 18.05

לפסנתר, כינור וצ'לו אופוס 65; פרדריק דיליוס: קונצ'רטו כפול לכינור, צ'לו ותזמורת (יהודי מנוחין – כינור, פול טורטליה – צ'לו); דרייוס מיו: סונטינה לחליל ולפסנתר; יאנצ'ק: פרליסמונמה (גלעד מישורי); רימסקי-קורסקוב: חמישייה בסי במול מז'ור לפסנתר, חליל, קלרנית, קרן ובסון; צ'ייקובסקי: סוויטה מס' 1 ברה מינור התזמורת הסימפונית האקדמית של ברית המועצות בניצוחו של יבגני סבטלנוב; צ'ייקובסקי: מנואט מתוך מוצרטיאנה
13.57 בימת שיר – 7 פרקים בספר הזוהר
14.06 מוסיקה לשעת צהריים
16.00 מוסיקה ליום ראשון – ז'וסקן דה פרה: מיסה הרקולס דוכס פרארה; מונטברדי: שבחי ירושלים; ק. פ. ע. באך: תחייתו של ישוע ועלייתו השמימה
18.00 שעה של ירושלים – שמעון כהן: רישומים מירושלים; שרידי תהלים של ירושלים (שרידי – סינפוסיה, ה. עוקשי – חזן, מקהלות שומרוניות); סתר: ירושלים סימפוניה
19.05 צלילים בין ערביים – שוברט: מוסיקת ביניים מתוך רוזמונדה; סרסטה: ז'אוכבו וקינג'והא צ'ונג – כינור, עם התזמורת הפילהרמונית המלכותית בניצוחו של שארל דיטואה; רוג'רס והאמרשטיין: ערב קסום מתוך המחזמר דרום הפסיפיק (תוטה קפרום בלוויית התז' הסימפונית בניצוחו של ג'ונן מקניק); ברנרדס: שלושה מחולות ספרדיים – ויננסקה אקסטראוגה
20.00 בימת שיר – בעריכת אילנה צוקרמן. המשוררת ולדה. הקלטות בקולה 10 שנים למותה
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו – התזמורת הקאמרית הישראלית. מנצח: קרישטוף פנדרצקי. סולנים: אלי חפץ – קלרנית, אילנה בראשבואר – חליל; פנדרצקי: קונצ'רטו לחליל ולתזמורת; קונצ'רטו לקלרנית ולתזמורת; דבוז'ק: סרנדה לכלי נשיפה אופוס 44
23.00 צלילים לסיומו של יום

רשת א'

06.06 התעמלות בוקר
06.16 אשמורת בוקר – משנה, גמרא ופרקי היום בתנ"ך
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
07.55 בימת שיר
08.05 חוגה עם בני הגדל
08.55 קראתי ספר
09.05 פתוח – חיסכון והשקעות
09.55 מתכון יומי בעריכת תמר עמית
10.05 טלרדיו
11.05 חיים – שעה בענייני בריאות
12.05 עיתונות במוקד עם יצחק אלון
13.15 תוכנית באנגלית ובצרפתית
14.05 בראש צעיר
15.00 טינטן – לנו ולגדולים גם
15.30 מוסיקה אתנית
16.05 מועדון שעון הזהב
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 פנים אל פנים
18.05 מנחת ערב
19.05 מנחת ערב – המשך
20.00 מבט לחדשות
20.50 אומר כשבחין – פיוטים ופרקי חזנות בנוסח עדות המזרח
22.05 אשיר לאל – שירי מסורת
23.05 עיתונות במוקד

רשת ב'

06.06 הבוקר הזה
08.05 עניין אחר
09.05 עשר עד עשר
10.05 הכל דיבורים עם שלי יחימוביץ'
12.05 בחצי היום
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ עם יואל רפל
16.05 צבע הכסף
17.05 חמש אחרי החדשות
18.05 היום הזה
19.05 שירים עבריים
20.05 אחר על אחר – משדר ספורט
21.05 כותרות מבט והיום הזה
21.15 אחר על אחר
23.05 אהבה עברית
00.05 יומן חצות
00.30 אהבה עברית (המשך)
01.05 לתוך הלילה
05.05 אור ראשון

רשת ג'

06.06 סע לאט
07.05 מעורב ישראלי
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 כל יום הוא יום יפה
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 לוהט עם שוש עטרי
14.00 עגולה – חדשות הפופ
14.05 חדש חדיש ומחודש עם יגאל רביד
15.00 חולה רדיו
16.05 קופסת הלהיטים – המשך
17.05 מקום בצמרת
20.05 פופ 94
21.05 כותל המזרח
22.05 שיר לאחותי
23.05 חולם בהקיץ עם נאוה סביון

גלי צה"ל

05.02 בוקר טוב צה"ל
06.05 שש בבוקר – שירים עבריים
06.30 בוקר טוב ישראל
07.15 בוקר חדש עם דורון נשר
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 יוצאים מהסוף עם נויה עינב
10.05 ופלה עם סיון דורון
10.49 בילוי היום – מדריך תרבות
11.05 נכון לעכשיו עם קובי מידן
13.00 בצהרי היום
13.15 משהו לצהריים
14.05 העולם שמח עם אברי גלעד
15.05 יש עם מי לדבר
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 עיר שלום – דיון לקראת יום ירושלים. מנחה – תום שגב
19.05 המוסיקה במקום
20.00 מבט לחדשות
20.30 צער וחצי – כדורסל בשידור חי
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה
00.00 יומן חצות
00.10 ציפורי לילה משחחות – עם גדעון רייכר
02.00 לא רוצים לישון

שידורי גלגלצ

07.05 מדינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 תשע בכיכר עם טומי קורש
11.05 שמש עם אלי ישראלי
13.05 מיזוג אוויר עם אורי שמאי
14.05 בטריה עם מלכיאל גרוסמן
15.05 שבוע דוב – עם דובי לנץ
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה עם לאה עוז
20.05 דרייב אין עם ערב רביד
22.05 לילה טוב עם רונית כפיר

שני רדיו 9.5

קול המוסיקה

06.06 לקום עם מוסיקה – שעה ראשונה
07.07 לקום עם מוסיקה – שעה שנייה
08.05 לקום עם מוסיקה – שעה שלישית
09.00 תכניות הבוקר של קול המוסיקה – בוקר שני – מתחילים (כמעט) בבאך. ללו שיפרין: בלוז ליוהן סבסטיאן (שיפרין); י. ס. באך: סונטה מספר 4 בדו מינור לכינור ופסנתר; י. ס. באך: גאבוט – עיבוד לג'אז: פאלה מילבורג: נערה וכובעה; דביסי: פינת הילדים; מיגל הרשטיין: בשם הילדים
10.00 ישראל וירושלים – משה ארגוב: השמלה הסגולה; סטיבן הורנשטיין: קולאז'ים – השתקפות של החיים בירושלים; עמי מעייני: ערבסקה לחליל ולנבל
11.10 קטעים מתוך האופרה פורגי ובס מאת גרשווין עם אלה פיצג'רלד ולואי ארמסטרונג
12.20 אנחנו מהצפון – א. ראוטאוארה: קונצ'רטו מספר 1 לפסנתר ותזמורת; אלי מוסטונן: בכל הרביעיות לפסנתר בארבע ידיים; יוקה טיינסו: שנינו, לפסנתר בארבע ידיים; סיבליוס: שש הומורסקות לכינור ותזמורת,

אלה פיצג'רלד. קול המוסיקה, 11.10

אופ' 87 ו-89
13.15 שילוב אמנותי ועממי – מרק אישאם: מתוך טינס; איתן שטיינברג: שאנסי; שנקר: הדיינה: פרג'ת/ בן שטרית: בוסתן
13.57 בימת שיר – 7 פרקים בספר הזוהר
14.06 מוסיקה לשעת צהריים – בעריכת אפרים וייל – יצירות קונצרטיות. מולטר: סינפוניה קונצ'רטנטה ברה מז'ור; היידן: קונצ'רטו ברו מז'ור לאבוב ולתז'; בוקריני: קונצ'רטו ברה מז'ור לחליל ולתז'; מוצרט: קונצ'רטו בלה מז'ור לקלרנית ולתז'; וברי: קונצ'רטו בפה מז'ור לבסון ולתז'; סרקנס: הבאנו אופ' 83
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם – פסטיבל שלזוויג הולשטיין '93: קרשטוף מאייר – קריון לתזמורת אופוס 40; שימנובסקי – סימפוניה מס' 4 לפסנתר ותז' סולן – פיוטר פאלצקי; מוסורגסקי-רוול: תמונות בתערוכה – התז' הלאומית הסימפונית של רדיו פולין – אנתוני וויט
18.00 מחזורי יצירות – היצירות לפסנתר של יוהנס ברהמס מדרת תכניות של אלכסנדר תמיר, ולסיום אופוס 39
19.05 צלילים בין ערביים – בעריכת עדית צבין: ברהמס: ואריאציות בפה מינור; שוברט: סרנדה ברו מז'ור לקול למקהלה ולפסנתר; מוסיקה רג לפסנתר; ברנשטיין: קטעים מתוך קנדיד
20.00 בימת שיר – המשוררת ולדה – הקלטות בקולה 10 שנים למותה
20.03 מעברים – מסע בצלילים – הרכבים לא שגרתיים ורזמי מוסיקה בתזמורת ביתר עם ג'אז ומוסיקה קלאסית
22.00 ממרף התקליטייה (שידור שני)
23.00 צלילים לסיומו של יום – קשת של צלילים (שידור שני) – ויוואלדי: פתיחה לאופרה האולימפיאדה; קנטטה קאמרית; סונטה בסי במול מינור לצ'לו ולבאסו קונטינואו; קונצ'רטו בסול מינור לחלילית ולכלי קשת וקונטינואו אופ' 10 מס' 2 חלילית (פ. פיקט/ ג'ין לונדון קונסורט); סלבה רג'ינה בסול מינור, מס' 618

רשת א'

06.06 התעמלות בוקר
06.16 אשמורת בוקר
07.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
07.30 שירים עבריים
07.55 בימת שיר
08.05 חוגה עם בני הגדל
08.55 קראתי ספר
09.05 פתוח – חוקי עבודה
09.55 מתכון יומי
10.05 טלרדיו
11.05 אצבע על הדופק
12.05 מגוון ירושלים – מהדורה מיוחדת לשחרור העיר
13.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
14.05 בראש צעיר
15.00 טינטן
15.30 מוסיקה אתנית
16.05 שירים עבריים
17.00 חדשות באנגלית ובצרפתית
17.05 מנגינה עברית
18.05 מנחת ערב
20.00 מבט לחדשות
20.50 בחברותא
22.05 יחסים – על חיזור, אהבה ומין
23.05 שעה אישית עם בני עורי

רשת ב'

06.06 הבוקר הזה
08.05 עניין אחר
09.05 עשר עד עשר
10.05 הכל דיבורים עם שלי יחימוביץ'
12.05 בחצי היום
14.05 רגעי קסם
15.05 יומן חוץ
15.45 עיתונות חוץ עם יואל רפל
16.05 צבע הכסף עם ענת דוידוב
17.05 חמש אחרי החדשות
18.05 היום הזה
19.05 דיין ודברים
20.05 שירים עבריים
21.05 כותרות מבט והיום הזה
21.15 משחקי לילה עם זאב ענר
23.05 חולמים בהקיץ עם גבי ניצן ואיתי גינצבורג
01.05 לתוך הלילה עם יוסי סיאם
05.05 אור ראשון

רשת ג'

06.06 סע לאט
07.05 מעורב ישראלי
09.05 בוקר בוקר עם מנחם פרי
10.05 תוכנית עשר עם אורנה יקיר
11.05 כל יום הוא יום יפה
12.05 אהבה עצמית עם גיל קומר
13.05 לוהט עם שוש עטרי
14.00 עגולה – חדשות הפופ
14.05 חדש חדיש ומחודש
15.00 חולה רדיו
16.05 קופסת הלהיטים
17.05 מופע רוק
18.05 קצת אחרת עם אורלי מורג
20.05 פופ 94
21.05 כותל המזרח
22.05 שיר לאחותי
23.05 חולם בהקיץ

גלי צה"ל

05.02 בוקר טוב צה"ל
06.05 שש בבוקר – שירים עבריים
06.30 בוקר טוב ישראל
07.15 בוקר חדש עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 קשה בבוקר עם ארז טל
10.05 ופלה עם סיון דורון
10.49 בילוי היום – מדריך תרבות
11.05 נכון לעכשיו עם קובי מידן
13.00 בצהרי היום
13.15 משהו לצהריים עם אורלי יניב
14.05 העולם שמח עם אברי גלעד
15.05 יש עם מי לדבר
15.55 באופן מילולי
16.00 שעה לפני עם רזי ברקאי
17.00 ערב טוב ישראל
18.05 מעבר לאופק – אלוף פיקוד העורף זאב לבנה
18.30 שיחה אישית – תוכנית מיוחדת ליום ירושלים
19.05 המוסיקה במקום
20.00 מבט לחדשות
20.30 יבואו ללחוז – מגזין בענייני חינוך
21.05 צ'ק חמש
22.05 קול הג'ז הזה
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה
00.00 יומן חצות
00.10 ציפורי לילה עם סי היימן
02.00 לא רוצים לישון

שידורי גלגלצ

07.05 מדינה בדרך עם אמיר אשר
09.05 תשע בכיכר עם טומי קורש
11.05 שמש עם אלי ישראלי
13.05 מיזוג אוויר עם קובי אוז
14.05 בטריה עם מלכיאל גרוסמן
15.05 שבוע דוב – עם דובי לנץ
16.05 חכם בכביש עם רון לוינטל
18.05 גלגלאה עם לאה עוז
20.05 אי תנועה עם ערב רביד
22.05 לילה טוב: מגישה נויה עינב